

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul IX ■ Nr. 3 (88) ■ Martie 2018

Monumentul Eroilor din Slobozia, Ialomița (foto: Oficiul Național pentru Cultul Eroilor)

Apelul de la Paris

Gheorghe PĂUN

De fapt, documentul se numește *The Paris Statement. A Europe We Can Believe In* (*Declarația de la Paris. O Europă în care putem crede*) și poate fi găsit la http://thetrueeurope.eu/a-europe-we-can-believe-in/. Am ales titlul de mai sus pentru că textul – lansat în octombrie 2017 – este parcă o extindere la nivelul întregului continent a Apelului din februarie 2017 al academicienilor români. La opt luni după Apelul nostru, avem o convingătoare confirmare la scara Europei care ar trebui să ne pună serios pe gânduri (din păcate, am avut deja atâtea confirmări interne, care și ele ne-au pus și ne pun pe gânduri...): da, continentul nostru are probleme serioase, se îndreaptă (este îndreptat!) într-o direcție eronată, periculoasă, care îl îndepărtează de rădăcini și îl împing spre dezastru. Spun asta, pe nouă pagini, în 36 de paragrafe dense, mergând de la constatări și diagnostice la sugestii de îndreptare, treisprezece filosofi, nume sonore, cu multe cărți la activ, din zece țări europene: Philippe Bénéton, Rémi Brague, Chantal Delsol, Pierre Manent (Franța), Roman Joch (Cehia), Lánczi András (Ungaria), Ryszard Legutko (Polonia), Janne Haaland Matlary (Norvegia), Dalmacio Negro Pavón (Spania), Sir Roger Scruton (Anglia), Robert Spaemann (Germania), Bart Jan Spruyt (Olanda), Matthias Storme (Belgia).

Declarația trebuie citită în întregime – dacă se poate, în original, pentru că traducerile care circulă pe internet nu sunt totdeauna profesioniste. Voi relua aici câteva idei, care, insist, pot fi așezate fără ezitare sub triada-titlu a Apelului nostru: *Identitate, suveranitate și unitate națională.*

Europa, casa noastră, „prețioasa noastră civilizație, pe care nimic nu o poate înlocui”, se află sub amenințarea unei *false Europe,* tiranică și utopică, promovată de „patroni” vrăjiți de superstiția progresului cu orice preț, care-și caricaturizează propria istorie, își repudiază rădăcinile creștine, înăbușă orice discuție și dezacord, făcând apel la diversiunea corectitudinii politice, la mitul falimentar al multiculturalismului. Falsa Europă este fragilă și neputincioasă. („Nu distracțiile populare și consumul material susțin viața societății. Lipsite de idealuri mai înalte și descurajate de multiculturalism să-și exprime patriotismul, societățile moderne au dificultăți în a-și găsi dorința de a se mai apăra.”) Suntem reglementați și gestionați, iar multiculturalismul nu funcționează, el duce la colonizarea țărilor noastre și la moartea culturii noastre.

În același timp, crește tirania tehnocratică: clasa guvernantă susține globalizarea accelerată, care-i favorizează interesele. („Vor să construiască instituții supranaționale pe care să le poată controla fără inconvenientele suveranității populare.”) S-a instaurat o cultură a negării de sine, care privează generațiile viitoare de identitate, cultură promovată, din păcate, de elita intelectuală europeană.

Trebuie, de aceea, apărată *adevărata Europă.*

Adevărata Europă este o comunitate de state-națiuni, emblema civilizației europene este statul-națiune. Avem limba, tradițiile și granițele noastre – dar suntem înrudiți și am recunoscut asta chiar și atunci când am fost în război. Patriotismul și loialitatea civică nu ne împiedică să fim deschiși către ceilalți, către lume, ci dimpotrivă.

Adevărata Europă are rădăcini creștine. Universalismul pseudoreligios este doar o mască, impusă de imperiul banilor, iar emigrația musulmană este, de fapt, colonizare. Moștenirea culturală este trainică și prețioasă, ea încurajează excelența. Nivelarea globalizatoare, falsa libertate părtinitoare duc la individualism, izolare, lipsă de țel, control și reglementare – prin care clasa guvernantă a Europei dorește să restricționeze exprimarea politică.

Trebuie respinse pseudoreligia și manipularea ideologică, trebuie restaurat adevăratul liberalism. Pentru aceasta, este nevoie de dezbatere publică solidă, liberă și, mai ales, este nevoie de oameni de stat responsabili, care să lucreze pentru propriul popor, nu pentru aprobare din partea unei oligarhii internaționale.

Trebuie să reînnoim unitatea și solidaritatea națională, fără a mai fi intimidați de pretențiile multiculturalismului. Numai imperiile pot fi/sunt multiculturale.

Trebuie respins egalitarismul exagerat și reducerea înțelepciunii la cunoștințe tehnice. Trebuie restaurată cultura morală. Piața trebuie orientată spre scopuri sociale. Nu totul este de vânzare. Creșterea economică nu este singurul criteriu. „Astăzi, gigantismul corporatist amenință inclusiv suveranitatea politică.”

Este nevoie de o reformă a educației, pentru a „încuraja transmiterea culturii noastre comune, nu îndoctrinarea tinerelor generații cu o cultură a negării de sine. Profesorii și mentorii de la fiecare nivel au datoria memoriei. Ei trebuie să fie mândri de rolul lor, ca punte între generațiile trecute și cele viitoare. Trebuie înnoită cultura înaltă a Europei, alegând sublimul și frumosul ca standard al nostru comun, respingând degradarea artelor într-un soi de propagandă politică. (...) Corporațiile și birocrații s-au dovedit a fi slabi gestionari ai artelor.”

„Căsătoria este fundamentul societății și baza armoniei dintre bărbat și femeie. Este legătura intimă centrată pe susținerea familiei și creșterea copiilor. (...) O societate care nu promovează nașterea copiilor nu are viitor. Căsătoria și familia sunt esențiale.”

(Continuare la pag. 2)

Din sumar:

Horia Bădescu: Entropia
Theodor Codreanu: Din țara *emigranzilor*
Gabriela Căluțiu Sonnenberg: Cui protest, Völkerball Catalonia?
Dragoș Vaida, Constanța Vaida Haliță: Civilizația de *ultimă generație*
Dan Anghelescu: Despre romantism și despre muzică
Marilena Bara: Centenar ingineresc. Interviu cu Mihai Mihăiță, președintele AGIR
Ion Pătrașcu: Centenarul Marii Uniri - amintirile unui octogenar
Lucian Costache: Eminescu unifică (III)
Olimpia Popescu: Caius Iacob, savantul care luptă bună a luptat...
Florea Firan: Mihai Botez
Mihai Golescu: O carte curajoasă
Elis Râpeanu: Condamnarea lui Păstorel

Revista apare cu sprijinul Primăriei Municipiului Curtea de Argeș (prin intermediul Centrului de Cultură și Arte), Trustului de Presă „Argeș Expres” și al Asociației Culturale „Curtea de Argeș”.

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi și nouă toate...

Iată singurul punct vulnerabil al pseudoromânilor noștri: rușinea de străini, teama de ei, un foarte slab surogat pentru frica lui Dumnezeu și adevărata iubire de țară.

Precum am tradus fără a pricepe legile și regulamentele noastre din limbi străine, precum toată îmbrăcămintea noastră, începând de la pălărie și sfârșind cu țintele bătute în talpa ghetii, totul e introdus din străinătate, precum introducem chiar făină și unt de peste graniță, tot astfel opinia ce-o au despre noi străinii e singura considerație serioasă pentru politicienii noștri.

La dreptul vorbind, opinia rea a lumii despre „cutare" e foarte indiferentă pentru el dacă stă bine. Din contră, oricât de bună opinie ar avea cineva despre „cutare", dacă el stă în adevăr rău, părerea altora nu-i ajută nimic. Singurul lucru ce se poate cere e ca lumea să aibă o opinie *exactă* despre o națiune, ca și despre un om.

Ei bine, cine ne-ar numi barbari ar greși oare? N-ar greși deloc. Cine dintre români are o cultură adevărată acela va fi tot de opinia aceasta și singura sa părere de rău, precum și a noastră, ar fi că nu suntem destul de barbari, având tăria și fecioria de simțiri ale barbariei, ci că avem numai viciile civilizației pe de o parte, numai viciile barbariei pe de altă. „Semibarbari", iată termenul tehnic pentru starea noastră, pe care un istoriograf modern îl va și întrebuința, cunoscând că această stare e de o sută de ori mai rea decât barbaria, nevorbind de răutatea ei în alăturare cu adevărata civilizație.

Dar, pentru numele lui Dumnezeu, văzutu-s-au undeva în lume, neexceptând China, Japonia, statele nigritane ale Africii, o stare economică mai rea, mai mizerabilă decât aceea a țăranului nostru de la șes și munte? Văzutu-s-au țară agricolă, înzestrată de natură c-o bogăție de-a dreptul miraculoasă, în care locuitorii să moară de foame precum au murit în realitate în anii trecuți în unele județe de munte?

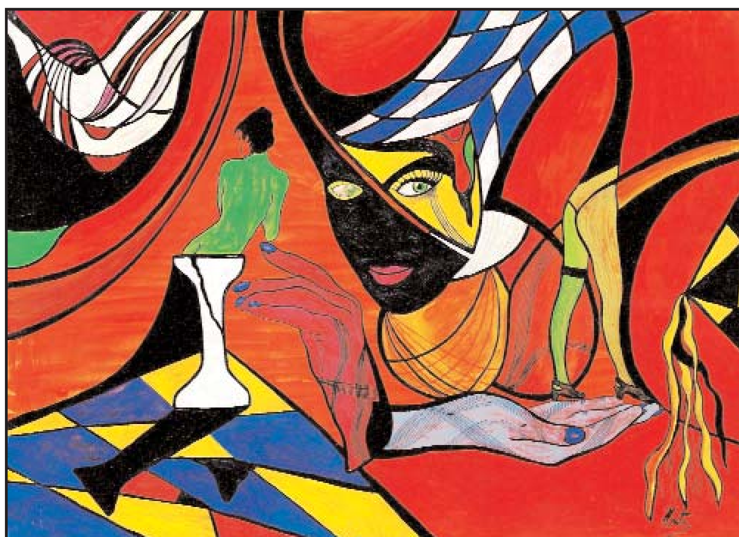
Există țară în Europa în care descreșterea populației să fie atât de mare ca la noi? Văzutu-s-au o descompunere a obiceielor casnice și publice în gradul în care există la noi? (...)

Când am întreba ce și cât se citește în România, am rămâne încremeniți de mizeria intelectuală.

Există, bunăoară, un singur lexicon aproape complet al limbii române, operă de fond de mare valoare, cu toate mancurile ei de amănunte, lexiconul d-lui Cihac. Meritul acestei opere e cu atât mai mare cu cât volumul I e cea dintâi încercare reușită a unui dicționar comparativ al limbilor romanice luând de temei limba română. Îndoit merit.

Câte exemplare au vândut autorul *român* în România? Două sau trei ni se pare, un număr cu totul ridicol. Toată ediția a fost cumpărată de francezi, englezi, germani.

Dar întrebe-se Alecsandri ce-a câștigat cu operele lui, din care multe sunt nemuritoare, și câți l-au citit? Întrebe-se Odobescu ori Hasdeu câți cititori află în România? Oamenii vor da din umere și vor râde. Dacă nu i-ar încuraja dragostea de muncă și de obiectele ce le tratează, dacă nu i-ar încuraja străinătatea prin prețuirea dreaptă a celor ce scriu, desigur și-ar arunca scrierile în foc. Pentru pătura superpusă de civilizație greco-bulgară de la noi nu există nici limbă, nici știință, nici literatură românească. (...)

Este imaginabilă starea aceasta de lucruri și se poate ea însemna altfel decât cu numele celei mai complete barbarii?

O! uniforme frumoase, craidoni scoși din cutie și cocote îmbrăcate după cea din urmă modă, bărbați-muieri care se sulemenesc fiind miniștri, astea le avem cu de prisos. Dar realitatea este completă ignoranță și adâncă mizerie jos.

Ș-acesta e poporul nostru românesc? Poporul nostru de acum 50-60 de ani, de-o sănătoasă barbarie, de-o rară deșteptăciune de minte, dăruită de Dumnezeu, de-o mare vigoare a inimii, grăitor de adevăr, vesel, muncitor, ironic, *des braves gens* cum zicea principele de Ligne acum o sută de ani?

Nu mai e de recunoscut. Nici Matei Basarab, nici Dimitrie Cantemir al său nu l-ar mai recunoaște dacă s-ar ridica din morminte.

Și de unde vin toate acestea? Opinia noastră rămâne statornică. Pe deasupra poporului nostru s-a superpus o pătură străină fără tradiții, fără patrie hotărâtă, fără naționalitate hotărâtă, care ne-a escamotat lucrul cel mai scump pe care un popor îl are: *simțul său istoric,* simțul de dezvoltare continuitivă și organică, acel simț pentru care în fiece an avem o zi mare: Moșii. (...)

(*Timpul,* 22 octombrie 1881)

(Urmare de la pag. 1)

Noțiunea de populism este folosită acum mai ales ca o invectivă, dar avem rezerve față de acest lucru. „Europa are nevoie să se sprijine pe înțelepciunea adâncă a tradițiilor ei și nu pe sloganuri simpliste sau pe chemări emoționale care învrăjbesc. (...) Acest nou fenomen politic [populismul] poate reprezenta o rebeliune sănătoasă împotriva tiraniei falsei Europe, care etichetează drept nedemocratică orice amenințare la adresa monopolului ei asupra legitimității morale." Populismul pune sub semnul întrebării dictatura sistemului și fanatismul centrului – și bine face. Aceasta este o dovadă că, „chiar în contextul culturii noastre politice degradate și sărăcite, identitatea istorică a popoarelor europene poate renaște. Populismul trebuie reconsiderat și pus la lucru."

„Viitorul nostru este adevărata Europă."

Am reluat până acum fragmentar, în rezumat, dar ultimul paragraf îl reproduc în întregime:

„36. Trebuie să ne asumăm responsabilitatea. În acest moment, le cerem tuturor europenilor să ni se alăture în respingerea fanteziei utopice a unei lumi multiculturale fără frontiere. Suntem îndreptățiți să ne iubim patriile natale și să dorim să le transmitem copiilor noștri fiecare lucru nobil pe care noi înșine l-am primit ca moștenire. Ca europeni, avem și o moștenire culturală comună, iar această moștenire ne cere să trăim împreună în pace, ca o Europă a națiunilor. Să reînnoim suveranitatea națională și să ne recuperăm demnitatea unei responsabilități politice comune pentru viitorul Europei!"

Cuprinzător, realist, bine formulat, aforistic chiar, dătător de speranțe.

Lucruri similare s-au spus de mai multă vreme, mai apăsat sau mai voalat, dar totdeauna până acum sub semnături individuale. Este, cred, prima dată când apare un asemenea Apel colectiv – fac iar comparația cu Apelul academicienilor, și acela o surpriză pentru suporterii globalizării-multiculturalismului-corectitudinii politice de la noi, care au reacționat atunci atât de zgomotos-neprofesionist (neprofesionist ca intelectuali, nu ca mercenari media...), însă nu i-am văzut exprimându-se și în cazul de față (sau poate nu i-am auzit eu). Să sperăm (iluzie?) că de data asta ilustrează și ei zicerea cu „mintea de pe urmă a românului"...

Mai sper și ca urmările Declarației de la Paris să fie cele scontate, spre „sănătatea" continentului – mai vorbeam și altădată despre faptul că trăim un punct de inflexiune în evoluția Europei, a lumii chiar, de revenire la normalitatea tradiției, identității, la naționalismul bun. Declarația de la Paris este un indiciu și un pas în această direcție.

...Cu atât mai folositor pentru noi, pentru că se suprapune peste starea de grație a Centenarului Marii Uniri.

Redactor-șef: Gheorghe Păun

Redacție: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

Colegiu redacțional: Svetlana Cojocaru – membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, **Florian Copcea** – scriitor, membru al USR și USM, Drobeta-Turnu Severin, **Ioan Crăciun** – director al Editurii Ars Docendi, București, **Spiridon Cristocea** – conferențiar la Universitatea Pitești, **Dumitru Augustin Doman** – scriitor, Curtea de Argeș, **Sorin Mazilescu** – lector la Universitatea Pitești, **Marian Nencescu** – cercetător asociat la Institutul de Filosofie al Academiei Române, **Filofteia Pally** – expert național etnolog, Muzeului Viticulturii și Pomiculturii Golești, Argeș, **Cornel Popescu** – director al Muzeului Județean Argeș, Pitești, **Octavian Sachelarie** – director al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu", Pitești, **Adrian Sămărescu** – conferențiar la Universitatea Pitești, **Ion C. Ștefan** – profesor, membru al USR, București.

CURTEA DE LA ARGEȘ
Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeș Expres" (Str. Cuza Vodă, nr. 131, tel./fax: 0248-722368) și a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu" (B-dul Basarabilor, nr. 59, tel./fax: 0248-728342) din Curtea de Argeș.

ISSN: 2068-9489

E-mail: curteadelaarges@gmail.com

Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face direct la redacție (30 lei/6 luni și 50 lei/12 luni). sau prin Posta Română (revista apare în Catalogul 2018 al publicațiilor la poziția 11.106).

Tiparul: Tipografia Argeș Expres argesexpres@yahoo.com tipografieae@gmail.com

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociației Culturale „Curtea de Argeș", CIF 29520540, Banca Transilvania, IBAN RO38 BTRL RONC RT0V 1516 7901.

Homo sapiens

Entropia

Horia BĂDESCU

Orice lucru stă în firea sa ținând împreună părțile care-l alcătuiesc. Rostuite să le adune într-un tot, să le ajute a se sprijini una de alta, forțele care-i dau armonie și echilibru veghează asupra seminței entropice care întoarce în adâncul ființei „ceasornicul cu care ni se măsoară destrămarea”. Căci entropia, precum moartea, face parte din viață, se naște odată cu ea, crește dimpreună cu ea până-n zenitul ori, poate mai drept ar fi să spun, nadirul triumfului său. Care e și antecamera sfârșitului. Uneori o antecameră mirifică, precum orgia de culori a stelelor care se pregătesc de extincție. Orice alcătuire, orice sistem, orice specie, națiune, imperiu își poartă în sine sfârșitul, este ea însăși responsabilă pentru acea oră a destrămării. Fiindcă sfârșitul este imuabil, dar, de cele mai multe ori, de cât de repede bate aceasta suntem noi înșine răspunzători. Noi suntem aceia care ocrotim în sinea noastră floarea otrăvită a entropiei, a destrămării. Noi uităm sau nu mai voim sau nu mai știm ori, uneori, nu mai putem să ne ținem în de noi, să ne armonizăm, să ne îngăduim, să ne sprijinim unul de altul în căderile noastre, cu un cuvânt să ne iubim. Fiindcă singura forță care poate ține în frâu, care poate chiar anula entropia este iubirea. „Iubește și fă ce vrei!” nu e doar un precept religios, nu e doar o butadă augustiniană: e piatra unghiulară a lumii. Și, iată, vorbind despre piatră îmi amintesc o zidire la a cărei stare și înălțare meditam cu ani în urmă: bolta.

O boltă – ziceam atunci – este ceva care se află peste, fără a strivi cu puterea, cu greutatea ei, dedesubtul.

O boltă este ceva care închide și, în același timp, deschide, cum ar spune Constantin Noica. Ea mărginește spațiul pentru a deschide orizontul gândului. Ceva care mărginește pentru a permite spiritului să se concentreze și deschide calea către ceea ce se află dincolo de ea. Bolta este un arc din care săgeata poate pleca deopotrivă spre uranisc și spre înstelatele adâncuri interioare. Nu putem vorbi despre bolți deasupra bucătăriilor. Chiar dacă, după spusa clasicilor, uneori afli și aici zei. Nici a temnițelor; acolo sălășluiesc demonii.

Există însă bolta catedralelor. Și bolta cerului. Sub bolta celor dintâi ni se sfințesc nașterea, iubirea și moartea. Sub cea de a doua putem visa la întâlnirea cu Dumnezeu și la legea morală din noi. Când pe tencuiala celor dintâi întârzie mâna lui Michelangelo, cea de a doua își scutură stelele în poala umanității. Fiindcă din asemenea mâini, din asemenea suflete și minți luminate de har aflate laolaltă, se alcătuiește bolta culturii. O boltă care închide bestia pentru a face loc zeului. O boltă care închide timpul pentru a deschide eternitatea.

Kleist, vizionarul poet Heinrich von Kleist, spunea că bolta este cu putință pentru că fiece piatră a acesteia stă să cadă și în această cădere fiecare se sprijină pe celelalte. Așadar, ceva era să cadă și n-a căzut, pentru că s-a sprijinit pe altceva, care de asemenea era să cadă și n-a căzut, la rându-i sprijinit de o altă cădere, ca să rămân în retorica nicasiană. Căci însumate, în logica sprijinului, a iubirii de celălalt, căderile noastre se, și ne, țin în înaltul văzduhului.

Pe asemenea căderi a căror însumare le anulează gravitația și le păstrează într-o dinamică ascendentă se alcătuiesc și construcțiile sociale, națiunile și istoria lor. Atâta timp cât dihonia, entropia socială, nu se coace în ele. Atâta timp cât mâinile noastre se unesc să sprijine cheia bolții, care este națiunea însăși, constituită din noi toți dar mai presus de fiecare dintre noi, păstrătoarea a ceea ce suntem cu adevărat.

Sub bolta reîntregirii românității s-a așezat ziua acelui 1 Decembrie 1918, zi nepereche, căreia, precum limbii române, maica dăinuirii noastre, îi suntem datori în eternitate. Rivalități și interese adverse, micimi ale sufletului, orgolii și neînțelegeri au fost uitate atunci. Fiindcă oamenii aceia au fost mai presus de ei înșiși, fiindcă sub uraniscul boltit de milenii deasupra provinciilor surori, în catedrala inimilor răsuna psalmul reîntregirii. Fiindcă iubirea de neam și de limbă alungase din ea entropia.

S-au scris multe și vibrante pagini despre „ceasul nostru de dreptate”. Însă nimic nu poate depăși ca emoție și semnificație imaginea celor doi bătrâni cu plete cărunte care, în clipa declarării unirii cu Patria Mamă, se îmbrățișau sărutându-se, imagine pe care a întregistrat-o, pentru cei ce aveau să vină, istoricul Eugen Hulea, martor ocular al evenimentului. Era entuziasmul de la „praznicul învierii neamului”. „Era omagiul cel mai înduioșător pe care, prin bătrânii săi, poporul l-a adus Unirii Transilvaniei cu România, pentru toate veacurile ce vor veni.”

Ce imagine! Ce clipe! Ce oameni!

Și iată, după un veac entropia repusă în drepturile ei! Iată zavistia și micimea de suflet umblând pe drumurile țării! Iată egoismul și interesul meschin sfidând trecutul și viitorul națiunii! Iată taifunul dihoniei oarbe măturând ținuturile sfințite cu sânge și lacrimi! Cum am putea să ne uităm în ochii celor de-atunci?! Sub bolta catedralei înălțate de sufletele lor mai suntem în stare să facem să răsune din nou psalmul reîntregirii?...

Învățătorii

Simion MEHEDINȚI

În timpurile din urmă, învățământul a suferit schimbări întinse de sus și până jos. Odinioară era destul să știe cineva a scrie și a citi și, dacă mai ajutau puțin și împrejurările, se pomenea într-o bună dimineață *profesor,* cu varga în mână pe catedră. Decretul „Noi Ministrul etc.” era de ajuns. Cine făcuse o clasă ori două la seminar sau la gimnaziu, acela era pregătit; iar biata școală normală de pe vremuri, cu cele 3 clase ale sale, abia mai putea dovedi să împlinească mulțimea locurilor vacante.

Acuma timpurile acelea ni se par vechi, ca și cum ar fi fost de când lumea. Examene grele opresc pe candidat la fiecare pas: examen la intrare, examen de fiecare an, iar la urmă examenul de capacitate, cel dătător de fiori. Am fost martor la aceste examene și știu că e o adevărată bucurie să asculți răspunsurile absolvenților sau să urmărești lecțiile lor practice. Vremurile vechi cu „luați de ici și până ici”, cu „atâtea vergi-câte greșeli”, cu „post până deseară” (considerate ca singurele mijloace de îndreptare și guvernare a elevului) au trecut pentru veșnicie, iar micile generații de azi trăiesc – orice s-ar zice – zile mai bune decât cele pe care le-am apucat noi, cei care am trecut de jumătatea drumului vieții.

Hotărât, institutorii și învățătorii de azi stau cu mult mai presus decât premergătorii lor de acum vreo 30 de ani. Așa era și firesc: unii au deschis calea, ceilalți au găsit drumul din ce în ce mai neted.

Stăm mai bine și cu privire la gospodăria școlii. Odinioară, pe la Sf. Dumitru ori pe la Sf. Gheorghe, vedeai băncile călătorind pe străzile orașelor, căutându-și un nou adăpost; iar la sate, ți se rupea inima când vedeai într-o căsuță cum da Dumnezeu câte 30–40 de copii cu hăinuțele lor pline de ploaie, cu picioarele înnegrite de noroi, îngrămădiți în bănci ca niște bolnavi care așteptau nu sosirea învățătorului, ci a vreunui doctor... Te apucă și acum groaza, când te gândești că aceiași copilași, seara sau dimineața, câte unul sau câte doi, măturau cu rândul gunoaiele, învârtindu-se printre bănci într-un adevărat nor de praf. Dumnezeu știe câte vieți n-au fost primejduite și câte nu se vor fi stins de pe urma acelor sălbatice obiceiuri! Azi, slavă Domnului, orașele au mai peste tot clădiri destul de încăpătoare, iar în anii din urmă s-au înmulțit localurile chiar și pe la sate. Și să sperăm că elevii vor fi având altă grijă decât a măturatului.

Aceeași schimbare înspre bine se vede și în materialul didactic. De la faimosul *Abecedar* și până la cărticelele care amăgesc azi pe copil încetul cu încetul la scris și la citit, de la *catehismul* ce da dureri de cap, de la geografiile care chinuiau memoria, de la gramatici și aritmetici foarte abstracte, am ajuns azi la manuale mult mai potrivite cu puterile copiilor. Ș-au dat seama și alcătuitorii programelor, și scriitorii de cărți didactice, că o carte e făcută *pentru copii,* nu pentru mintea coaptă a oamenilor maturi. Credem, deci, cu dinadinsul că ne aflăm azi, și în această privință, pe un drum mai puțin spinos decât cel de acum 20–30 de ani.

Totuși, ar fi o mare greșeală dacă ne-am încrede prea mult în izbânda prezentului și am lăsa cumva să ne fure somnul. Mai ales să nu ne lăsăm a fi înșelați de încrederea prea mare în *cărți* și în *meșteșugul* de a face lecția.

O carte, oricât de bună, e puțin lucru. Cel ce dă suflet cărții e mai întâi și mai întâi dascălul.

Observați un lucru. Fiecare dintre noi a uitat cele mai multe din cărțile pe care le-a avut în mână ca elev; pe profesor însă, bun sau rău, nu l-am uitat nici până azi. Numele autorilor de cărți s-au pierdut; fila întâi cu titlul, de pe la sfârșitul lui septembrie, începea a se răzleți prin ghiozdan. Amintirea *Domnului* e însă vie și până azi. Cum *intra* în clasă, cum *vorbea,* cum *lăuda,* cum *pedepsea*... cum ne spunea odată despre răpirea Basarabiei, având aproape lacrimile în ochi, de ne uitam toți copiii la el cu tot sufletul; sau cum povestea uciderea lui Mihai și aruncarea trupului său pe câmp..., acestea și altele de felul acestora, pe care eu le-am auzit de la un vrednic învățător pierit în floarea vârstei, fiecare le-a auzit de la cineva și le-a prețuit după felul cum le-a auzit; căci nu cartea din ghiozdan, ci *Domnul,* el era acela care prin vorba sa a dat *viață* tuturor faptelor ce au prins rădăcini în amintirea noastră.

Așa cu istoria, așa cu geografia, cu limba românească, cu observarea naturii. Căci, pentru copil, întâi și întâi de toate, *Domnul* e creatorul lumii pe care copilul o *simte* și o *înțelege* și după felul de simțire și înțelegere al *Domnului* își îndreaptă micile făpturi cei dintâi pași ai vieții lor. De aceea, cărțile – și cele mai bune și cele mai rele – pier deopotrivă din amintire, pe când *cartea* cea *citită* în ochii profesorului, pe aceea copilul n-o uită și n-o poate uita niciodată.

Cu toate *clădirile* mai bune decât în trecut, cu toate *cărțile* mai bine alcătuite decât în vremurile mai vechi, cu tot examenul de *capacitate,* ar fi deci o mare primejdie dacă ne-am lăsa să ne ispitească gândul că progresul e de acum *asigurat.*

Poate fi clasa un bordei sau un palat, poate fi certificatul de capacitate eminent sau mediocru ca note, toată garanția stă în sufletul profesorului și numai în el. Firea sufletească a celui ce stă pe catedră, aceea face dintr-un normalist mai slab clasificat un idol al copiilor, o *podoabă de om,* după cum zice poporul nostru, iar din altul o *poamă rea* care, neavând în sine chemarea lăuntrică, nu poate da nimic de seamă copiilor, cu tot tipicul frumos al lecțiilor sale și cu tot examenul strălucit pe care l-a trecut, la absolvirea școlii.

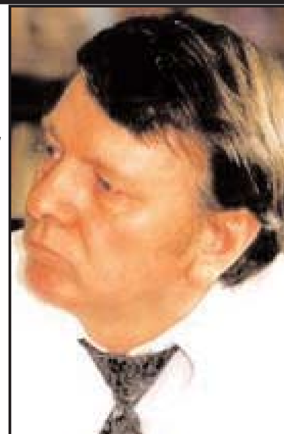
Și mai ales la noi e nevoie ca profesorul să-și pună încrederea mai întâi de toate în sine însuși. Însemnat e rolul celui ce crește copiii în orișice țară, dar neasemănat de însemnat e în țara noastră. Alte popoare au văzut sau își văd acuma visul cu ochii; la noi, partea cea mai mare stă *în viitor.* Dacă vom izbândi, noi vom fi de bună seamă în mijlocul Europei statul cel mai puternic alături de Germania și Italia. De nu vom izbuti, degeaba ne-am muncit și am mai suferit până acum atâtea și atâtea sute de ani.

→

Din ţara *emigranzilor* (I)

Theodor CODREANU

Unde ni sunt visătorii?, se întreba, profetic, poetul Alexandru Vlahuţă, la 10 mai 1901, în numele său şi al lui Eminescu (cel din *Junii corupţi* şi din *Ai noştri tineri*), nedumerit că, în prag de secol XX, românii se arată inerţi la vremile viitoare, adică fără niciun *ideal naţional* dezlănţuitor de energii: „Căci mă-ntreb, ce sunt aceste vaiete nemângâiate,/ Ce-i acest popor de spectri cu priviri întunecate,/ Chipuri palide de tineri osteniţi pe nemuncite,/ Trişti poeţi ce plâng şi cântă suferinţi închipuite,/ Inimi laşe, abătute, făr-a fi luptat vrodată,/ Şi străine de-o simţire mai înaltă, mai curată!/ Ce sunt braţele acestea slabe şi tremurătoare?/ Ce-s aceşti copii de ceară fructe istovite-n floare?...”

Din fericire, Vlahuţă se-nşela, căci s-au ivit personalităţi titanice, precum Nicolae Iorga şi Constantin Stere, care au descătuşat energiile, proiectând, în spaţiul public, *idealul României Mari.* După înfăptuirea acestuia, urmat de o extraordinară explozie a culturii interbelice, se pare că românii au reintrat în ceea ce Emil Cioran a numit *neantul valah,* cel lipsit de vlagă şi de ideal naţional. Între puţinii noi veniţi în cultura română, revoltaţi de recăderea în vidul istoriei, o adevărată surpriză produce Horia Vicenţiu Pătraşcu, prozator, filosof, eseist, publicist de o remarcabilă acurateţe stilistică, „douămiist” rămas insensibil la postmodernismul confuz, pretins reformator, al ultimelor generaţii. A debutat editorial în 2001, cu *Sine retratactione* (roman), după care au urmat câteva cărţi de eseuri filosofice, reflecţii ancorate „în lumea vie a societăţii actuale”, cum îl prezintă Editura Contemporanul în cea mai recentă carte, *Idealul valah* (2017). Iată şi celelalte apariţii: *Despre urât şi alţi demoni. Reflecţii şi exclamaţii* (2005), *Singur printre români* (2009), *Sentimentul metafizic al tristeţii* (2011), *Terapia prin Cioran. Forţa gândirii negative* (2014).

Idealul valah este un titlu cvasicioranian, în maniera volumului anterior, *neantul valah* având continuitate prin *lipsa idealului* în lumea valahă. De altfel, prima secţiune a cărţii se intitulează *Fără ideal,* celelalte „rotunjind” această negativitate: *Proiectul Mioriţa. Analiză swot, Idealul culturii de performanţă: fenomenul Păltiniş, Jurnal socio-politic. 2009-2015, În loc de concluzie.* Eseurile lui Horia V. Pătraşcu se înscriu în bogata tradiţie a autorilor nemulţumiţi de starea complacerii în mediocritate a lumii româneşti, începând cu Dimitrie Cantemir şi continuând cu Eminescu sau Dumitru Drăghicescu şi terminând cu Emil Cioran şi cu sine. De la bun început se cuvine a delimita „cioranismul” său şi al altora de al falşilor ciorani precum un Horia-Roman Patapievici, cel din *Politice,* care confundă „nihilismul” din *Schimbarea la faţă a României* (1936) cu un act de denigrare în spiritul „legendei negre” schiţate încă de la 1848 de către Engels, cel nemulţumit că în Principate revoluţia a fost deturnată de la scopurile internaţionalismului proletar către o evidentă dimensiune naţională: „[Românii sunt] un popor fără istorie… destinaţi să piară în furtuna revoluţiei mondiale… [Ei sunt] suporteri fanatici ai contrarevoluţiei şi [vor] rămâne astfel până la extirparea sau pierderea caracterului lor naţional, la fel cum propria lor existenţă în general reprezintă prin ea însăşi un protest contra unei mareţe revoluţii istorice. […] Dispariţia [lor] de pe faţa pământului va fi un pas înainte.” (*Apud* Larry L. Watts, *Fereşte-mă, Doamne, de prieteni... Războiul clandestin al blocului sovietic cu România,* trad. din engleză, de Camelia Diaconescu, Editura Rao, Bucureşti, p. 31) Tabloul din *Politicele* lui Patapievici nu este unul cioranian, de „iubire întoarsă”, disperată, pentru destinul poporului său, cum s-a străduit să dreagă busuiocul Gabriel Liiceanu, ci unul antiromânesc în sensul internaţionalismului comunist profesat de Engels, de astă dată însă sub masca „neoconservatorismului” de tip Vladimir Tismăneanu sau Lucian Boia. Disjuncţia este făcută şi de Horia V. Pătraşcu.

Autorul este izbit de lipsa de *ideal naţional* a clasei politice, dar şi a inteligenţiei, de după căderea comunismului, ceea ce augmentează infinit conceptul cioranian de *neant valah:* „«Neantul valah» nu a fost vreodată mai vid.” (Horia V. Pătraşcu, *Idealul valah,* p. 5) O naţiune fără vise, fără „idealism”, nu există. Măreţia naţiunii americane nu s-ar fi putut realiza fără ceea ce s-a numit „visul american”. Timp de două secole, România a devenit ea însăşi numai prin idealuri: Unirea Principatelor, Independenţa, Dacia Mare şi România – „strat de cultură la gurile Dunării” (Eminescu), România Mare (1918), propulsarea în performanta cultură europeană (generaţia lui Eliade şi a lui Vintilă Horia), „rezistenţa prin cultură” (generaţiile ’60-’70). După 1989, visele naţiunii au fost înlocuite de cele ale căpătuirii indivizilor, înlesnite de aderarea la NATO şi în intrarea în Uniunea Europeană. Consecinţă sinucigaşă: emigrarea a vreo patru milioane de români, ca şi cum ţara ar trece prin cea mai mare catastrofă din istorie, comparabilă doar cu nenorocirile din Siria, singura cu care ne învecinăm şi suntem comparaţi. Practic, dincolo de fărâmiţarea României Mari în Basarabia (R.S.S. Moldovenească), în teritoriile care vor fi înglobate în Ucraina (Ţinutul Herţa, Bocovina nordică şi Basarabia sudică), dar şi cel cedat Bulgariei (Cadrilaterul), România supravieţuindă celui de Al Doilea Război Mondial s-a mai rupt în două (de astă dată nu teritorial): în cei patru milioane înghiţiţi de alţi arhei etnici (în „tuspatru colţurile lumii”, cum ar fi spus Eminescu) şi în cei rămaşi între graniţele actuale. Paradoxul e că aceia rămaşi în Ţară, la rându-le, sunt de două categorii: unii care încă nu se gândesc să emigreze (minoritari, nu ca etnie) şi *emigranzii/ emigrănzii,* cei care n-au plecat şi, probabil, nu vor pleca, dar care sunt cu gândul la emigrare, nemaifăcând parte decât numeric din naţiunea română. Este fenomenul cel mai straniu pe care îl semnalează Horia V. Pătraşcu, partea originală a reconturării *neantului valah* la care nu s-a gândit nici Emil Cioran, nici altcineva.

Înainte însă de a detalia fenomenul, să mai zăbovim o clipă asupra lipsei de ideal a României actuale. Eminescu şi Vlahuţă, invocaţi la începutul acestor note, au sesizat lipsa de maturitate a generaţiilor fără ideal: „Ce-s aceşti copii de ceară fructe istovite-n floare?...”, se întreba autorul poemului *Unde ni sunt visătorii?* Horia V. Pătraşcu, în abordarea lui psihanalitică, ajunge, inevitabil, la aceeaşi realitate a lipsei de maturizare în spaţiul public românesc, reflex al unei bizare îmbătrâniri premature. Îl invocă, în acest sens, pe Ştefan Zeletin, cu cele trei cărţi memorabile: *Ţara măgarilor. Însemnări* (1916), *Burghezia română. Originea şi rolul ei istoric* (1925) şi *Nirvana. Gânduri despre lume şi viaţă* (1928). Dacă *Ţara măgarilor* este una „fără ideal, o ţară care nu crede în nimic şi în primul rând în ea însăşi, o ţară a delăsării, a câştigului mărunt (bacşişul), a ironiei ieftine (zeflemeaua, sarcasmul), a criticii iraţionale şi ţâfnoase”, se aştepta ieşirea din lentoare prin burghezia română, aceasta dezamăgind la fel de profund, în frunte cu inteligenţia ei reprezentată de un Titu Maiorescu şi un Constantin Dobrogeanu-Gherea, inclusiv de „măgăroii”-preoţi, „ca apărători ai intereselor marilor proprietari prin condamnarea cămătăriei şi lăsarea ei în mâinile necredincioşilor, de unde rolul imens jucat de evrei în revoluţionarea societăţii.” (*Ibidem*, p. 37)

Burghezia occidentală, în lupta pentru libertatea indivizilor, a trecut prin trei faze de maturizare, declanşate de epoca industrializării: 1) În faza capitalismului financiar, „idealul mercantilist e statul modern naţional şi neatârnat. Acelaşi ideal a însufleţit şi însufleţeşte încă România în actuala ei fază de dezvoltare.” (Ştefan Zeletin, *Burghezia română. Originea şi rolul ei istoric,* Editura Minerva, Bucureşti, 2008, p. 19) 2) Aptă de a-şi croi propriul destin, burghezia a respins sprijinul statului, reducându-i funcţia la rolul de „poliţist”. În respectivul stadiu al libertăţii individului, acesta poate devia într-un ideal faustic (al cunoaşterii absolutului) sau în idealul donjuanesc, al împlinirii prin iubire. 3) În faza capitalismului industrial, burghezia ia locul celui financiar, înlocuind, totodată, idealul libertăţii indivizilor cu cel „naţional imperialist în care naţiunea nu doar îşi afirmă autonomia, ca în faza mercantilistă, ci îşi proclamă supremaţia, rolul civilizator, mesianic” (Horia V. Pătraşcu, *op. cit.,* p. 35), ca semn al nevoii organice de a cuceri noi pieţe de desfacere, dincolo de fruntariile statului naţional. Abia după străbaterea acestor trei trepte, semn al deplinei maturizări, omul burghez are legitimitatea de a se socoti liber de orice ideal pragmatic, intrând în universul Nirvanei, creionat de Zeletin în cea de a treia carte enumerată: *Nirvana. Gânduri despre lume şi viaţă.* Maturizat, ajuns la libertate deplină, omul burghez poate trece în Nirvana, Olimpul prin care „recuperează întreaga spontaneitate a naturii şi deprinde arta de a fi specifică geniului marilor poeţi” (*Ibidem,* p. 38), cale fundamentată de Zeletin ca *Evanghelia naturii,* care ar fi adevărata Evanghelie: „Nimeni nu şi-a închipuit pe Dumnezeu ascultând de legi şi norme, sau alergând după idealuri, ci trăind din plinătatea propriei sale desăvârşiri. Oamenii au priceput, deşi fără a-şi da limpede seamă, că regulile din afară sunt semne de nedesăvârşire, trebuitoare numai acolo unde lipseşte tăria lăuntrică; de aceea s-au ferit a îngrădi în ele pe acela, ce-l pot socoti fiinţă supremă. Numai despre om se crede că va ajunge la desăvârşire, supunându-l veşnic la legi şi idealuri, dându-i încă cât se poate mai mult. Un ideal? Fireşte este unul, şi acesta e de a trăi viaţa în toată plinătatea ei, aşa cum oamenii şi-au închipuit fiinţa desăvârşită. Idealul de a ajunge la negarea oricărui ideal: de a întări natura noastră lăuntrică aşa fel încât să putem întrupa în noi desăvârşirea divină. Atunci vine în adevăr timpul când Dumnezeu se face om sau – în alte vorbe – când omul realizează divinitatea în fiinţa proprie. Desăvârşirea, ce el alungase într-o lume de dincolo, înzestrând cu ea o fiinţă zisă supremă, se întoarce înapoi de unde plecase. În el însuşi. Atunci orice sprijin din afară, orice norme sau fiinţe atotputernice dătătoare de norme, devin de prisos; căci omul trăieşte ca şi natura: prin el însuşi.” (Ştefan Zeletin, *Nirvana. Gânduri despre lume şi viaţă,* Editura Moldavia, Bacău, 2003, p. 68)

→

Viitorul însă va fi bun sau rău, după cum îl va pregăti şcoala şi îndeosebi şcoala primară. Despre germani s-a zis că învăţătorul lor a învins pe cel francez în 1870. Despre învăţătorul nostru nu s-a putut zice în 1877 nimic, deoarece luptătorii de pe câmpiile Bulgariei văzuseră din şcoală numai pereţii de dinafară şi nu ştiau să citească nici măcar chitanţa galbenă, pe care le-o lipea vătăşelul pe uşă pentru plata dărilor. La a doua încercare grea a puterilor naţiunii noastre va fi rândul dăscălimii să arate ce a făcut de la 1877 până azi.

De aceea, să nu ne ispitească gândul că localurile, cărţile, programele şi metodele mai bune de azi sunt destulă garanţie pentru viitor. Relele de care suferim noi, e drept, sunt dintre acelea care se pot vindeca, dar trebuie să ştim că noi înşine suntem „doctorul aşteptat”. Şi să fie bine ştiut, că temeiul ridicării sau coborârii noastre în sufletul dascălului stă, mai întâi de toate.

Însufleţirea numai din şcoală şi numai *prin învăţător* poate veni. De el atârnă deci să ne ridicăm la treapta ce ni se cuvine între vecinii noştri sau să pirotim veşnic între graniţele nemernice de azi.

(Reluare din volumul Simion Mehedinţi, *Către noua generaţie,* MINERVA, Institut de Arte Grafice şi Editură, Bucureşti, 1912.)

Homo sapiens

Evanghelia naturii concepută de Ștefan Zeletin pare ingenioasă și, dintr-un anume punct de vedere, adevărată, dacă n-ar lăsa atât de multe lucruri confuze, în primul rând, de ce omul, ca deja *îndumnezeit* prin natură, să aibă nevoie de un atât de lung drum, plin de capcane și, adesea, sângeros, pentru a se redescoperi pe sine ca „divinitate", capabil, adică, să nu mai aibă nevoie de Dumnezeul exterior sieși. Horia V. Pătrașcu face bine că nu intră în aceste hățișuri, trăgând concluzia că burghezia română s-ar fi fost blocată în idealul național, netrecând în cel național imperialist, pe care, bunăoară, îl voia cu ardoare un Emil Cioran, cel ce visa la o *Românie fanatică,* în stare de revanșă istorică în fața imperialismelor europene. Mai mult de atât, lipsa flagrantă de ideal ar fi rerostogolit-o în *neantul valah* fulgerat de Cioran și din care s-a plăsmuit strania specie a *emigranzilor.*

Cine sunt emigranzii?

Termenii *emigranzi/emigrânzi* sunt creați de d-l Pătrașcu, însemnând acea categorie de români atinsă de maladia emigrării, neemigrați încă, dar mereu cu gândul la plecare, scârbiți nu numai de condițiile din Țară (pe care nu se gândesc să le schimbe), ci mai ales de faptul că ei, ca indivizi „superiori", s-au născut români împotriva voinței lor: „Îi am în vedere pe toți acei oameni care, deși încă nu au emigrat sau nici măcar nu au inițiat procesul de emigrare, își construiesc proiectul de viață raportându-se la posibilitatea emigrării ca la un punct cardinal al traseului lor existențial sau ca la o esențială posibilitate de a fi." (*Ibidem,* p. 30) Desigur, au și ei un vis, unul mărunt: să plece în speranța unui „trai decent": „Cine nu-și propune la începuturile vieții să dea prin existența sa o justificare existenței întregului univers, acela este un nimeni, «un exemplar al speciei», un «număr», cum bine spunea Noica. Cine se mulțumește să ducă doar un trai decent, ba chiar transformă «traiul decent» într-un soi de ideal, acela nu merită să trăiască deloc. Dar poporul român chiar asta face, se închină la idolului traiului decent." (*Ibidem,* pp. 21-22) Diferență enormă între ceea ce visa eroul eminescian Andrei Mureșanu și compatrioții noștri de azi: „– O, nație iubită!/ Vei înțelege doru-mi, vei ști să-l prețuiești?/ Voi să te văd, iubito! nu fericită – *mare*!"

România este țara care a pierdut capacitatea de a cultiva în poporul ei visul: „Diferența dintre un mare popor și un popor mic este aceea că un mare popor știe să cultive visul în oameni." (*Ibidem,* p. 21) Dar partea cea mai dezamăgitoare a lucrurilor vine de acolo că nici intelighenția nu mai vrea decât „trai decent", cu atât mai mult cu cât e mai răsfățată cu cea mai bună condiție materială, dar și cu aura gloriei elitare, probabilă moștenire a spiritului/visului *emigrand* din epoca ceaușistă: „Încetul cu încetul, România devine o țară de emigranzi (pe românește, *emigrânzi*)." Românii au, în acest sens, ca modele pe cei mai adulați intelectuali din categoria numită de Sorin Adam Matei „boierii minții", maeștri ai grupării în jurul puterii. Horia V. Pătrașcu îl dă ca exemplu pe marele Mircea Cărtărescu, scriitorul care se declară eliberat de înrobirea față de matricea stilistică românească: „Opera sa (cel puțin partea memorialistică) poate documenta întreaga problematică ridicată de tipul emigrandului/ emigrândului perpetuu. În pofida celor aproape 60 de ani ai săi și a succesului literar de care se bucură în țară, acest etern emigrand/ emigrând își planifică încă evadarea (motivul *evadării* străbate și ultimul său roman de succes, *Solenoid,* n.n., Th.C.). Ca atâția alții, Mircea Cărtărescu și-a structurat personalitatea adultă în jurul ideii de emigrare, astfel că îi este acum imposibil să mai găsească un alt raport cu lumea sa în afara celui mijlocit de perspectiva stabilirii într-o altă țară." (*Ibidem,* pp. 31-32) A găsit mentalitatea emigrandului și la prietenii săi din gruparea de la *22:* „Elitarii noștri se cutremură la gândul că s-au născut în România și că poartă numele de român. Îmi vine în minte cazul lui Mircea Cărtărescu care, deși nu are succes literar și deci nu există decât în România, se tânguiește în fiecare pagină din jurnalele sale de nenorocul de a fi român. Dar ca el sunt mulți, foarte mulți elitari români…" (*Ibidem,* p. 96) Ne amintim de „șantajul" repetat al lui Gabriel Liiceanu că dacă politicienii ca Traian Băsescu nu vin la putere spre a-i restitui o Românie a lui, el va părăsi țara. Recent, și Andrei Pleșu preciza, nostalgic, că, dacă ar fi mai tânăr, ar emigra! Nu e vorba doar de „gărgăuni literari", ci de o mentalitate suicidară a națiunii căzute la nivel de populație, argumentează autorul. O doamnă sexagenară îi mărturisea că numai mama ei, dependentă de prezența fiicei, o mai reținea să nu plece!

Drama e că modelul emigrandului elitist a devenit „ideal" în educația românească. Statisticile arată că visul majorității absolvenților de liceu este să emigreze. Ura de sine a românilor a coborât, canceros, în toate mediile sociale. Vinovată de starea lor nu sunt ei înșiși, ci numai și numai România. Este cea mai execrabilă degradare a unui popor, similară cu pornirea spre uciderea părinților, dar și a copiilor, în interpretarea psihanalirică a lui Horia V. Pătrașcu. Cum să-ți explici că, între 1957 și 2012, mamele romănce au ucis „22 de milioane de feți – cu un furibund fanatism al urii de sine. Un popor întreg a fost aruncat la coșul de gunoi, în crematorii și în gropile comune, un popor avortat de către o «mamă» ce s-a făcut zid de netrecut între copilul ei și lumina zilei. Această anti-mamă autoare de anti-nașteri are probabil un furor orgiastic aproape sacru în momentul în care-și extirpă fătul, ca și cum ar vrea să-l scuipe în fața lui Dumnezeu, ca și cum ar vrea să demonstreze că viața merită să fie strivită încă din fașă, ca și cum ar închina un sacrificiu, un imn, o odă neființei." (*Ibidem*, p. 87)

Sentimentul românesc al urii de sine (Luca Pițu) s-a transferat și în ideologia postmodernistă, ca proiect narcisiac al individualismului „liberal", orice manifestare de naționalism fiind imediat declarată ca *iliberalism,* termen atât de drag unor formatori de opinie precum Cristian Pîrvulescu, deși liberalismul a fost abandonat până și de Partidul Național Liberal! Domnul Pătrașcu dă exemplul revoltei încrâncenate împotriva recentului *Apel* al Academiei Române pentru întoarcerea cu fața către național a guvernării, în învățământ, în cultură, în proiectul de țară (încă inexistent), Apel împotriva căruia s-au ridicat 28 de tineri „istorici" mancurtizați, susținuți de elitiști precum Gabriel Andreescu, Gabriel Liiceanu sau Andrei Pleșu și Lucian Boia. În realitate, „Comunitățile «mari», «organice» și «permanente» – poporul, națiunea, majoritatea alegătorilor sunt incompatibile cu noua viziune și de aceea – iar acest lucru trebuie subliniat – ideea de democrație clasică nu este adecvată proiectului postmodern." Cărtărescu, nu întâmplător, o numea *democratură,* care ar fi tirania majorității. În locul majorității, în consecință, trebuie pusă tirania „civilizatoare" a *minorităților* de orice fel, fiindcă numai așa majoritățile naționale pot fi extirpate din societatea globalistă, dispusă „să plătească bani grei pentru a întreține o cohortă întreagă de intelectuali care să vehiculeze ideile noii paradigme – ce vizează finalmente desființarea «statului național»." (*Ibidem,* p. 126)

Ceea ce este grotesc, dacă n-ar fi ridicol, e că adepții „statului de drept", favorabil doar indivizilor, nu și comunității naționale, își imaginează că individul este o entitate suficientă sieși, fără nicio legătură cu comunitatea. De aici „roiul de viespi" (n-o fi vorba tot de o „comunitate", una de haită însă?) care s-a năpustit asupra Academiei, sesizează Horia V. Pătrașcu: „Academia Română este astăzi atât de drastic atacată tocmai pentru că reprezintă, cum singură se definește, o instituție a unității și identității naționale. Academia Română este o ultimă «redută» a acestor valori și a vechii paradigme – negate copios astăzi de către cei cărora le-ar plăcea să se proclame oricând purtătorii de cuvânt ai «poporului român»." (*Ibidem,* p. 127) Popor, firește, pe care nu-l mai recunoaște! Fiindcă e *altfel* decât toate popoarele din lume.

Altfelitatea României, cum o numește Horia V. Pătrașcu, pornind de la controversata carte a lui Lucian Boia, *De ce este România altfel?* (2012), este o ratare totală a temei, din simplul motiv că această *altfelitate* imaginează o aberație istorică, ideologizată, de felul celei concepute de amintitul Engels, ignorând faptul elementar că România nici nu putea să nu fie *altfel* prin comparație cu orice țară din lume.

Alergic la Eminescu, Boia ar fi putut măcar să ia act de ceea ce zice poetul despre *altfelitatea* țării noastre (vezi, bunăoară, poemul dramatic *Andrei Mureșanu* și variantele), sau oricare alt gânditor care s-a ocupat de specificul național. Lucian Boia însă n-o ține decât pe a lui, nevăzând altceva în România decât o țară bolnavă (el și elitarii de la gruparea Humanitas fiind singurii sănătoși!), un retard istoric, fără nimic care să nu fi fost luat de la alții, în chip fraudulos, etnic, statal, lingvistic, toate în „marea majoritate", cum obsedant scrie pleonastic elitistul. Desigur, nicio personalitate creatoare (cu excepția lui Boia!) n-a dat România, resemnându-se cu unele care i-au imitat pe străini, în frunte cu Eminescu, epigon al „poeziei și filosofiei germane", nereușind să se ridice dincolo de o originalitate „relativă și discutabilă". Dacă au mai existat câteva personalități demne de semnalat, acestea n-au fost decât provenite din sânul străinilor. Pe scurt, nici nu există și nici n-a existat vreodată o națiune română, ci un talmeș-balmeș de etnii, încât proclamarea în constituție a unui „stat național unitar" este cea mai mare minciună istorică a unui popor frivol, apatic, căci, în realitate, „România e o țară extrem de eclectică, făcută din bucăți de tot felul", nimeni nefiind convins că o asemenea țară mai există, alegându-se, între vremelnicele ei granițe, doar o biată populație care se rușinează a se considera a fi românească. Iată de ce elitele și oamenii de bun simț aplaudă cărți de felul celei semnate de Boia sau de Patapievici, ei fiind și marii continuatori ai lui Emil Cioran! *De ce România e altfel?*, observă d-l Pătrașcu, este sinteza tuturor celorlalte cărți despre români ale lui Boia: „Pe această linie a demitizării nu se mai poate înainta decât cel mult în cercul unei continue lamentații și jeluiri a nenorocului de a fi român. Sigur că asemenea linie este încă foarte profitabilă dată fiind satisfacția masochistă a românilor de a se călca și de a fi călcați în picioare, în acord cu o ancestrală ură de sine. Dar deși variațiunile stilistice pe această temă sunt practic inepuizabile, conținutul ideatic este secătuit. Nu cred că a mai rămas vreun «idol» român nedeconspirat, nedemitizat." (*Ibidem*, p. 150)

Această caricatură de „Cioran", care este Lucian Boia, n-a înțeles nimic din suferința și tragismul cărții *Schimbarea la față a României,* adresându-se exclusiv pigmeilor de aceeași talie cu dânsul: „În România, cărți profund antiromânești, precum *De ce este România altfel?* nu doar că nu sunt urmate de sinuciderea autorului zguduit de inexorabilitatea sentințelor sale (care-l privesc și pe el), dar contribuie la glorificarea autorului, căci astăzi în România este de *bon ton* să fii român antiromân." (*Ibidem,* p. 151) Teza cărții este blocată lamentabil. Boia crede că România e *altfel pentru că românii nu sunt nimic.* El ratează răspunsul esențial: România se află în mare primejdie pentru că, după 1989, a încetat să mai aibă un ideal: „O națiune înseamnă conștiință națională, iar o conștiință națională, ca orice conștiință de altfel se constituie în jurul unui ideal. Idealul este ceea ce-i lipsește, elementul cheie de care a fost privată națiunea română. Fără ideal, viața unui individ, ca și viața spirituală a unei comunități se destructurează, se fragmentează, se atomizează, se descompune, rămânându-i doar o viață vegetativă, desfășurată după ritmurile automate ale umplerii și golirii nevoilor primare. Este menirea elitei unei societăți să propună acesteia un ideal care să-i canalizeze energiile, să stabilească ierarhiile, să-i dea o finalitate și un sens existenței sale pe lume." (*Ibidem,* p. 153) Falsele elite de felul Boia-Patapievici nu fac însă decât să ilustreze, cel mult, ruptura sterilizantă dintre România profundă și elitele ei. Cu astfel de cărți, Lucian Boia n-a putut decât să constate și să demonstreze „falimentul demitizării": „Nu are soluție, nu știe ce să spună în continuare, nu știe încotro va merge România." (*Ibidem,* p. 156) Generația lui Eliade și Cioran avea soluție, chiar dacă a fost curmată brutal de fractura istorică tragică a invaziei bolșevice.

(Va urma)

Cui protest, Völkerball Catalonia?

Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG

„**Din toate punctele de vedere,** catalanul e un tip direct, care iubește franchețea. Este rapid în reacțiile afective, dar nu le exagerează: nici trădător, nici martir. Dragostea sa cea mai stabilă este cea pentru libertate. (...) Esența sufletului catalan: libertatea." Așa își descria poporul, în anul 1904, în eseul său *Alma catalana,* poetul Joan Maragall, părintele poeziei catalane moderne.

Libertate pare a fi cuvântul cel mai des folosit în Catalonia, acum.

Evenimentele se succed în ritm alert, zvonurile circulă, deformând uneori realitatea, emoțiile fierb, masele se precipită. Totuși, mânia nu e distructivă, totul e pașnic, bine temperat. În Catalonia se merge la muncă, se respectă programul, nu sunt lupte, nu se devastează bunurile publice. În mare, Barcelona pare un oraș normal, excepție de la cotidianul obișnuit făcând doar grupurile care se adună prin locuri convenite. Câtă vreme catalanii își văd de programul normal, adunându-se ritmic doar pentru a face act de prezență și a zâmbi lăuntric prin camerele de luat vederi, nici politicienii de la Madrid nu se grăbesc să facă primul pas spre violență. Atmosfera blândă și exaltată, grefată pe o stare de veselie generalizată, seamănă cu o transă, cum e cea care se poate observa la mega-întâlnirile religioase pe la care cuvântează Papa.

Mișcarea de trupe seamănă mai mult cu un joc decât cu o agitație vrăjmașă. Ca o minge care trece dintr-o jumătate de teren în cealaltă, deciziile politicienilor sar, nimerind sau ratând „jucătorii". În copilărie, numeam distracția aceasta Völkerball, un joc răspândit prin Ardeal, care se traduce prin „mingea popoarelor". Cu deosebirea că, în cazul catalanilor, mingea nu mai este instrumentul de selecționare a coechipierilor, ci a devenit poporul însuși, care se pasează dintr-un colț în altul.

Atât protestatarii, cât și diriguitorii de la Madrid sunt calmi. Ultimii nu s-au grăbit prea tare când au intervenit cu paloșul legii. Toți sunt într-o curioasă expectativă. Dar să nu ne amăgim prea tare cu aparențele! Atunci când, totuși, iau o decizie, parcă nici unora nici altora nu le vine să creadă că propria Constituție îi forțează să acționeze așa (culmea, e vorba de unul și același act oficial, semnat cândva de reprezentanții ambelor părți!).

„Pe-aici e plin de turiști, mai ales germani", îmi comunica prin noiembrie, perplex, un cuplu de prieteni aflat pe Rambla. „Nu știm pe unde-or fi demonstranții. Probabil îi vedem desearǎ, în fața Parlamentului." Apare o categorie nouă de călători, cei motivați de voyeurism politic? Acolo s-a ajuns oare, să vină germanii și englezii să caște gura la protestatari? O fi vreo tendință nouă în turismul viitorului? Am trăit s-o vedem și pe asta!

Prin fotografiile primite de la cuplul meu de „reporteri" la fața locului am zărit un grup adunat în jurul unui pian scos în stradă, în fața Parlamentului. Lumea dansa tango. Iar pruncii, agitând stegulețe pe marginea străzii, îmi amintesc de propria mea copilărie pionierească. Cum de ei nu sunt la școală, în plină zi de lucru?!

***Cui protest* s-or întreba** drăgălașii, nu *Cui prodest,* cum ar fi corect, dacă ar fi acum prin bănci, la ora de latină. Ce caută ei acolo, pendulând între ce vrea mămica și tăticu și ce zice tanti învățătoarea? Dar poate că i-au scos doar la plimbare, să vadă cu ochii lor și să țină minte cum a fost cu, hm, cum a fost... până la urmă ce? Păi, nu știm încă. Noi, românii, sărbătorim anul acesta Marea Unire. Dar oare catalanii ce vor serba? Opusul? Vom vedea. Făcând economie de vorbe, atât separatiștii, cât și unioniștii se tratează reciproc cu calm, rămânând însă neclintiți pe propriile poziții. Amețitoarele lor piruete politice se succed. Nu se știe unde o să se ajungă până la finalizarea acestui instantaneu aproape fotografic pe care-l scriu eu acum.

Locuitorii restului Spaniei, buimăciți și surprinși, se-ntreabă cum de s-a ajuns brusc așa departe cu protestele, după atâția ani de conviețuire pașnică. De ce s-a virat tocmai acum de la stadiul de *amânat* la cel de *stringent?* Nu sunt puțini cei care se simt jigniți, respinși fără vină, căci nu i-au făcut niciun rău catalanului înciudat, care vrea să se despartă de ei. *Cu ce e mai bun Dalí-ul tău decât Picasso-ul meu?,* întreabă andaluzul.

Dreptatea se înclină ba de-o parte, ba de alta.

Dar nu despre dreptate e vorba aici. Dreptatea se face cu mintea, ori noi cu inima avem aici de luptat. Ca mai toți spectatorii acestei bizare agitații, întindem antenele, încercând să ne formăm o părere proprie și să ocolim manipularea. Lecția învățată acasă, a *revoluției furate,* nu se uită așa de ușor. Inima ne spune să fim precauți.

Speriată de amploarea isteriei generalizate, o doamnă româncă, profesoară în Catalonia, mărturisește că nu mai scapă de obsesia manipulărilor politice și că i se pare că retrăiește trecutul din patrie, la fel de devastator, nemaidorindu-și decât normalitate, în pace și în liniște, indiferent de rezultat.

Luat pe sus de dinamica grupului, protestatarul nu mai acționează liber, e complet magnetizat de masa compactă. Crezând că forțele li se însutesc, cetățenii euforizați sunt „scutiți" de nevoia de a acționa din voință proprie. Beția subordonării unui „țel unic" o cunoaștem și noi. Nu mai insist asupra trecuturilor noastre suprapuse...

Dar ei... cred. Căci despre credință e vorba aici, nu despre despre dovezi, tratative, alianțe, strategii, realism, fezabilitate, planuri. Fizionomiile demonstranților nu emană preocupare, ci încredere neștirbită în dreptatea cauzei lor. Și emană asta atât cei care sunt *pentru,* cât și cei care sunt *împotrivă.* Peste tot vezi ochi de oameni care cred, nu cercetează. În context, îmi răsare brusc în minte un slogan auzit altădată: „noi muncim, nu gândim". L-au strigat cândva oameni care *se credeau* „de bine", la fel de convinși că ei s-ar afla de partea „bunilor".

Și da, fiindcă veni vorba de muncă, poate că nu e o întâmplare că tocmai ea ocupă locul secund în inima catalanilor, imediat după venerata libertate. „Sunt harnici și încrezători, nu contemplativi", scria cândva același Joan Maragall.

Catalanii, euforizați de un ideal, evident mult mai complicat de pus în practică decât își închipuiseră ei, se plimbă relaxați, înveliți în steaguri, exprimându-și credința în viitorul luminos. O studentă veselă declară reporterului spaniol că ea nu crede că separarea ar dăuna bunăstării lor. Ei bine, dacă ea nu crede, ce poți să-i faci? Degeaba scria clar în noiembrie, chiar în ziarul lor, al catalanilor, *La Vanguardia,* că „economia locală are nevoie de un climat de încredere, după ce exodul firmelor fruntase i-a dat o lovitură fatală. (...) Retragerea celor mai puternice 62 de firme din Catalonia îi costă pe catalani 11,54 miliarde de euro." Dar ce poți să-i faci, dacă studenta nu crede asta și basta? De neînțeles!

„Le place să pătrundă sensul până la punctul la care înțeleg totul exact, dar tot ce e de neînțeles îi tulbură: nu sunt ambițioși în a cuprinde absolutul. Obișnuiesc să râdă de tot ce nu pricep." Și tot Joan Maragall continuă: „Catalanul își simte inima, dar nu-i percepe greutatea." Oh da, sunt sigură că inima râzândă a acelei studente era curată și ușoară...

Dar și protestul anti-protest îmbracă uneori forme absurde. Bunăoară, revoltați de pretențiile de „asupriți" și „jefuiți" ale catalanilor, andaluzii refuză să mai consume vestitele vinuri spumante care provin din Catalonia (Freixenet, Ana de Codorniu, Rigol,...), dar ajung să sufere tot ei, pentru că întreaga industrie producătoare de dopuri de plută este eminamente andaluză. Este acesta doar unul dintre multele exemple de întrepătrundere intimă a zonelor Spaniei, o dovadă în plus că nu se pot separa provinciile așa de ușor, cu barda.

Mentalitatea catalanilor e și ea ceva special. Îmi amintesc de vorbele unei foste colege de birou, franțuzoaică din Pirinei, crescută deci într-un sat catalan, dar de pe partea franceză. Nu-i plăcea deloc când o tachinam pe tema originii ei. Susținea cu tărie că poporul ei ar fi conservator și încăpățânat. Fiind ea însăși o catalană, își susținea teoria cu evidentă... convingere încăpățânată. Q.E.D.

Se spune că lianții tipici ai societății catalane ar fi tenacitatea, voința, încrederea și curajul, urmărite sistematic, la unison, cu o concentrare dârză. Ideea de bază este principiul autodepășirii individuale și colective, al solidarității și integrării tuturor membrilor comunității, înglobați într-o matrice culturală unitară, tipic catalană. Poporul lor cinstește forța și curajul, dublate de seriozitate și echilibru. Ideea centrală a doctrinei catalane este, de altfel, aceea că numai împreună se poate răzbi până la cele mai înalte țeluri.

Și totuși, în ce privește separarea de conducerea de la Madrid, se pare că nu sunt toți de aceeași părere. Nu mai vor să răzbească împreună? Ce furtună trebuie să fi bântuit prin mijlocul lor, dacă a reușit să-i despartă tocmai într-o chestiune atât de vitală pentru ei toți?

Trăitori în zona de contact dintre Pirinei și Marea Mediterană, catalanii împrumută de la cele două forme de relief atât uscăciunea, caracteristică pietrei, cât și claritatea, specifică apei, scria Joan Maragall. „Catalanii sunt deopotrivă duri și expansivi, pentru că iubesc pământul și marea și sunt capabili să înmulțească produsele pământului. Nu știu nici să slujească, nici să comande, pentru că, grație triumfului muncii directe, se simt egali; fiecare se simte liber, considerându-i liberi și pe ceilalți, mândru de libertatea sa. Atât de încântați sunt de libertatea lor încât le repugnă ideea de a o ceda, de a renunța la o parte din ea în favoarea unei organizări sociale superioare. Fiindu-și suficienți, nu simt nevoia ei. Sunt cu atât mai sociabili cu cât se simt mai puțin încorsetați de regulile conviețuirii. În fiecare catalan zace un anarhist."

Superb, emoționant și, în același timp, surprinzător de dur, aproape grosolan ne apare acest portret literar al catalanilor, scăpat din condeiul unuia dintre poeții lor cei mai iubiți.

Se fac adesea pe nedrept confuzii între catalanism și naționalism catalan. Primul este un curent de gândire născut în secolul al XIX-lea, din spirit renascentist, orientat spre valorificarea tradițiilor istorice și recuperarea unicității limbii și obiceiurilor catalane. Al doilea este o mișcare politică angajată, uneori cu tendințe extremiste.

Pe 21 decembrie, la urne, am avut și în Spania, ca în România lui 1989, un Crăciun furtunos. Ce stranie concidență!

Închei cu un ultim citat, de data aceasta din cuvintele unei alte celebrități, Salvador Dalí: „Familia catalană este paranoică, adică nutrește permanent fantezii, dar, în același timp, are o abordare sistematică, iar simțul realității și-l subordonează voinței de a atinge acea stare de nebunie controlată. Nimic nu poate stăvili voința noastră, simțul realității servindu-ne doar pentru a-i conferi mai multă greutate."

Așa grăit-a geniul care-a pictat ceasuri topindu-se, scurgătoare precum timpul catalanilor, care se strecoară printre degete, grăbit. Firește că trebuie să-i dăm dreptate lui Dalí. Dar uneori și un geniu se poate înșela. Chiar dacă, întâmplător, este și el un catalan.

(Spania, ianuarie 2018)

Homo sapiens

Civilizația *de ultimă generație.* Note, referințe

Dragoș VAIDA, Constanța VAIDA HALIȚĂ

După câte citim, termenul „civilizație" intervine la economiștii care au precedat Revoluția Franceză și intră în *Dicționarul Academiei Franceze* în 1835 (R. Guénon, *Orient et Occident* (1924), p. 23). După R. Guénon (*op. cit.*, p. 24), Fourier este primul care califică perioada contemporană ca perioadă a civilizației prin excelență. Cum vedem, ideea de civilizație apare relativ târziu. Avem toate motivele să tratăm acest concept ca pe un câștig consolidat axiomatic, dar iată că, în multe părți dar și la noi, civilizația pe care o trăim se vede subiect de grave întrebări de ieri și de azi. Identitatea Occidentului modern (pentru simplificare, înțelegând prin „Occident" civilizația euro-americană, iar prin „modernism" perioada istorică având începutul în Renaștere și Reformă) este supusă unor analize critice în scrierile unor autori de prestigiu precum R. Musil sau O. Spengler și mai ales în cărțile lui René Guénon, dintre care cităm, pe lângă *Orient et Occident, La Crise du monde moderne* (1927) și *Le Régne de la Quantité et les Signes des Temps* (1945). Cercetările și evaluările nu se opresc însă la acești autori. Subiectul rămâne, chiar revine în forță, în actualitate, reluat de filosofi ai culturii ca D. Engels sau M. Onfray (vezi bibliografia). Civilizația modernă, mai cu seamă cea europeană, este pusă în cauză în Declarația–manifest de la Paris intitulată *O Europă în care putem să credem* a unui grup de intelectuali de orientare conservator-creștină, publicată în 7 octombrie 2017.

Vom reveni asupra acestor analize și referințe, însă nu înainte de a ne înțelege între noi, sufletește. Motivăm revenirea prin aceea că tema rămâne, în ceea ce ne privește, într-o zonă de acută sensibilitate, la care ne oprim cu versurile lui Alexandru Vlahuță, *Unde ni sunt visătorii?*

Unde ni-s entuziaștii, visătorii, trubadurii,
Să ne cânte rostul lumii și splendorile naturii?
Unde ni-s sămănătorii generoaselor cuvinte,
Magii ocrotiți de stele, mergătorii înainte,
Sub credințele sfărmate și sub pravilele șterse
Îngropând vechea durere, cu-al lor cântec
să reverse
Peste inimile noastre mângâiere și iubire,
Și cuvântul lor profetic, inspirata lor privire,
Valurile de-ntuneric despicându-le în două,
Splendidă-naintea noastră să ne-arate-o
lume nouă!

În decembrie 1989, visele noastre păreau să se împlinească, mulți visători au ieșit atunci în față cu un buchet de 8 dorințe, 8 vise. Au fost însă repede spulberate, îngropate sub stratul de panseluțe din Piața Universității. Se deschisese o ușă la balconul inteligheniției, o ușă spre viitor, un vis întreținut apoi cu greu și resuscitat gură la gură, pentru puțin timp. Dar acest vis s-a îndepărtat în lamentări care nu pot să ne lase indiferenți.

Ni s-a spus apoi și am crezut, abandonând visul inițial, că pe caldarâmul Pieții Victoriei vor fi puse țepe pentru ciocoii apăruți cu acreditări semnate cu sânge și pecetluite în sălile confortabile ale negustorilor de vise pe bani. Țepele s-au dovedit însă a fi aracii pe care s-a încolăcit vrejul plantelor parazite. Urmarea o cunoaștem și o simțim și acum. Nu mai avem vise, idealuri, oameni providențiali, nu mai avem doctrine, programe, opinii proprii. Ce nu au reușit minerii, imeghebiștii („IMGB face ordine"), feseniștii care tropăiau în parlament, a reușit să facă o încrengătură de impostori, neaveniți, impotenți, sterili și cinici. Nu putem să nu ne întrebăm unde sunt oamenii de stat de care este atâta nevoie, cei cu idealuri, cu statură, cu cultură, cu bun-simț, cu respect, cu eleganță, cu ironie fină, fără gesturi teatrale ridicole, învățate în fața oglinzii? Unde sunt cei care cu dragoste și dăruire se apleacă în fața acestui popor chinuit, cum se vede cu ochiul liber, păcălit în visele lui?

Pe alte meleaguri, poate surprinși în reprezentările noastre privind Vestul îndestulat și veșnic înfloritor, întâlnim întrebări asemănătoare, tulburătoare, fără răspuns, exemple într-un editorial din *Der Spiegel* (*Germania, democrația și lumea – Sfârșitul sfârșitului istoriei* de K. Brinkbäumer, vezi HotNews.ro, 24 noiembrie 2017): „Este superior din punct de vedere moral modul de viață occidental? Și, chiar de ar fi, este el cel mai constructiv și mai eficient mod de organizare a societăților umane?" După ce denunță narcisismul dezolant, născut din complacerea în prosperitate, din societatea de consum, analiza continuă ca într-un articol marxist.

„Adevărul este că dominația lumii de către Europa și SUA nu a durat decât două secole. Înainte de ele China era deja un lider economic. Iar istoria ascensiunii Vestului nu poate fi atribuită cu adevărat decât unei singure cauze. *Acea ascensiune a fost ajutată pe parcurs de genocid și sclavie;* colonialismul a permis Europei să jefuiască idei. În China s-au inventat tehnologiile producției de fier și oțel, cum tot acolo s-au inventat și banii de hârtie, praful de pușcă și busola. ... Societățile occidentale, pe de altă parte, îmbătrânesc. Mulți cetățeni își văd salariile stagnând, în timp ce educația, locuințele și asistența de sănătate încep să și-o permită din ce în ce mai puțini. Vechea maximă conform căreia creșterea PIB-ului s-ar traduce în prosperitate pentru toți este acum *expusă ca fiind un fals."*

Ne trezim surprinși de o vrie în care *interesul material* ne antrenează într-o cădere care pare că nu mai poate fi oprită de către alte teme/principii de viață. Ne hrănim din absențe, ne exprimăm prin negație, experimentăm permanent o lipsă de temei, de valori, în care chiar și propria noastră identitate – culturală, națională, spirituală – se vede serios pusă în cauză.

Căutând înapoi să aflăm unde și când eventual am greșit, revenim la cărțile noastre care este imposibil să nu ne ofere cel puțin indicații în căutarea unor rezolvări mai bune. Ceea ce, de exemplu, un gânditor ca R. Guénon îi reproșa societății de consum, în care și noi am ajuns, în cărțile citate, *Criza lumii moderne* și apoi în *Domnia cantității și semnele vremurilor* – ultima cu mai multe studii de caz – era caracterul exclusiv material al civilizației promovate, faptul că, în cele din urmă, singura valoare recunoscută era cea materială [1, pp. 103, 138] (exemplarul nostru Éditions Bossard, 1927). Parcurgând câteva extrase, putem fi uluiți de critica făcută, de actualitatea ideilor și de caracterul de premoniție al acestora. Aceste idei au fost puse pe hârtie acum aproape 90 de ani, când totul mergea încă bine, când mâncam, beam și ne căsătoream fără să ne îngrijim de prea multe – nu-i vorbă, nici acum nu ne pasă prea mult; vezi traducerea de la Humanitas din 1993 de Anca Manolescu, cu o prefață de Florin Mihăescu și Anca Manolescu. Cititorul poate să folosească această prefață pentru o succintă informare privind viața și opera lui Guénon, la paginile traducerii în română referindu-se toate citatele de mai jos. (Dacă nu uităm, vom reveni cu un addendum privind legăturile cu opera și personalitatea lui Guénon a doi intelectuali români – părintele Mihai (Marc-Mihail Avramescu), pe care l-am cunoscut personal, și Vasile Lovinescu. Ambii au avut o corespondență bogată cu filosoful francez.)

Putem astfel reține, în această însemnare, diagnosticul pus de Guénon civilizației vremurilor noastre. „Până acum nu s-a mai pomenit o civilizație clădită în întregime pe ceva absolut negativ, pe ceva ce am putea numi o absență de principiu; această lipsă de temei constituie caracterul anormal al lumii moderne și face din ea un soi de monstruozitate" [p. 103]. Ceea ce i se reproșează civilizației din jur este caracterul exclusiv material, singura valoare recunoscută fiind cea materială. Deși scrise în urmă cu ani, rândurile următoare ne suscită azi anxietatea: „E, deci, de așteptat ca descoperirile, ori mai bine zis invențiile mecanice și industriale să-și continue dezvoltarea și înmulțirea accelerată până la sfârșitul vârstei actuale; și cine știe dacă nu cumva pericolul de distrugere pe care îl poartă cu ele nu va fi unul din principalii agenți ai catastrofei ultime..." [pp. 77, 78].

Atunci, dacă așa apare prezentul, cum să ne organizăm existența și să supraviețuim când vedem, aproape peste tot, că promovarea interesului exclusiv material, cu corolarul afectării existenței personale prin pătrunderea problematicii politice, are efecte nocive asupra valorilor, din ce în ce mai marginalizate și înlocuite parcă sistematic de antivalori. În orice împrejurare, undeva ascunsă, se produce o alienare a existenței personale, alterate de interesul pentru bani și de dependența excesivă de politică. Cât din ceea ce trăim este, cum se spune, *aliniere* și cât este, până la urmă, *alienare?* Atunci când observăm în practică factorii menționați și le denunțăm toxicitatea – parcă nu toți sunt dispuși să o facă fără ezitări – descoperim că liberalismul se află într-un impas, periculos de aproape de imoralitate. Pe partea complementară, populismul și extremismul, uneori cu discursuri atractive și cu brutalitate, nu sunt în stare să dea soluții compatibile cu tradițiile noastre de cultură și de spiritualitate, în buna conviețuire, cu cerințele naturale, cu bunul simț.

Poate că Guénon și alții greșesc, dar înainte de a trage această concluzie nu ne încearcă oare o îndoială? Nu cumva impasul/criza nu provine din proiectul realizării unei uniuni europene care, în loc să se bazeze pe ceva ce era/avea – istorie, valori, cultură, împărtășite în comun –, a năzuit să fie, înainte de toate, o uniune financiară, un fel de multinațională, o tarabă cât Europa de lungă, ca un Oktoberfest?

Din această poziție de principiu decurg atitudini și comportamente inexplicabile, soluții improvizate și neajunsuri și, „pe măsura cufundării în materie, elementele de diviziune și de opoziție se accentuează și se amplifică" [op. cit, p. 76]. Treptat, ne obișnuim cu reduceri masive ale componentei intelectuale, cu un proces de despiritualizare cu consecințe pe termen lung, nu în ultimul rând, în viața personală, în relațiile din familie. Nu trebuie să ne mirăm când vedem cum dictonul privind *political correctess* vizează decolorarea, anihilarea atitudinilor, promovarea pasivității, înregimentarea și chiar eliminarea unor sensuri esențiale ale existenței. Atunci cine mai are grijă să nu ne transformăm într-o plenară de partid lărgită ca pe vremuri? Încercarea de a determina o redresare este sortită eșecului, crede Guénon, atâta vreme cât se pleacă de-a-ndărătelea, de la consecințe către principii și nu invers [p. 123].

→

Despre romantism și despre muzică

Dan ANGHELESCU

În jurul anului 1787, Immanuel Kant mărturisea într-o scrisoare adresată bunului său prieten Reinhold că întrezărește un nou tărâm al cunoașterii, care se întemeiază pe principii *apriori: Estetica.* Despre aceasta avea să spună că ar trebui fundamentată nu pe rațiune, așa cum încercase să argumenteze Baumgarten, ci pe principii *apriorice.* La scurtă vreme după aceea (1790), gânditorul de la Königsberg publica o amplă lucrare intitulată *Kritik der Urteilskraft* (*Critica puterii de judecată*), operă ce aducea în discuție două tipuri de frumusețe: *pulhritudo vagans* și *pulhritudo adherens.* Prima este aceea asupra căreia nu se poate stabili niciun scop căreia ar putea să-i servească. În ea sunt incluse desenele decorative grecești, fanteziile muzicale, dansul, pantomima, arabescurile, frumusețea florilor sau frumusețile naturale, cu alte cuvinte, *frumusețile libere.* (Im. Kant, *Critica puterii de judecată,* V, 299. Partea I, div. I, paragraf 16) Tot aici era definit *Geniul,* ca o potențare activă a ideilor estetice, înțelegându-se reprezentări ale imaginației pentru care nicio idee intelectuală nu e adecvată. Există, se spune acolo, imagini care sunt accesibile numai geniului, ele aflându-se dincolo de hotarele gândirii abstracte; astfel sunt miturile lui Platon, imaginile din *Divina Comedie* a lui Dante, imagini care se exprimă cu totul în alt fel decât într-un discurs rațional. „Armonia dintre rațiune și natura lucrurilor pe care credea că o simțim în plăcerea estetică nu era pentru el susceptibilă de expunere discursivă.” (apud. Gilbert și Kuhn, *Istoria esteticii,* Ed. Meridiane, București, 1972, p. 305) Rezonanța acestor idei avea să se repercuteze în ceea ce devenea, mai târziu, gândirea romanticilor, căci, se va sublinia în *Istoria esteticii* lui Gilbert și Kuhn, „în încercarea de a stabili mai bine /.../ locul matematicii și fizicii, al eticii și religiei în corpusul total al cunoașterii noastre, ultimii ani și i-a consacrat încercării de a face același lucru și pentru sensibilitatea noastră față de frumos, constatând că această facultate e cea mai delicată, cea mai derutantă și cea mai puțin înțeleasă”. (*Ibidem,* p. 289)

Dintr-o anume perspectivă, înțelegerea fenomenului *romantic* își găsea configurația specifică în momentul în care conștiința artistică descoperea în poezie un fapt suprem, forma privilegiată prin care spiritul primește revelațiile absolutului. Ecourile momentului se vor regăsi mult mai târziu, în rostirile lui Martin Heidegger, care consideră că *arta, în esența ei, este poezie* (*Dichtung*), iar „arhitectura, arta plastică, muzica trebuie să fie *readuse* la poezie”. (Martin Heidegger, *Originea operei de artă,* Ed. Humanitas, București, 1995, p. 100) Se subînțelege că, indiferent de limbajul în care se exprimă, fiecare dintre aceste arte ascunde *o rostire esențială vădită în poietizare* (*Dichten*), rostire ce pune în lumină tocmai această, atât de stranie, *natură poetică* (*dichterisch*). Reflectând asupra modului de gândire apărut în romantism, el consideră că „opera care se folosește de cuvânt, adică *poezia*, /.../ ocupă un sens privilegiat în raport cu celelalte arte”. (*Ibidem*, p. 100)

Tot *Romantismului* îi datorăm faptul că o serie de termeni utilizați de Fichte și Schelling au căpătat o cu totul altă coloratură atunci când au (re)apărut la Novalis sau Fridrich Schlegel. Din perspectiva unuia dintre primele documente ce atestă apariția romantismului în spiritualitatea germană sesizăm și o anume amprentă adolescentină în textul intitulat *Revărsările inimii unui frate călugăr iubitor de artă* (1797), text aparținând lui Wilhelm Heirich Wackenroder, un tânăr stins din viață la numai 25 de ani.

Pentru romantici, arta apare ca un serviciu *cvasi-religios,* comuniune cu creatorul lumii, artistul devenind un slujitor al *transcendentului. Poezia* – spune Novalis – este „realitatea autentică absolută /..../ esență a filosofiei /.../ Cu cât mai poetic, cu atât mai adevărat”. Poezia și filosofia cuprind „universul lăuntric în totalitatea lui”. Distincția dintre poet și cugetător nu este altceva decât o aparență, una care îi dezavantajează pe amândoi (Novalis – Friedrich von Hardenberg, *Schriften,* herausgegeben von Paul Kluckhohn, 4 vol., 1928. *Neue Fragmentensammlungen,* 1798, II, 411), dar orice formă de exprimare artistică capătă însemne de noblețe filosofică numai în măsura în care poartă indelebila amprentă a *poeticului* (*dichterisch*).

Semnificative devin aserțiunile din *Estetica* lui Jean Paul (Jean Paul Friedrich Richter – 335), *Vorschule der Ästthetik,* potrivit căruia frumosul e sinonim cu realitatea spirituală. Imaginația creatoare a poetului e înțeleasă ca instinct și înclinație naturală, dar și ca *un simț cu totul special al viitorului.*

Termenul de *romantik* a fost – se pare – inventat de Novalis, însă într-o accepție sensibil diferită de cea de azi. O generație întreagă, Lichtenberg, Hamann, Wackenroder, Schleiermacher, Jean-Paul, Goethe și chiar Diderot, aspira să evadeze de sub îngrădirile raționalismului cartezian, depășind aparențele fenomenalului. Importantă devenise cunoașterea de sine, imersia în labirinturile fabuloase ale visului: „în noi sau nicăieri se află eternitatea cu ale ei lumi, trecutul și viitorul”, afirma Novalis. Vechile certitudini sunt puse la îndoială. Dacă valoarea și unicitatea ființei umane sunt ridicate mai presus de orice, natura este gândită ca templu al purității și perfecțiunii sublime a creației primordiale. Este orientarea ce determină o revoluție în artă. Pictorii, precum Caspar David Fridrich, surprind farmecul și vibrațiile misterioase ale peisajului metamorfozat în vehicul al exprimării pasionale. (C.D. Fridrich, 1774-1840, e principalul reprezentant al picturii romantice germane. Inspirat de vechii maeștri germani, el căuta în peisaj să descopere *sufletul lumii.* Așa cum va fi remarcat David, peisajele lui dau aproape totdeauna o dimensiune misterioasă și tragică a existenței. Regăsim în ele aceeași nostalgie a rătăcirii, a depărtărilor nemărginite ca în poemele lui Eichendorff sau în liedurile lui Schubert.) Imaginea naturii, în expresiile ei profunde, devine misiune a tuturor artelor, deci nu numai pentru pictori, ci, în egală măsură, pentru poeți și compozitori, începând cu Beethoven, primul romantic în arta sunetelor.

Efervescența spiritului, dezlănțuirea sensibilității creatoare și a energiilor inteligenței imaginative sunt fără precedent și în muzică și în devenirile celorlalte arte. Desigur, tumultul, hipertrofierea imaginației și sensibilității, exacerbarea subiectivismului, aveau să determine în public și o anume reacție de respingere. Dintotdeauna violența noului s-a dovedit, nu odată, greu de suportat. Gericault, Delacroix, Friedrich, Turner, Blake, în intransigența lor spirituală, vor fi ironizați, ori abandonați într-o ostracizantă tăcere. Romantismul va fi perceput ca nevroză, nu de puține ori ca ratare, astfel că artistul, neînțeles, se însingurează în lumea înaltă a reveriilor sale. Pentru Berlioz, artistul *e un focar al sensibilității incendiare, locul de întâlnire al tuturor melancoliilor, viforul sentimentului și marele chimist al inimii omenești.* Odată cu apariția unor Carlyle, Stendhal, Emerson, Schopenhauer și Nietzsche, ori cu aceea a unor Delacroix, Turner, Caspar David Fridrich, Berlioz, Chopin, Schumann, Schubert, Liszt și Wagner, în catehismul artelor își fac apariția profeți ai unor noi exigențe estetice. Marea explozie sentimentală se va exprima în sunet și culoare, în poeme și în filosofie.

Fr. Schlegel a fost cel care a identificat elemente ale romantismului în opera celor pe care îi va numi *vechii moderni.* Adică la Shakespeare și Cervantes; în prelegerile din 1812 afirma că *legenda Troiei și Cânturile homerice sunt fundamental romantice.*

Dar dacă, așa cum s-a spus, orice artă este *în esența ei* poezie, Schopenhauer avea să descopere că toate artele în general și fiecare dintre ele în parte poartă în sine o nostalgie către muzică. Paradoxal, în ceea ce o privește, muzica avea să aibă și ea secretele ei nostalgii: desenul melodic și orchestrațiile aspiră să inoculeze senzația sonoră cu vibrații coloristice. Gândirea simfonică va pune în expresie *mase* și *blocuri* sonore sugerând densități sculpturale. În pictură se vorbește despre orchestrațiile coloristice capabile să împrumute fluiditatea melosului muzical, senzual și învăluitor. Poeții vor încerca să *picteze* prin culoarea și muzica verbului. La Baudelaire materia cuvintelor devine aproape palpabilă, în vreme ce Berlioz lasă impresia unor tușe violente de culoare sonoră.

Ceva straniu se petrece în natura și interioritatea artistului. Eul romantic este plasat – se pare – într-un punct de ruptură, de disonanță a lumilor. Condamnată la neîmplinire, aspirația romanticului devine veșnică agitație (*Straben*), veșnică suferință. Viața e suferință (*Leben heist Leiden*), scrie Schopenhauer. Pesimismul e caracteristic artei romantice și – cel mai vizibil – se manifestă în muzică. Atât în lied (Schubert, Schumann), cât și în celelalte genuri muzicale, el culminează în drama wagneriană cu invocarea morții ca supremă poartă spre schopenhauerianul vis al Nirvanei.

→

Pierdem ceva important dacă încheiem fără a cita o remarcabilă recenzie cu multă substanță scrisă de Radu Iliescu la cartea lui Neil Postman, *Distracția care ne omoară.* „Reclamele contribuie mai mult la educarea copiilor noștri decât o poate face școala. În treacăt fie spus, toată lumea e profund nemulțumită de școală, dar n-am văzut pe nimeni cerând socoteală cuiva pentru reclame. Datorită televiziunii, știm că educația trebuie să fie neapărat distractivă. … *Distracția care ne omoară* este despre prețul pe care l-am plătit ca civilizație și ca indivizi abandonând cartea în favoarea televiziunii. Preschimbarea discursului coerent, serios și rațional într-unul searbăd și absurd. Reducerea marjei de atenție a oamenilor la mai nimic. Abandonarea clasificărilor intelectuale, a interferențelor, a judecăților de valoare. Imposibilitatea dezvăluirii minciunilor din cauza confuziilor și a generalizărilor abuzive. Pierderea uzului logicii și a bunului simț. Promovarea irelevanței, impotenței și incoerenței. Foarte multe opinii, dar nicio disponibilitate de a enunța și decela adevărul. Timp fracturat, atenție fracturată. În loc de o lume organică, transformarea lumii într-un puzzle discontinuu. Restrângerea până la dispariție a ideilor și a conceptelor. Reificarea lumii și a oamenilor. Acesta este prețul.” Vom căuta să revenim și, promitem, cu sugestii privind direcția în care ar fi de folos să căutăm soluții.

Referințe

1. D. Engels, *Le déclin: la crise de l’Union européenne et la chute de la République romaine: quelques analogies historiques,* Paris, Éd. du Toucan, 2013.

2. René Guénon, *La crise du monde moderne – Criza lumii moderne,* Paris, Éditions Bossard, 1927.

3. R. Musil, *Essais,* Seuil, texte paru en 1913 dans la revue *Der lose Vogel* et traduit en français par Philippe Jaccottet, dans *Robert Musil, Essais*, Seuil.

4. N. Postman, *Distracția care ne omoară,* Ed. Anacronic, București, 2016.

5. M. Onfray, *Décadence. Vie et mort du judéo-christianisme,* Flammarion, 2017.

6. O. Spengler, *Le Déclin de l’Occident* (*Der Untergang des Abendlandes – Umrisse einer Morphologie der Weltgeschichte*), Viena, München, 1918 și 1922 Traducerea în franceză de M. Tazerout, deux vol. (1. *Forme et vérité,* 2. *Perspectives de l’histoire mondiale*), Gallimard, 1948.

Homo sapiens

Un gen muzical caracteristic, prin noutate, aparținând exclusiv romantismului, este liedul german, cel care aducea o specială sensibilitate și o insațiabilă aspirație spre orizonturi necunoscute. El poate fi gândit ca un fenomen al neliniștii metafizice, metafizica fiind înțeleasă ca știință a dorului nostru (*Wissenschaft unserer Sensucht* – Th. Lips). Se concentrează aici imaginea rătăcirii (*Wanderschaft*) și a veșnicului rătăcitor, iar *poezia* imprimă muzicii o condiție cu totul aparte. Prin ea, compozitorul (considerat poet al sunetelor) își cucerește un imperiu situat pe teritorii, până acum, neexplorate. La granița dintre cuvânt și muzică se deschide un tărâm în care – am putea spune cu Verlaine – *l'imprécis au précis se joint.*

Ca și în tablourile lui Caspar David Fridrich, liedul se profilează ca un peisaj al clar-obscurului scăldat de lumini selenare. Pentru romantici, astrul nopții devine veritabilul semn heraldic, lumina lui având facultăți taumaturgice. Ea îngăduie lucrurilor să iasă din alcătuirea lor obișnuită, situându-le într-o libertate și o ordine care (spunea A. Beguin), este aceea a poeziei. Totul este în sine și – în același timp – în afara sa; astfel că lucrurile își dezvăluie o față tainică, neștiută și, totuși, presimțită.

În sfera artei sunetelor, Romantismul se vădește cu un mod aparte de a gândi ideea de *frumos. Frumusețea, tărâmurile vizibilului,* dar și ale *invizibilului,* pentru un Johann Wolfgang Goethe (1749-1832), precum și pentru gânditorii germani din cercul apropiaților lui, se configurau pornind de la transcendență. Autorul lui *Faust* credea în *absolut* ca un *inscrutabil* care împresoară *ființa* noastră, având viziuni fulgurante asupra misterului său. Însă încercările de a-l înțelege și explicita, de a-l cuprinde prin speculație îi apăreau ca o violentare a distanței și a hotarelor ce ne despart de Dumnezeire: „Despre absolut în sens teoretic, scria el, subînțelegând inclusiv speculațiile post-kantiene, nu cutez a vorbi; susțin totuși că acela care l-a recunoscut în aparență și nu-și mai ia ochii de la el, va atrage mari foloase de pe urma lui. (*Maximen und Reflexionen über Literature und Ethik, in Werke*) Căutarea adevărului în *frumusețe* căpăta, pentru el, un sens quasi religios ori, cum s-a mai spus, faptul în sine al *căutării* se convertea într-un veritabil *cult intelectual.*

Dintr-o asemenea perspectivă, *reflecțiile* sale constituie mai degrabă o *învăluire a actului artistic,* o însoțire a acestuia, devenind totodată revelări și iluminări de sine. Poetul și gânditorul se contopeau astfel într-un subtil proces de autoedificare, automodelare și *autoformare* (*Bildung*), proces prin care personalitatea aspira

la accederea spre teritorii unde *excelența morală, raționalitatea completă și creația poetică* se întrepătrund, dând naștere acelui miracol pe care-l numim în genere *universalul uman.* Poate că și din acest motiv se întorcea mereu cu gândul către antichitatea greacă, convins că de acolo a izvorât idealul de frumusețe, înțelepciune și *seninătate,* percepția acesteia în epocă fiind aceea a netulburatei *seninătăți elenistice* (*Griechische Heiterkeit*). Dar, în același timp, nu vom face abstracție de un aspect care, într-un anume fel, explică și o anume nuanță de exces în gândirea romanticilor, atunci când, tot el, va spune: „noi dorim să luăm din Antichitate nemăsurabilul". (*Maximen und Reflexionen über Kunst, Jubiläumsausgabe,* XXXV, 328) Acest *nemăsurabil,* pentru toți romanticii, se vădește în întorcerea și expansiunea către adâncurile propriului sine, imersie în labirinturile fabuloase ale visului: „...în noi sau nicăieri se află eternitatea cu ale ei lumi, trecutul și viitorul", scria și Novalis. Ceea ce s-a concretizat într-o imensă resurecție a Eu-lui. Tocmai la acest fapt se referă Fichte când spune că *subiectul absolut* al întregii arte romantice este Eul. Și dacă poezia devenise, așa cum am afirmat, *fapt suprem, formă privilegiată* care deschide orizonturi întregi către *revelația absolutului,* se subînțelege că, indiferent de limbaj, fiecare artă își va pune în lumină propria natură *poietică* (*dichterisch*), pentru a cuprinde și exprima, cât mai amplu, acel unic *subiect.* Dintr-o asemenea perspectivă, în muzică, liedul ilustrează, în toată complexitatea ei, estetica romantismului.

Dar, trebuie să subliniem, apariția liedului nu poate fi atribuită exclusiv curentului romantic. Existența unor creații anterioare aparținând respectivului gen este o certitudine, originea formei având o vechime considerabilă. Ea este legată de apariția *cântecului polifonic pur vocal,* cel care atingea chiar o culme a desăvârșirii în Germania veacurilor XV-XVI. Pornind de aici, în secolele următoare (XVI-XVII) se va cristaliza așa-numita *monodie acompaniată,* formă din care, ulterior, luau naștere genuri complexe, cum aveau să fie *opera, oratoriul și cantata,* apoi *cantata solo* și *liedul.* La finele veacului XV, clasele medii ale poporului german atinseseră un înalt grad de cultură și, pentru a ilustra convingător afirmația, ar fi suficient să amintim doar figura jovială, bonomă, dar și malițioasă, a poetului Hans Sachs, cel care, întreaga viață, nu va înceta să scrie versuri și... să confecționeze pantofi. Consecință a exploziei de lirism poetic a acelui moment a fost apariția *Volksliedului.* Apariție, din nefericire, stopată destul de repede. Întâi de Reforma lui Luther (care găsea că farmecul și voluptatea melodică a cântecelor de dragoste ar fi purtătoare ale revoltei lui Satan), apoi de izbucnirea Războiului de 30 de ani, care avea să distrugă, pentru mult timp, bogata viață spirituală a germanilor. În acele circumstanțe, muzica își va afla refugiul în biserică, iar poezia va rămâne în preocuparea universitarilor și eruditților, pierzându-și farmecul și ingenuitatea dobândite în Evul Mediu. Așa se face că Händel nu se va apropia de lied, iar J.S. Bach va produce doar două lieduri laice și cântecele religioase intitulate *Geistliche Gesänge.*

Totuși, între 1740 și 1800, în muzica germană se înregistrează apariția unui lied burghez, o formă remarcabilă doar prin prolixitate și ineficiență muzicală. S-a putut vorbi chiar despre o școală berlineză de lied, însă compozitorii (Zelter, Reichardt, Hiller, Graun, Weiss și chiar Ph. Em. Bach) nu vor dovedi decât o rafinată știință, dar și o dezesperantă ariditate și lipsă de inspirație. Poezia, la rândul ei, ajunsă pe mâinile universitarilor, va eșua în prețiozitate, savanterie și artificial, astfel că *Volksliedul* va fi uitat în favoarea unor modele italiene și franceze. Devin astfel explicabile apropierile (terminologic vorbind) dintre *lied* și *lai,* sau *lay*-ul breton care, într-o anume perioadă, pătrunzând în Germania, erau numite *Leiche.*

Dacă apariția liedului nu poate fi pusă exclusiv pe seama romanticilor, nu e mai puțin adevărat că valoarea și forța expresivă pe care le-a dobândit prin creațiile unor Schubert sau Schumann îl situează între genurile ce aparțin – într-un fel și simbolic – de estetica romantică. Prin lied, poezia se deschide în muzică dăruindu-i un destin cu vaste consecințe și semnificații. Sub steaua acestuia, cel ce va înălța un urias monument de artă va fi geniul lui Richard Wagner. Acesta din urmă, nu numai că datorează enorm liedului, ci – se poate spune și că – amplifică la maximum universul acestui gen, desăvârșind și iluminând semnificațiile profunde ale amplexiunii muzică-poezie. Dar nu numai atât! În lied, arta abstractă (fără icoane) a sunetelor se obiectivează prin cuvânt; își socializează mesajul apropiindu-l de înțelegerea oamenilor.

De la un anume moment încoace, procesul de obiectivare se desăvârșește și se am-plifică prin teatralizare (în operă), augmentând posibilitățile receptării. Prin poezie, spațiul imaginativ orb al muzicii se ridică îmbogățit de iradiațiile realului. Frumusețea volatilă a sunetelor capătă astfel puterea de a aduce în percepție misterele acelui joc secret dintre vizibilul și invizibilul lumii, dintre lumina și tenebrele ei.

La rândul său, poezia își deschide, prin muzică, o cale de împlinire tulburătoare ca un *misterium fascinans.* Consacrându-și imaginile în puritatea spirituală a vibrației sonore, ea devine o subtilă ademenire de a iubi *infinit-dumnezeiasca frumusețe a lumii.*

Lacrima Anei

Adrian-Mihail Voica s-a născut la 26 august 1938, la Ploiești. Absolvă Liceul „I.L. Caragiale" din Ploiești (1995) și Facultatea de Filologie a Universității „Al.I. Cuza" din Iași (1962). Doctor în filologie din 1987. Activitate universitară din 1962 până la pensionare (în 2005, ca profesor al Facultății de Litere a universității ieșene). Membru al Filialei Iași a USR. Dintre volumele de versuri publicate: *Anotimp cu zăpadă* (1980), *De vorbă cu Poesis* (1987), *Hanul cuvintelor* (1999), *Distihuri* (2000), *Visul sferic* (2003), *Poezii cu aripi* (2005), *Versuri mici, pentru nepoți și bunici* (2006), *Distihuri noi* (2007), *Distihuri respirând catrene* (2008). A publicat și proză scurtă, precum și mai multe volume de istorie și critică literară.

Poemele care urmează sunt reluate din volumul *Davinciana,* Editura Junimea, Iași, 1983.

55. Desenele stau vrafuri și visează
Că mâna ta le binecuvântează.
În care templu te-ai zidit de vie
Punându-ți inima la temelie?
Din cuibul vremii, ca un fum spre cer,
Înmiresmate aripi de mister
Se reîntorc în veci nemângâiate:
Albastrele ferești sunt ferecate!
Ne-ntâmpini din picturile murale,
Blând, clopote înalță osanale,
Dar nu mai vii – sau nu mai știi să vii,
Tu, Ană – mama unicei Marii!...

56. Băui sărata apă ce picuri înălța
Spre veacuri și spre ziduri cu umbre calcinate
Din care o ciudată văpaie denunța
O inimă cu ritmuri pentru eternitate.
Din universul turlei – menit să încălzească
Ascunsul câmp cu fluturi și irizări de stele –
Se coborau rotunde, cu fața îngerească,
Neobosite astre pe lujeri de lalele.
Secundul ritm în cornul tăcerii se aude –
Semn că trăiește Ana cu pruncul ei în pântec...
...Din mitice ogoare cu haturile ude
Curgea încet la vale, împodobind un cântec...

57. Lăcaș de rugăciune zidit de meșteri mari...
Pământul – soare negru – râvnit de alți Icari...
O tânără nevastă... Un glas de voievod...
Și aripi de șindrilă cu zborul spre prohod...
Am coborât în mitul străbun ca într-o groapă
Prin bulgări mari de beznă și cercuri reci de apă
S-ajung la tânguirea aceea solitară
Pe care n-o aude urechea de afară.
Cu bubuit amarnic o stea căzu afund
Și totul fu o clipă imensă mai rotund,
Uimirea – ce rotundă! Tot astfel tânguirea...
...În brațe obosite urca, rotund, pieirea...

Centenar inginereresc

Marilena BARA

Anul 2018 este an generos în aniversări cu semnificaţii profunde în istoria modernă a României.
Centenarul Marii Uniri este, desigur, primul eveniment la care ne gândim, unire visată de secole şi realizată prin solidaritatea autentică a românilor, solidaritate care a funcţionat deopotrivă ca o precondiţie favorabilă şi ca un catalizator. Marea Unire a fost posibilă datorită voinţei politice a elitelor şi datorită unor circumstanţe internaţionale potrivite.

Destul de puţină lume ştie că există o categorie profesională importantă care are, în anul 2018, două motive suplimentare de sărbătoare. Este vorba despre ingineri, cei care vor aniversa anul acesta şi bicentenarul învăţământului politehnic bucureştean, şi centenarul Asociaţiei Generale a Inginerilor din România - A.G.I.R.

Vă semnalez, încă de la început, că voi aborda dintr-o perspectivă inedită interviul cu domnul **dr. ing. Mihai Mihăiţă,** preşedintele A.G.I.R. Anume, voi încerca să prezint dimensiunea spirituală a inginerului român, cel care s-a dovedit, de-a lungul secolelor, nu numai un bun tehnician, ci şi un valoros om de cultură şi artă.

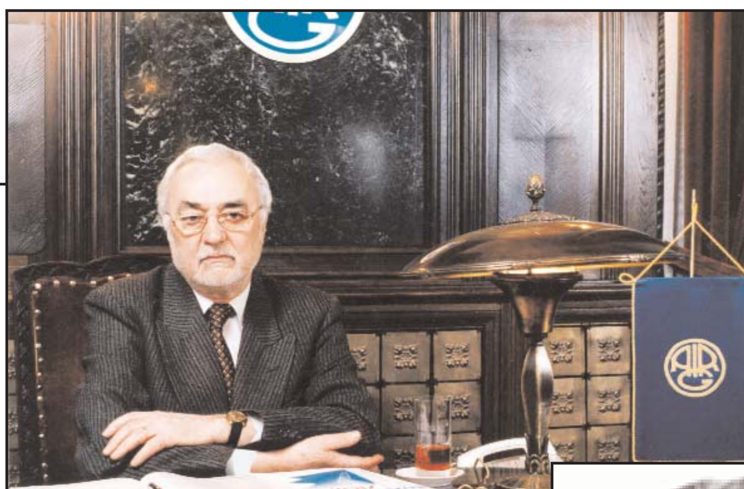
Marilena Bara: *Domnule preşedinte, aş vrea să începem interviul cu o scurtă prezentare a contextului istoric în care a avut loc înfiinţarea A.G.I.R., luni, 12 august 1918, ora 11.00, în amfiteatrul de fizică al Universităţii din Iaşi.*

Mihai Mihăiţă: Sunt multe de spus, dar mă voi opri la un aspect destul de cunoscut. Ne aflăm în anul Marii Uniri, iar unul dintre principalii artizani ai acestui eveniment istoric excepţional este un inginer, o mare personalitate a vieţii politice din România, cel pe care regele Ferdinand I îl considera „zodia bună a României". Ion I.C. Brătianu este cel dintâi fiu al lui Ion C. Brătianu, prim-ministru şi fondator al Partidului Naţional Liberal, un tată vizionar, care a cerut imperativ tuturor celor trei fii ai săi, Ionel, Constantin şi Vintilă, să devină ingineri, nu avocaţi. El spunea: „Ţara nu se poate ridica decât prin ingineri". Ionel Brătianu a absolvit cursurile Liceului bucureştean „Sfântul Sava", apoi şi-a continuat studiile, timp de 7 ani, la clasa pregătitoare de matematici superioare a Şcolii Saint-Barbe, la Şcoala Politehnică şi apoi la Şcoala de Şosele şi Poduri din Paris, în domeniul ştiinţelor exacte, pentru a deveni inginer. În 1889 obţine licenţa şi vine să lucreze în ţară cu inginerul Anghel Saligny. Dar, firea sa de conducător înnăscut nu se putea împăca nicicum cu o poziţie de subaltern, aşa că decide să intre în viaţa politică, în 1895. Ajunge foarte repede lider al aripii radicale şi reformatoare a Partidului Naţional Liberal, impunându-se autoritar la conducerea liberalilor; are perioade de guvernare lungi, cu rezultate spectaculoase, atât în interiorul ţării, cât şi în afara ei. A fost cel care a purtat negocieri dure şi eficiente cu puterile europene, pentru ca, în final, să realizeze, alături de Casa Regală, Marea Unire a românilor.

Lucrurile acestea nu au venit de la sine şi nu trebuie uitat că, în 1918, inginerii români celebrau 100 de ani de învăţământ politehnic bucureştean. 24 martie 1818 este data la care domnitorul I.Gh. Caragea dă hrisovul prin care aprobă „anaforaua boierilor efori ai şcolilor din Ţara Românească prin care se solicita înfiinţarea cursurilor de inginerie" în limba română şi îl numeşte pe inginerul ardelean Gheorghe Lazăr „dascăl de aritmetică, geometrie şi grafie" la Colegiul „Sf. Sava". Roadele înfiinţării acestei şcoli au apărut imediat şi remarcăm, în prima generaţie de absolvenţi, numele lui Petrache Poenaru. Istoria învăţământului politehnic bucureştean se regăseşte excepţional reprezentată în sălile muzeului adăpostit de clădirea veche a Politehnicii, cea din strada Polizu, a cărei construcţie a fost începută în 1884 de inginerul Gheorghe Duca, muzeu care adăposteşte piese de patrimoniu de o valoare greu de estimat, primite mai ales prin donaţii, majoritatea din partea asociaţiei noastre.

M.B.: *Aşadar, în 1918 a luat fiinţă, la Iaşi, A.G.I.R. – Asociaţia Generală a Inginerilor din România, având ca scop „organizarea şi sporirea cunoştinţelor şi puterii de muncă a inginerilor (...), pentru a aduce cel mai mare folos în opera de refacere a ţării (...), solidaritatea şi susţinerea intereselor profesionale ale acestora".*

Ce a însemnat această asociaţie profesională în viaţa comunităţii inginerilor români şi ce beneficii a adus profesiei care, la acest început de mileniu, trăieşte o adevărată renaştere în rândul tinerei generaţii?

Prof. univ. ing. Mihai Mihăiţă s-a născut în data de 14 septembrie 1930, într-un sat din Mehedinţi.

A absolvit Liceul „Mihai Viteazul" din Bucureşti, apoi, în 1955, Institutul de Căi Ferate, Facultatea de Exploatare Feroviară.

Fidel principiului că un inginer trebuie să înveţe toată viaţa, a urmat numeroase cursuri de specializare, în ţară şi străinătate, în managementul întreprinderilor, informatică, gestiunea sistemelor de calitate etc. A obţinut titlul de doctor în 1977, de profesor universitar asociat la U.P. Bucureşti în 1975, de profesor universitar onorific la U.P. Timişoara în 1998. Din 2014 este doctor honoris causa al Universităţii Tehnice din Chişinău.

Întreaga sa activitate profesională a fost dedicată dezvoltării căilor ferate române şi introducerii informaticii în transporturi; a parcurs toate treptele profesionale ierarhice, pornind de la poziţia de inginer stagiar şi ajungând până la cea de ministru adjunct.

A făcut parte din organisme profesionale de prestigiu, naţionale şi internaţionale, din conducerea executivă a acestora, recunoaşterea venind de la Federaţia Mondială a Organizaţiilor Inginereşti, prin acordarea Medaliei pentru Excelenţă în Inginerie. Pentru rezultatele sale a fost onorat cu numeroase ordine şi medalii, acordate de statul român.

Este iniţiator al reînfiinţării Asociaţiei Generale a Inginerilor din România, ales preşedinte din anul 1990 şi membru fondator, preşedinte al Academiei de Ştinţe Tehnice din România, din 1997.

M.M.: În România, primele încercări de organizare a asociaţiilor tehnico-inginereşti sunt consemnate în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când s-a înfiinţat *Societatea de Ingineri şi Arhitecţi* (1876), asociere care nu a avut viaţă lungă.

Cea dintâi asociaţie profesională durabilă a inginerilor a fost *Societatea Politehnică,* constituită în 6 noiembrie 1881, în sala de aşteptare clasa I a Gării de Nord, ca un răspuns entuziast la discursul motivant, lansat cu doar 3 săptămâni înainte, de Regele Carol I, la Focşani, cu ocazia inaugurării căii ferate Buzău-Mărăşeşti, prima cale ferată din România proiectată şi executată de inginerii români.

Asociaţia Generală a Inginerilor din România a fost înfiinţată la Iaşi, în vara anului Marii Uniri. Dacă Societatea Politehnică avea ca obiectiv promovarea activităţii tehnico-ştiinţifice a inginerilor, A.G.I.R. şi-a propus, de la bun început, să apere interesele de breaslă ale inginerilor.

Studiind documentele vremii, am identificat cel puţin trei motive pentru care tinerii ingineri români, veniţi de pe front, încă îmbrăcaţi în haina militară, într-o atmosferă plină de entuziasm, s-au întâlnit la Iaşi şi s-au organizat:

– din îngrijorarea pentru binele general al ţării şi din dorinţa patriotică de a contribui la refacerea, dezvoltarea şi modernizarea României, după război;

– pentru a-şi promova principiile fundamentale ale profesiei, obiectivele ei strategice în lupta cu incompetenţa ridicată la nivel de principii de guvernare şi cu administraţiile birocratice corupte ale vremii;

– pentru un statut profesional social demn, bine definit, al inginerului în societatea românească şi promovarea practicării profesiei, cu respectarea unui cod etic riguros, în vederea îndeplinirii obiectivelor strategice ale asociaţiei: excelenţa inginerească, inovarea, competenţa, dezvoltarea durabilă economică, unitatea în diversitate.

Primul preşedinte A.G.I.R. a fost ales inginerul Gheorghe Balş, născut acum 150 de ani la Adjud, care şi-a făcut studiile superioare în Elveţia, fiind absolvent al Politehnicii din Zürich. Şi el a fost un colaborator apropiat al lui Anghel Saligny, contribuind la lucrările de realizare a podului de la Cernavodă, a portului Constanţa şi a sediului Institutului de seruri şi vaccinuri „Louis Pasteur". A fost recunoscut şi ca un important istoric de artă, studiile sale despre arhitectura bizantină şi despre bisericile din Moldova fiind considerate foarte valoroase. Toate aceste realizări i-au adus recunoaşterea naţională, fiind primit ca membru titular în Academia Română, în anul 1923.

Cele două asociaţii şi-au desfăşurat activitatea în paralel, până în 1949, când, din cauza comandamentelor politice ale vremii, au fuzionat sub denumirea de Asociaţia Ştiinţifică a Tehnicienilor, până în 1951. După aceea, asociaţia a purtat, consecutiv, mai multe nume: *Asociaţia Ştiinţifică a Inginerilor şi Tehnicienilor,* până în 1962, şi *Consiliul Naţional al Inginerilor şi Tehnicienilor*, sub patronajul sindical, până în decembrie 1989.

Acad. Gheorghe Balş (1868-1934)

Odată cu schimbările majore intervenite în România în decembrie 1989, a reapărut pe scena societăţii civile româneşti, la începutul anului 1990, Asociaţia Generală a Inginerilor din România, continuatoarea de drept a organizaţiilor inginereşti care au funcţionat în ţara noastră până la acea dată.

Am luptat mult pentru reînfiinţarea ei şi, până astăzi, i-am dedicat toată puterea mea de muncă, experienţa mea profesională şi managerială, ataşamentul meu necondiţionat la valorile fundamentale ale breslei inginereşti, care a dat şi continuă să dea României şi lumii personalităţi de mare valoare.

Asociaţia noastră s-a afiliat la organismele internaţionale de specialitate, fiind reprezentată şi în birourile executive de conducere ale acestora: *Federaţia Europeană a Asociaţiilor Naţionale Inginereşti* – FEANI, din 1995, şi *Federaţia Mondială a Inginerilor,* din 1990. Am avut un rol activ în aceste instituţii, organizând la Bucureşti manifestări internaţionale de prestigiu, dintre care amintesc sesiunea academică *Inginerul pentru viaţă* sau Adunările Generale şi Comitetele Executive ale acestor organizaţii.

A.G.I.R. a iniţiat înfiinţarea *Academiei de Ştinţe Tehnice din România,* în 17 octombrie 1997, care funcţionează ca for de consacrare ştiinţifică la nivel naţional a personalităţilor din domeniul ingineriei, de dezbatere şi iniţiativă pentru promovarea şi dezvoltarea cercetării, creaţiei tehnice şi a învăţământului inginerresc.

→

Aniversare

M.B.: *Răspunzându-mi la aceste prime două întrebări, ați definit cadrul general al istoriei ingineriei românești și statutul profesiei, în sine. Dar, așa cum i-am avertizat de la început pe cititorii revistei noastre, nu vreau să ne oprim la performanțele tehnice excepționale ale inginerilor români, ci la faptul că, sub aspectul vizibil al rigurozității științifice, matematice, al profesiei de inginer, se „ascund" oameni sensibili, cu talente artistice uimitoare: scriitori, artiști plastici, muzicieni etc.*

Să ne reamintim că anul trecut, în două numere consecutive ale revistei Curtea de la Argeș, *am prezentat, în detaliu, activitatea singurei orchestre simfonice din întreaga lume, formată din ingineri, orchestră care poartă numele fondatorului ei, Petru Ghenghea, condusă astăzi de dirijorul Andrei Iliescu, inginer automatist.*

M.M.: Într-adevăr, orchestra simfonică a inginerilor rămâne un ansamblu artistic de prestigiu, unic în lume, susținând, de peste 60 de ani, fără întrerupere, stagiuni anuale bine primite de melomani, cu turnee în multe țări din Europa, America de Nord și Africa. Pentru această ocazie specială, orchestra pregătește un concert extraordinar, care va avea loc în 11 martie a.c., la Ateneul Român.

Peisajul muzical ingineresc este completat de Corul Concertino, formația vocal-instrumentală care continuă, de mai bine de cinci decenii, activitatea inițiată de un grup de entuziaști ingineri feroviari.

Nu pot să nu îl amintesc pe bunul meu coleg, marele tenor Cornel Stavru, cel care se autodefinea ca fiind „prea perfecționist, foarte modest și îngăduitor". Absolvent al Facultății de Poduri și Tuneluri în anul 1952, s-a dovedit a fi un mare artist liric, dar și un bun manager, conducând destinele artistice ale Operei Române din București.

M.B.: *Pornind de la spusele lui Caragiale, „pentru un român care știe a citi, cel mai greu lucru este să nu scrie", trebuie să recunoaștem că mulți ingineri au căzut în ispita de a pune mâna pe condei/stilou/tastatură. Să ne oprim puțin la capitolul literatură și să ne descrieți activitatea celor două cercuri de profil, care își desfășoară activitatea sub patronajul A.G.I.R.*

M.M.: Cercul literar al Scriitorilor Ingineri „Literar-Ing", a fost fondat la 1 aprilie 2013. Inițiativa este menită să susțină activitatea și imaginea inginerească din România și prin alte mijloace decât cele pur profesionale, pentru dezvoltarea dimensiunii culturale a personalității inginerului. Președinte este domnul prof. dr. ing. Nicolae Vasile. Întâlnirile au loc lunar. Cercul literar este o structură deschisă pentru toți inginerii care au pasiune și talent pentru cuvântul scris. În suplimentul literar al revistei *Univers ingineresc,* sunt publicate trimestrial lucrările cele mai reprezentative.

Activitatea cercului literar este completată fericit de cea a Cercului epigramiștilor ingineri „Ing-Epigrama", înființat la 27 ianuarie 2012, condus de domnul inginer Viorel Martin; întâlnirile epigramiștilor ingineri au loc tot lunar și se materializează într-o revistă independentă a epigramei românești de pretutindeni – *Lumea epigramei,* ajunsă la numărul 17.

Aveți posibilitatea să îi cunoașteți pe membrii acestor cercuri, răsfoind paginile cărților *Ingineri scriitori și publiciști* și *Ingineri epigramiști,* apărute la Editura A.G.I.R.

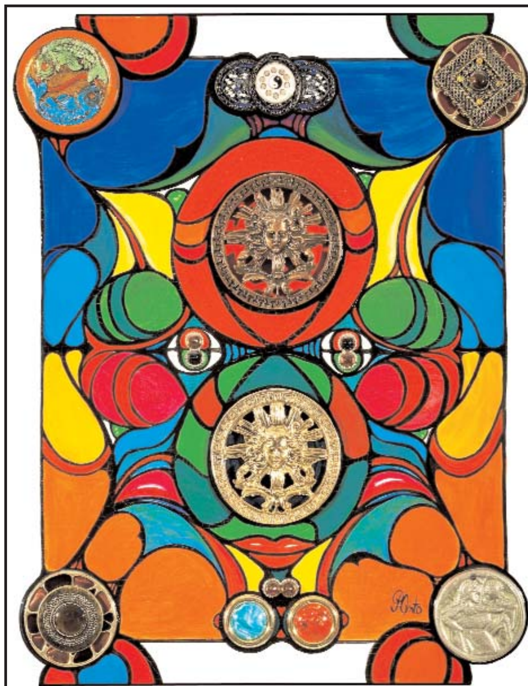
Doi prestigioși colegi, rectori ai școlilor politehnice din Timișoara și Cluj-Napoca, doamna Coleta de Sabata, respectiv domnul Radu Munteanu, sunt scriitori de reală valoare, ale căror opere literare merită citite.

Horia Gârbea este doctor inginer constructor. Talentul său pentru literatură a fost pus în valoare după 1989, când a scris poezie, proză, teatru, critică literară și teatrală, eseuri, traduceri din opera lui Shakespeare și publicistică. Valoarea operelor sale a fost recunoscută la nivel național și internațional și i-a adus premii importante ale Uniunii Scriitorilor, precum și poziții importante de conducere în forurile U.S.R.

Un nume de referință al literaturii române este scriitorul Norman Manea, absolvent al Institutului de Construcții din București, Facultatea de Hidrotehnică. În prezent, este profesor emerit și distins scriitor în rezidență, la Bard College, New York, USA, de unde a avut amabilitatea să ne transmită acest mesaj:

„Am ales această profesie (n.n., inginer), în pofida pasiunii mele pentru literatură, în speranța că m-ar putea proteja de invazia cenzurii și a clișeelor propagandistice ale momentului. Și pot spune că, în ciuda dificultăților, nu puține (începând chiar cu facultatea, în care am intrat vreo 120 și am absolvit 27!) profesia m-a *călit* într-un fel, m-a disciplinat, m-a pus în contact cu muncitori și cu gândirea practică, cu totul în afara mediului familiar. Aș adăuga două mari exemple de scriitori provenind dintre absolvenți de politehnică: Robert Musil și Dostoievski."

Într-o convorbire cu poetul Horia Ganea, Norman Manea își „justifica" evadarea în universul literar, astfel: „...Scrii ca să scapi de tine și ca să-l regăsești pe cel adevărat, ascuns în tine; n-ar mai avea rost să vrei să știi câți dintre intelectualii cu un prag al sensibilității și inteligenței de o anume valoare ar fi, potențial, disponibili acestei ciudate cumulări și înfruntări ale tuturor bolilor spiritului... Până la urmă, așa cum ai visat dintotdeauna, ai devenit, iată, Scribul, fără să mai știi dacă ar fi putut fi și altfel, chiar când toate încercările de a te ascunde și a te rătăci și a te apăra de această patetică, poate și fericită (rareori) ruinare dovedeau mereu și iar că nu, nu se putea altfel, decât cu un preț încă și mai mare decât cel prohibitiv pe care îl plătești oră de oră."

Cred că fiecare inginer care aspiră la gloria unui premiu literar ar trebui să citească cu atenție aceste cuvinte.

Norman Manea

M.B.: *Să nu trecem mai departe fără să ne vorbiți despre editura proprie, care și-a început activitatea în 1919, cu publicarea primului* Buletin informativ *al asociației, editură cu o activitate publicistică extraordinar de bogată, prin tipărirea de cărți tehnice, dar și prin susținerea unor publicații periodice de specialitate. Toate aceste volume pot fi găsite la Librăria A.G.I.R., din București, Bulevardul Dacia nr. 26, dar și online. Iar la sediul general al A.G.I.R., din Calea Victoriei nr. 118, există o bibliotecă impresionantă, cu peste 22.000 de titluri, care pot fi consultate de membrii asociației.*

M.M.: Într-adevăr, în ianuarie-februarie 1919 apare primul număr al *Buletinului A.G.I.R.,* cu un editorial introductiv în care se scria: „În cadrul scopurilor urmărite de către Asociația Generală a Inginerilor din România, începem publicarea prezentei reviste, care va fi organul oficial al intereselor societății profesionale inginerești. Coloanele *Buletinului A.G.I.R.* sunt la dispoziția inginerilor pentru dezbaterile chestiunilor profesionale care să ne îndrumeze pe calea propășirii, la care cu toții trebuie azi să lucrăm, pentru binele țării și poporului din România Mare."

În 1990, apare primul număr al săptămânalului *Curierul A.G.I.R.,* care, în 1991, își schimbă numele în *Univers ingineresc,* publicație bilunară de opinie și de informare.

Până în 1950, Editura A.G.I.R. a publicat lucrări tehnico-științifice de mare valoare, traduceri sau lucrări originale ale inginerilor români. Amintesc doar câteva dintre cele mai importante titluri: *Manualul inginerului* (prelucrat după Hütte, în 1947), *Teoria unitară a mașinilor electrice,* sub semnătura lui I.S. Gheorghiu (în 1948) sau *Manualul inginerului chimist* (volumele I și II, prelucrate după *Chemiker Taschenbuch,* în 1948–1949). În perioada 1949–1966, sub coordonarea academicianului Remus Răduleț, au fost publicate cele 19 volume ale *Lexiconului tehnic român.* După această dată, până în 1998, activitatea editurii a continuat sub numele Editura Tehnică; din 28 aprilie a aceluiași an, s-a reînființat Editura A.G.I.R., care a devenit principala sursă de carte tehnică din România.

În prezent, prin titlurile publicate, acoperim 50 de domenii tematice diverse, care se regăsesc în cele 15 serii și colecții de carte, de la reînființare și până în prezent publicându-se peste 800 de titluri.

M.B.: *Am ajuns la domeniul artelor plastice. Încerc să îmi imaginez o expoziție în care expun pictorul Vasile Parizescu (totodată colecționar de artă, inginer mecanic și general de brigadă), portretistul Romulus Harda, inginer specialist în securitatea aeronautică, pictorul Marius Mateaș Bolza, profesor la Facultatea de Mecanică din cadrul Universității Politehnice Timișoara, artista specialistă în prelucrarea sticlei decorative Gabriela Șereș Ștefănescu, inginer chimist. Dumneavoastră pe cine ați mai invita în această galerie virtuală, dintre colegii noștri ingineri?*

M.M.: Nu am reușit, până acum, să înființăm un cerc de arte plastice, deși, din informațiile mele, sunt mulți ingineri cu real talent în domeniul picturii, sculpturii, ceramicii, designului, artelor decorative, fotografiei etc. Ne propunem acest lucru și sper că vom reuși să organizăm, într-o zi, o expoziție cu lucrările colegilor noștri.

Pe lângă cei amintiti mai sus, deși nu i-am cunoscut personal, am aflat lucruri foarte interesante despre activitatea artistică a altor ingineri plasticieni:

Eugeniu Albu – inginer hidrotehnist, membru al Uniunii Artiștilor Plastici Constanța, care, la 75 ani este cel mai vârstnic masterand al Facultății de Arte Vizuale de la Universitatea Ovidius;

Paul Antonescu – inginer electronist, absolvent al Institutului Politehnic București și al Școlii Beaux Art din Geneva, care pictează și expune în Elveția, Italia, Franța, Statele Unite; în prezent, trăiește pe Coasta de Azur, unde are atelierul și galeria sa proprie, în St. Paul de Vence [n.red., numărul de față al revistei este ilustrat cu lucrări ale sale];

Constantin Gavrilă – absolvent al Facultății de Textile și Pielărie din Iași, creator și producător de obiecte decorative și accesorii din piele;

Ioana Mihailov – inginer mașini și utilaje de construcții, absolventă a secțiilor de pictură și artă decorativă de la Școala de Artă București;

Matei Malkiewicz, Emil Selișteanu și Adrian Chira – ingineri și artiști fotografi transilvăneni, de mare talent.

M.B.: *Dacă privim statisticile comerciale mondiale, vom constata că cele mai vândute produse în lume sunt armele, automobilele, produsele fashion, inclusiv cosmeticele și... jucăriile. Experiența mea profesională de peste 15 ani în universul ludic mă obligă să nu îl trec sub tăcere. Am simplificat puțin spunând „jucării"; de fapt, mă refeream la jucării, jocuri, material didactic, echipament sportiv etc., la toate acele produse destinate timpului liber.*

M.M.: Este, cu adevărat, un sector cu totul aparte și mă bucur că, printre ingineri, am descoperit câțiva demni „urmași ai lui Geppetto" al căror motto în viață este *Ludeo ergo sum.*

Sunt mai multe abordări ale universului ludic, din punctul de vedere al inginerilor:

– să ne referim la partea de creativitate și design, primele două etape în viața unei jucării sau a unui joc; aș vrea aici să îl amintesc pe domnul Vasile Beudean, inginer mecanic și absolvent al Secției de design a Universității de Arte Vizuale din Cluj-Napoca; el se autodefinește ca fiind „făuritor de cai verzi", autor al proiectului educațional Dedal, despre care, cu siguranță, vom mai auzi;

– nu îi uităm nici pe inginerii care, în laboratoare specializate, testează securitatea jucăriilor, după standarde tehnice riguroase, cu aparatură sofisticată;

– vorbim apoi despre partea industrială, în care inginerii intervin în procesele tehnologice complexe de prelucrare a diferitelor materii prime și materiale din care se fabrică jucăriile; un exemplu în acest sens este domnul inginer specialitatea aerospațiale Constantin Burlacu, prezent de peste 25 de ani pe piața românească cu o firmă de succes care produce jucării și materiale educaționale.

Centenarul Marii Uniri - amintirile unui octogenar

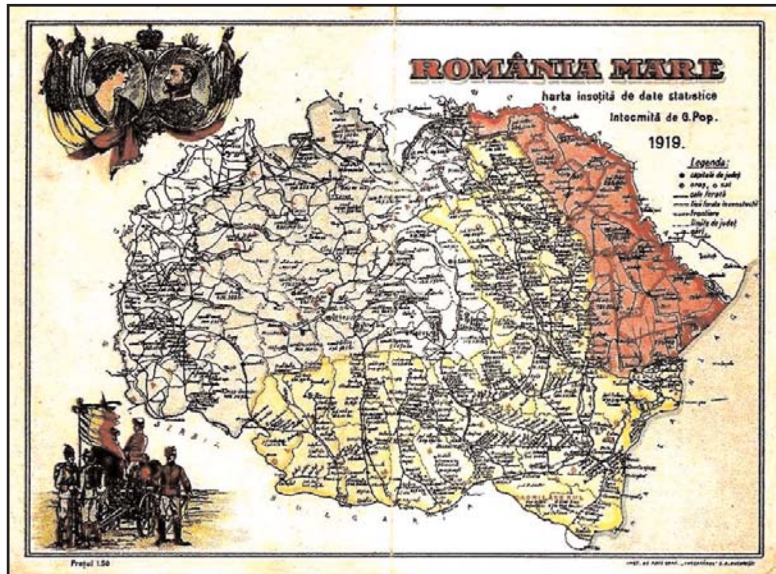
Ion PĂTRAȘCU

Marea Unire este un eveniment de importanță epocală în viața poporului și a statului român. Efort, inteligență și sânge sunt componentele de bază ale făuririi României Mari. Desigur, factorul intern și-a făcut datoria, însă istoria o fac popoarele, dar o scriu învingătorii. Și ei, învingătorii, și-au pus pecetea pe momentele cruciale din istoria noastră, a românilor. Învingătorii au aprobat Unirea din 1918, au dispus amputarea României Mari prin Pactul Ribbentrop-Molotov (1939) și Dictatul de la Viena (1940), au decis la Yalta ca țara noastră să intre în sfera de influență și dominație sovietică și tot învingătorii (cu sprijin indirect sau direct interesat al unor români), ne rezervă azi o situație deloc de invidiat în cadrul proceselor integraționiste numite Uniunea Europeană și NATO.

Nu despre această evoluție complexă și adesea contradictorie doresc să scriu. Eu voi încerca să mă regăsesc pe mine însumi prin România acestei sute de ani. Fiind născut în anul 1936, vârsta mea acoperă deja 82% din Centenar, însă memoria familiei mele îl întregește. Da, pentru că cei doi bunici ai mei și-au vărsat sângele pentru Marea Unire în Primul Război Mondial. În anul 1941 se înscrie și tata pe lista eroilor familiei, satului și neamului românesc. Aveam patru ani și jumătate când luam în piept privațiunile războiului și, mai apoi, ale cumplitei foamete din anii 1946-1947. Parcă mă văd și acum, la numai 13 ani, cu bocceluța pe umăr, plecând în lumea largă pentru a-mi câștiga pâinea cea de toate zilele. Practic, copilăria mea (care, oare?) s-a consumat într-o fabrică din București, ca ucenic și apoi ca muncitor calificat. La 16-17 ani găseam forță să mai merg și la liceul seral pentru a-mi completa studiile teoretice. Acesta ar fi un prim episod din povestea vieții mele.

În etapa următoare, începând din anul 1953, am cunoscut, încet-încet, adevărata față a regimului politic instaurat în România la finele celei de a doua conflagrații mondiale. Cum s-a manifestat și ce a însemnat pentru români noul regim sunt elemente care, voit sau întâmplător, se estompează tot mai mult. Se trece sub tăcere faptul că, în România, regimul comunist a fost instalat ca urmare a înțelegerilor de la Yalta dintre Stalin, Roosevelt și Churchill. Nu-și mai amintește aproape nimeni că, inițial, partidul comunist nu s-a numit român, ci *din* România, fiind constituit în afara țării, fapt pentru care a fost interzis la scurt timp, pentru că era considerat agentul unei puteri străine. Se ocolește adevărul că *legiunea străină,* pregătită la Internaționala comunistă de la Moscova și venită pe tancurile armatei sovietice, a fost cea care a preluat întreaga putere la București.

Până prin anii 1960 sau 1962, românii au fost minoritari în organele de partid și de stat din România, fără putere de decizie în treburile țării. Și, nici nu aveau cum, în condițiile în care elementul alogen, majoritar, era susținut de armata sovietică de ocupație.

În mod concret, aș putea să mă refer la situația Ministerului Afacerilor Externe român din acea perioadă. Îmi amintesc că, de la Moscova, ne-a venit și ministrul de Externe (1947-1952). Era Ana Pauker, cu gradul de general în armata sovietică și rolul de prim agent străin în conducerea de partid și de stat din România. Prima ei grijă a fost să dea afară din minister peste 150 de profesioniști și să-i înlocuiască cu un surogat *internaționalist.* Cunosc lucrurile oarecum din interiorul sistemului. În anul 1953, am fost admis la Institutul de Relații Internaționale din București, subordonat Ministerului Afacerilor Externe, după modelul celui de la Moscova. Conform schemelor impuse de Ana Pauker, nu numai la minister, dar nici la acest institut nu au avut loc prea mulți români neaoși. Noi, studenții, ne mândream cu portarul, bibliotecara și administratorul. Între timp, institutul a devenit Facultatea de relații internaționale de la Academia de Studii Economice, pe care am absolvit-o în 1958. Era anul în care mai crescuse ponderea elementului românesc în procesele decizionale de la București, ceea ce a permis convingerea Uniunii Sovietice să-și retragă trupele din România – lovitură diplomatică de mare maestru, care nu a fost la îndemâna niciunei alte *surori* mai mici a Moscovei. Acesta era doar un prim, dar totuși important pas al încercărilor noastre de desprindere din chingile *fratelui mai mare.*

Pe acest traseu centenar se înscrie și startul carierei mele diplomatice de patruzeci de ani. În anul 1958 eram angajat în MAE, la Direcția URSS și țări socialiste europene. Schemele Anei Pauker încă funcționau.

→

Am o mențiune aparte pentru inginerii creatori de jocuri logice clasice (de tipul *board games*), și aici îl voi aminti pe Marco Meirovitz, inginer specialist în telecomunicații, inventatorul unuia dintre cele mai vândute jocuri logice din lume, *Mastermind,* care a câștigat premiul pentru cel mai bun joc logic al anului 1973.

Ar fi imposibil să îi uit pe IT-iști, cei care realizează jocurile electronice, softurile ludice, atât de diverse și ingenioase, care ne acaparează, uneori, prea mult timp. Un exemplu concludent este *FIFA 2018*, cel mai popular joc video din lume, realizat de o echipă mixtă româno-canadiană.

M.B.: *Spuneați, mai în glumă, mai in serios, că inginerii sunt capabili să facă performanță în aproape orice domeniu de activitate, dar că reciproca nu este valabilă. Să nu uităm că termenul „inginer“ vine din latină, unde „ingeniare” înseamnă „a plănui” și „ingenius” se traduce prin „inventivitate”. De aceea, în orice domeniu în care este nevoie de creativitate și de planificare riguroasă, inginerii pot reuși.*

M.M.: Am găsit nume celebre de ingineri în mass-media românească, cum este cel al Irinei Păcurariu – inginer automatist, în cinematografie, al regizorului Sergiu Nicolaescu – inginer mecanic, și în teatru, al regizoarei și scenaristei Sorana Coroamă-Stanca – inginer chimist. Am găsit nume de ingineri performeri în sport, precum cel al triplei campioane olimpice la atletism Lia Manoliu – inginer energetician.

Să ne îndreptăm atenția către dimensiunea spirituală, către religie, unde găsim nume importante între clericii români de rang înalt (și nu numai), care au făcut studii tehnice, înaintea celor teologice. Îi voi aminti aici doar pe Înaltpreasfințitul dr. Andrei Andreicuț – Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului, care, între 1967-1972, a urmat cursurile Facultății de Construcții Căi Ferate din cadrul Universității Tehnice de Construcții București, și pe Înaltpreasfinția Sa dr. Ioan Selejan, Mitropolitul Banatului, care a absolvit în 1976 Facultatea de Instalații și Automatizări din București. Si ca ei sunt mulți preoți și călugari cu har, care au făcut studii tehnice, care slujesc acum biserica ortodoxă, catolică sau alte culte religioase și care s-au dovedit vrednici de noua lor misiune hristică.

În codul de etică al A.G.I.R. se regăsesc principii deontologice care promovează valorile creștine: cinstea, responsabilitatea față de om și natură, dragostea de neam și țară etc.

Credința și știința sunt două domenii care sunt adesea văzute sau prezentate ca fiind contradictorii. Dar, în timp, s-a dovedit că nici credința nu neagă știința, nici în interiorul lumii oamenilor de știință nu mai sunt atât de multe voci negative despre credință. Exemplul cel mai convingător, care îmi susține integral afirmația, este cel al domnului dr. ing. Eugeniu Iordăchescu, omul care a reușit imposibilul: translarea pe o distanță de 33 m și rotirea cu 130 de grade față de poziția inițială a Palatului Sinodal din incinta Mănăstirii Antim din București, obiectiv care cântarea 9.000 t. Era în vremea în care demolările ordonate de clanul Ceaușescu desfigurau chipul capitalei României. Doar știința și credința inginerilor de la Institutul Proiect București au oprit acest masacru și au salvat, în perioada 1981–1988, 13 lăcașuri de cult și monumente istorice.

M.B.: *Domnule președinte, dacă astăzi un absolvent de Politehnică v-ar întreba ce calități trebuie să aibă pentru a ajunge un bun inginer, ce i-ați răspunde?*

M.M.: Aș vrea ca tot mai mulți tineri să își dorească să devină ingineri și am mare încredere în școala politehnică românească, recunoscută, în țară și în străinătate, pentru calitatea absolvenților săi, că îi va ajuta să își îndeplinească visul.

În legătură cu profilul complet al unui viitor inginer, am să vă răspund inginerește, foarte concis. Un inginer adevărat trebuie: să posede o aptitudine analitică puternică și o curiozitate nativă nelimitată, să fie atent la detalii, să aibă abilități excelente de comunicare, să nu se oprească din învățat niciodată, să fie creativ, să aibă abilitatea de a gândi logic, să fie un bun matematician și informatician, să aibă capacitatea de soluționare rapidă a problemelor apărute, să lucreze foarte bine în echipă și, nu în ultimul rând, să fie un adevărat gentleman.

Afirm cu toată convingerea că România nu are nevoie de „ingineri manelişti”, ci de ingineri care privesc cultura ca pe o parte indispensabilă a pregătirii lor intelectuale și spirituale.

M.B.: *Nu pot încheia acest interviu fără să vă rog să ne faceți o scurtă trecere în revistă a manifestărilor pe care A.G.I.R. le va organiza pentru marcarea acestei triple aniversări unice în viața unei țări, a unei școli, a unei asociații.*

M.M.: Încă mai lucrăm la definitivarea programului Centenarului, dar vă pot spune că fiecare filială A.G.I.R. din țară va organiza manifestări proprii dedicate marilor evenimente ale anului 2018, culminând cu sărbătorirea *Zilei inginerului,* în 14 septembrie 2018, zi care se marchează oficial din anul 2000 și până în prezent. Manifestările principale vor avea loc la Iași, locul unde acum 100 de ani inginerii români au decis să își unească forțele pentru binele țării lor. Și, cred eu, au reușit! Cu această ocazie vor fi acordate o serie de distincții, oferite ca recunoaștere a activității unor personalități marcante ale ingineriei românești.

M.B.: *Vă mulțumesc mult și sper că am reușit, cu ajutorul dumneavoastră, să schițăm un portret, complet și complex, cât mai aproape de realitate, al inginerului român.*

Și, ca să încheiem cu o mostră de umor ingineresc, îl citez pe scriitorul american James A. Michener, câștigător al Premiului Pulitzer, care spunea așa: „Oamenii de știință visează să facă lucruri mărețe. Inginerii le fac.” Așa cum am demonstrat astăzi, nu numai în tehnică, ci și în cultură și artă.

(București, 25 ianuarie 2018)

Centenarul Marii Uniri

Până la plecarea în prima mea misiune peste graniță (1960-1963), șefii mei direcți nu erau români. Procesul românizării instituției era încă destul de lent. Întâmplător sau nu, prima misiune importantă din viața mea a fost la Moscova. Acolo am înțeles mai bine dimensiunile și efectele ocupației sovietice și ce ni se pregătea pentru integrarea completă în *sistemul mondial socialist.* Era, totuși, de admirat faptul că se reușise desființarea Sovromurilor de tristă amintire, cu ajutorul cărora, după statul român, Uniunea Sovietică devenise cel mai mare proprietar de mijloace de producție din România. Prin anul 1964, aflam că ni se pregătise un *Plan Valev* de integrare socialistă, practic o primă fază mai cunoscută de globalizare. Conform planului, România urma să fie inclusă în *Complexul de producție Dunărea de jos.* Și, ce complex! El ne înghițea 42% din teritoriul țării și 48% din populație. Despre industria românească nici nu mai putea fi vorba. Liderul sovietic, Nikita Hrusciov, ne întreba apăsat, cum avea el obiceiul: *Ce vă trebuie vouă industrie, vreți să fiți independenți?* Sigur, el avea alte planuri. Își dorea ca România și Bulgaria să devină grădinile de zarzavat ale *lagărului socialist.* Dar, îmi amintesc cu mândrie românească faptul că, din anul 1964, România anunța o nouă platformă, principială, a raporturilor sale cu Uniunea Sovietică și celelalte state din așa-zisul lagăr socialist. Era Declarația din aprilie care, pe plan internațional, a fost percepută drept *Declarație de independență.* Fiind îmbrățișat de tot mai multe forțe politice din cele patru zări, documentul a devenit pentru România o solidă platoșă de protecție internațională. Desigur, amintiri, amintiri. Ele îmi vin nechemate. Parcă a fost ieri. Astăzi, realizez că, de fapt, în primii mei cinci ani de diplomație m-am aflat, practic, în secții ale laboratorului care pregătea Declarația istorică din aprilie 1964.

Pe firul acestor amintiri, urmează episodul Beijing, unde am lucrat în anii 1965-1969. Mă aflam într-o Chină care trecea prin mari încercări, atât pe plan intern (izbucnirea *Revoluției culturale*), cât și extern, într-o etapă când această țară era recunoscută de puține state ale lumii, însă era înconjurată de și mai puțini prieteni. Ca două țări în curs de dezvoltare ce erau, România și China s-au sprijinit reciproc pentru dezvoltarea lor internă, dar și din nevoia de a face fată constrângerilor de pe arena mondială. Aici voi aminti doar câteva acțiuni românești de politică externă, în context asiatic. În primul rând, este vorba de eforturile țării noastre pentru atenuarea disputei ideologice (și nu numai) dintre China și Uniunea Sovietică. Sunt de reținut comentariile care apreciază că, dacă astăzi China și Rusia pot discuta și colabora pe multiple planuri, se întâmplă și datorită faptului că, în anii '60 din secolul trecut, România a contribuit substanțial la evitarea a ceea ce putea deveni iremediabil în raporturile chino-ruse. Tot din această zonă, să nu uităm de numeroasele navete diplomatice întreprinse de România la cel mai înalt nivel, la Moscova, Beijing, Hanoi și Washington, în dorința de a se pune capăt războiului din Vietnam. Apoi, ca un corolar al eforturilor românești în acest periplu diplomatic, este de reținut contribuția României în intermedierea primelor contacte oficiale chino-americane. Faptul că cele două puteri au apelat în acest scop la țara noastră dovedește credibilitatea deosebită de care România se bucura atunci pe plan internațional.

Am fost martorul unor decenii faste în evoluția României pe plan intern, dovedită de dezvoltarea tuturor domeniilor de activitate. Sigur, ce s-a construit și cum s-a construit este probabil maximul din ceea ce se putea realiza în condițiile concrete din acele vremuri, condiții rezultate și din conjunctura internațională, menționată mai devreme. Aici, amintirile mele vizează doar domeniul relațiilor externe, unde activam, fiind martor sau chiar participant modest la actul de politică externă a României. Ajunsesem deja în Europa Occidentală, la Haga, unde am fost implicat într-un amplu proces de promovare a raporturilor politice, economice și culturale dintre România și Olanda. Și, ele mergeau deosebit de bine, întrucât corespundeau interesului național al ambelor țări. Pe atunci, relațiile noastre progresau cu toate statele vestice. În plus, România avea deja contribuții notabile la procesele ample vizând dezvoltarea securității și colaborării general-europene. Prima notă maximă a fost primită de țara noastră atunci când a avut curajul să recunoască Republica Federală a Germaniei, în pofida opoziției Moscovei și a celorlalte surori ale ei. Acel act românesc de politică externă a fost de natură să declanșeze un întreg proces european, în care Republica Federală a Germaniei a fost recunoscută de țările blocului sovietic, iar Republica Democrată Germană (creație postbelică prin decizia puterilor învingătoare) de către statele vestice. În perspectivă, aici își va avea rădăcinile Conferința pentru securitate și cooperare europeană, care s-a încheiat cu Actul Final de la Helsinki, din 1975. Pe atunci, erau recunoscute unanim talentele diplomatice și seriozitatea cu care românii au abordat toate fazele conferinței și contribuția de substanță adusă la elaborarea documentului, care a încununat acel exercițiu de colaborare europeană. Politica externă a României se afla în deceniile ei de glorie, care au distins-o în cadrul Centenarului sărbătorit.

Din palmaresul politicii externe a României, îmi face plăcere să amintesc și aportul ei notabil la eforturile colective de aplanare a conflictului arabo-israelian, contribuție care, de fapt, îi fusese solicitată. Pe când lucram la Cairo, Alexandria și Damasc, am înregistrat cu mândrie de român aprecierea conform căreia efortul diplomatic al României a cântărit mult în ajungerea la Acordurile de la Camp David în problema Orientului Mijlociu și, nu în ultimul rând, la realizarea vizitei istorice în Israel a președintelui egiptean Anwar Sadat.

Amintiri, gânduri și întrebări legate de prezența mea în corpul diplomatic românesc... Mărturisirile mele sunt doar ale mele. Nu am pretenția să generalizez, să reabilitez sau să condamn ceva sau pe cineva. Portofoliul amintirilor acumulat în cele patru decenii de diplomație este, evident, mult mai bogat, însă, din motive de înțeles (de spațiu, firește), mă limitez, deocamdată, la această scurtă diagonală a traseului parcurs din 1953 și până la finele anului 1989. Evident că, inclusiv la nivel personal, rămân multe lucruri de clarificat. Sper că istoria și istoricii vor face lumină. Întrebarea mea este care istorie (cea scrisă întotdeauna de învingători) sau care istorici, cei români sau cei străini? Sunt întrebări care nu-mi dau pace, însă, în asemenea momente de cumpănă, aud un clinchet plăcut. Sunt cuvintele regretatului istoric, academicianul Florin Constantiniu: *Diplomația română a înscris una dintre cele mai frumoase pagini ale sale în anii '60-'70 și începutul anilor '80... Atunci, România și-a căpătat o individualitate politică pe plan internațional, tocmai fiindcă ea nu s-a topit în blocul sovietic.* Cuvinte de neuitat pentru mine, întrucât ele au fost rostite pe marginea volumului meu de amintiri *Peregrinările unui diplomat,* lansat la Fundația Europeană Titulescu.

Din această rememorare nu ar putea lipsi anul 1989, moment crucial în istoria noastră. Au trecut 28 de ani de atunci, iar eu mai am încă neclarități și chiar confuzii. De aceea, referirile mele sunt la *evenimentele din decembrie 1989.* Îmi amintesc că, după instalarea Consiliului Frontului Salvării Naționale în Palatul Victoria, unde își avea sediul și Ministerul Afacerilor Externe, am devenit, vrând-nevrând, martorul primelor etape de formare a noii puteri. Zi și noapte vedeam cum se constituiau grupurile și grupulețele de influență și putere. Eu eram, însă, interesat în mod direct de ce urma să se întâmple cu ministerul în care lucram. Când am văzut cine s-a instalat în cabinetul ministrului de Externe (fără să-și dea o funcție; ce modestie!), de unde a hotărât componența conducerii instituției și orientările ei în noul context geopolitic, m-am dus, fără să vreau, cu gândul la anii '50 ai secolului trecut. Asemănarea părea izbitoare pentru un cunoscător al evoluției noastre imediat postbelice.

Lucrurile intrau pe un nou făgaș, pe care m-am înscris și eu. Mai aveam până la pensionarea din anul 1998, așa că am lucrat opt ani ca diplomat în *România nouă,* sau a unor noi speranțe. În țară și în străinătate (la Damasc și Atena), funcționam și eu în acel angrenaj, care avea drept obiectiv integrarea României în Uniunea Europeană și NATO. Acționam cu convingere, fiind cuprins și eu de acea euforie, speranță, că totul va fi mai bine, iar copiii și nepoții noștri vor trăi într-o Românie modernă și respectată de națiunile lumii. Probabil luam visele drept realitate. În naivitatea mea de țăran la origine, mă gândeam că zestrea moștenită în anul 1989 va fi modernizată și sporită (oare o fi adevărat că din ea s-ar mai păstra doar circa 9%?). N-a fost să fie așa. O voce de prim-ministru tuna prin anul 1990 cum că industria românească este *un morman de fiare vechi.* Afirmația a fost luată drept îndemn și, în două decenii, s-au stins aproape toate coșurile uzinelor și fabricilor din țara noastră. Fierul vechi a devenit cel mai exportat *produs industrial* (?!). Ce bucurie ar fi pe Nikita Hrusciov dacă ar afla că românii (oare numai ei?) au găsit răspuns la întrebarea lui: *Ce vă trebuie vouă industrie, vreți să fiți independenți?* Cred că fostul lider sovietic ar juca și un cazacioc dacă ar mai afla că România nu mai poate deveni nici măcar grădină de zarzavat, cum preconiza el. După ce a distrus, aproape total, sistemul de irigații de pe 3 milioane de hectare, a înstrăinat în jur de 40% din suprafața arabilă și a lăsat pârloagă zone vaste, România a ajuns să importe produse agricole. Ea, care dovedise că putea să hrănească o bună parte a Europei. Astăzi, România, din producător a devenit consumator. Ca diplomat, care încă își mai amintește de poziția solidă a României, chiar aceea de concurent pe piața europeană și nu numai, înțeleg că noi, chiar noi, conștient sau nu, am rezolvat o preocupare majoră a marilor companii internaționale, în primul rând din statele dezvoltate ale Uniunii Europene. Importăm într-o veselie tot ceea ce prisosește Vestului. Nu mai producem, dar consumăm tot mai mult, apelând la împrumuturi externe. Tocmai asta și vor organismele financiare internaționale: să amanetăm soarta câtorva generații viitoare de români. Și, să vezi și să nu crezi semnalele de la guvernanții noștri actuali. Ei ne spun că, în 2017, România a avut cea mai mare creștere a Produsului Intern Brut din Uniunea Europeană. Însă, creștere bazată doar pe consum, și nu pe producție, după cum vedem noi. Este aceasta o dezvoltare economică sănătoasă? Suntem noi sănătoși atunci când ne îmbătăm cu apă de ploaie? La ce să ne așteptăm de la clasa politică, pe care o tot alegem orbește de aproape trei decenii?! Astăzi, după un an la cârma țării, guvernul *uite-l nu-i* ne garantează doar dispute interne, nu și realizarea programului cu care ne-a momit în alegeri. Într-o suită, adesea jalnică, guvernele post-decembriste nu au performat deloc nici pe plan extern. Nu poți să nu observi că meteahna istorică de a merge cu căciula în mână și cu daruri la stăpânii din afară (Stambul, Moscova, Washington, Bruxelles, Bonn etc.) se reproduce de la o etapă la alta. Se uită pur și simplu de România, de interesul și prestigiul ei în concertul națiunilor lumii. Dovada cea mai recentă este gafa diplomatică monumentală din relația cu cea de-a treia mare putere economică a lumii, Japonia. Dacă românii au gafat sau au fost doar executanții unei anumite atitudini față de planurile europene ale niponilor, numai Dumnezeu sau Buddha pot ști.

Rememorând, într-un mod cu totul personal, unele dintre cele mai importante momente de politică externă românească, am avut trăiri atât de bucurie, cât și de amărăciune. Amintirile sunt încă vii, conturându-mi firul vieții. Ele m-au pus chiar în fața unui bilanț la care nu mă gândisem. Cred că am motive să fiu împăcat cu gândul că am avut marea șansă să fac parte din acea garnitură diplomatică a României care și-a făcut datoria în cele mai complexe etape din politica externă românească, pe fundalul Centenarului Marii Uniri.

Naţionalismul - respectul românilor faţă de naţiunile lumii

Aurel V. DAVID

Romanul *Sacrificiul* a fost scris şi publicat de Mihail Diaconescu într-un context istoric, politic şi social în care, iată, despre *naţiuni* şi *naţionalism* se discută tot mai insistent.

Sunt discuţii fondate pe criterii istorice, sociale, politice, lingvistice, diplomatice, strategice, psihologice, propagandistice, filosofice etc.

Aceste discuţii ţin cont de actualele evoluţii din Europa comunitară şi extracomunitară, dar şi de pe celelalte continente.

Există o convingere generală că despre naţiuni trebuie să se discute din perspective teoretice şi practice.

Criteriile juridice (normele de drept internaţional şi cele care se referă la drepturile omului), colaborarea actuală dintre popoare, culturi şi civilizaţii impun, şi ele, dezbateri despre naţiune şi naţionalism. Nu întâmplător, la una dintre sesiunile Adunării Generale a ONU, papa Ioan Paul al II-lea a vorbit despre drepturile naţiunilor. Subliniem – despre *drepturile naţiunilor.* Papa a vorbit în calitate de polonez cu o înaltă conştiinţă naţională. A vorbit, de asemenea, în numele credincioşilor catolici de pretutindeni, convinşi că naţiunea este o înaltă valoare morală, civică, istorică şi spirituală.

Romanul *Sacrificiul* pune în prim-plan confruntarea ireconciliabilă dintre naţionalismul cercurilor dominante din Imperiul Austro-Ungar şi naţionalismul popoarelor oprimate, angajate în lupta lor neabătută pentru libertate, democraţie şi drepturi „naturale”. Este un aspect socioistoric, sociopolitic, sociojuridic şi socioartistic, respectiv socioliterar, deosebit de important pentru atmosfera generală a romanului.

În acest sens, *Sacrificiul* este realizat, în egală măsură, ca imagine epică de mare amploare a unor realităţi istorice de la începutul secolului al XX-lea, dar şi ca un ecou puternic, deosebit de semnificativ, am putea spune, al unor evoluţii româneşti, europene şi mondiale strict actuale. Mihail Diaconescu nu uită niciun moment că scrie despre trecut, dar pentru publicul lector de azi, însetat de frumuseţe, dar şi de cunoaştere.

În zilele noastre, deşi s-a proclamat democratică, Europa comunitară a intrat, pe nesimţite, sub presiunea construcţiilor politice mecanice – feudele şi imperiile – conduse de „state majore” impregnate de ideologii discutabile. Unele dintre aceste ideologii sunt, pur şi simplu, nefaste.

În acest context, cărturarii naţiunilor (elitele sociale) au datoria morală să reconstituie *istoria scrisă a naţiunilor,* trecută sub tăcere de „cronicarii de curte” care-i proslăvesc pe arhitecţii spaţiului comun, deşi n-a auzit nimeni de ei, nici de faptele lor sociale. Astăzi, după experienţa trăită în aşa-numitul „spaţiu comunitar”, mulţi europeni simt tot mai intens că, de la Atlantic la Urali, s-au întors vremurile dezirabile reconstruirii „socialului” şi arhivării, doar pentru aducere aminte, a „comunitarismului radical” antinaţional. În cadrul acestui demers cu fundament etnosocial, *naţionalismul şi specificul naţional* – expresia perenităţii etnospiritualităţii naţiunilor – constituie procese sociale care coboară în „timp istoric”, până la geneză, asigurând perenitatea organizărilor sociale, inclusiv buna funcţionare a instituţiilor europene. Adevăratul europenism respectă şi cultivă specificul naţional şi valorile naţionale.

Naţionalismul s-a născut odată cu naţiunile, adică în timpuri imemoriale, ca expresie a *conştiinţei de sine,* a modalităţilor de exteriorizare a sentimentului *identităţii* proprii şi de conştientizare şi afirmare a necesităţilor, valorilor şi intereselor fiecărei naţiuni. De la naşterea sa, a exprimat *ataşamentul* şi *solidaritatea* între oamenii care s-au raportat la aceeaşi *geneză* şi la aceeaşi patrie, precum şi *disponibilitatea* de a apăra naţiunea în faţa agresiunilor şi pericolelor de orice natură. Deci, naţionalismul este, prin geneză şi raţiune, un *proces social,* nu un principiu politic, şi nu dezvoltă o „virulenţă criminală”, aşa cum cred ideologii improvizaţi. Naţionalismul face parte din instinctele sociale, „de naţie” – cum le numea marele savant, cugetător şi patriot Nicolae C. Paulescu, personalitate de o înaltă ţinută civică şi morală.

De la geneza naţiunilor, naţionalismul a semnificat *iubirea omului, ca fiinţă socială, faţă de naţiunea la care se raportează şi care-i asigură satisfacerea necesităţilor sociale.* Această iubire este firească şi profund morală. Ea nu poate fi nimicită, tocmai pentru că este o iubire firească.

Pentru naţiunile nevoite să se lupte cu imperiile din nevoia recunoaşterii dreptului la viaţă, naţionalismul a generat energiile care au declanşat revoluţiile şi războaiele de eliberare.

Despre naţionalismul celor mai sensibili şi mai activi membri ai naţiunii române, angajaţi pe viaţă şi pe moarte în lupta lor eroică şi neabătută cu Imperiul Austro-Ungar şi cu Imperiul Ţarist, ne vorbeşte, în pagini epice de neuitat, romanul *Sacrificiul.*

Naţionalismul a revitalizat, începând cu epoca modernă, puterea de rezistenţă a popoarelor împotriva imperiilor, prin construirea statelor naţionale.

Ideologii au speculat consecinţele confruntărilor între state, au confundat voit naţiunea cu statul şi au asociat orice formă de expansiune a statelor cu pretinsa agresivitate a naţiunilor. El a devenit manifest şi a fost obligat să devină ofensiv în secolele XVII-XVIII, odată cu acutizarea luptei naţiunilor împotriva construcţiilor mecanice expansioniste – imperiile. De atunci, corpusul generator de valori sociale (poporul) a preluat formule ideologice de luptă împotriva construcţiilor mecanice, procesând, în funcţie de situaţie, informaţiile sociale în variantă simbolică, iar naţionalismul a devenit o *constantă* în fiinţarea şi evoluţia naţiunilor şi o *variabilă* în acţiunile sociopolitice, având rolul de a menţine naţiunile în „stare de veghe”.

Prin naţionalism s-a exprimat capacitatea popoarelor de a se legitima în raport cu ideologiile agresive, expansioniste, şi cu imperiile. De pildă, pe pământul Europei, această legitimare a fost iniţiată de popoarele francez şi german, în modalităţi de manifestare distincte, care au fost preluate, pe fond, de popoarele Europei de Răsărit după anul 1800, graţie elitelor care au cunoscut direct cultura şi civilizaţia occidentală.

Naţionalismul s-a afirmat cu intensitate îndeosebi la naţiunile din răsăritul Europei, supuse de multe secole în cadrul unor sângeroase imperii agresive, expansioniste şi anexioniste, precum Reich-ul german, Imperiul Rus, Imperiul Otoman şi Imperiul Habsburgic.

Impunerea şi legitimarea falsului naţionalism de către ideologi prin apelul la mitologia istoriei sau la vremurile de „mărire” ale unor capete încoronate care au construit imperii a generat violenţa construcţiilor mecanice, care l-au acaparat sub motivul diferenţierii naţiunilor, din interesul controlului şi dominării unor aşa-zise „spaţii vitale” şi al construirii de raporturi de putere pentru a impune „ordinea socială”.

Istoria scrisă a omenirii a demonstrat, însă, că exaltarea oricărei „comunităţi naţionale” îi aduce pe promotorii falsului naţionalism în raporturi de forţă faţă de „ceilalţi”, prin impunerea sintagmei „cu noi sau împotriva noastră”.

Aceste *raporturi de forţă* faţă de „ceilalţi”, exprimate de sintagma „cu noi sau împotriva noastră”, îşi găsesc o echivalare epică de o înaltă ţinută intelectuală şi artistică în scenele din *Sacrificiul,* în care apar confruntările pline de tensiune dramatică între contele cinic István Tisza şi avocaţii dr. Nicolae Bolcaş şi dr. Ioan Ciurdariu-Ciordaş, între Thomas Masaryk şi Curtea Imperială de la Viena, între Kálmán Werböczi şi sătenii de pe Valea Crişului Negru, între numeroase alte grupuri de personaje, grupuri de acţiune şi chiar grupuri de ţări.

Realizat ca roman-frescă, *Sacrificiul* îi cuprinde într-o ţesătură epică de mare dramatism şi de mari proporţii.

Acţiunile sociopolitice care au ca scop ocult sau declarat „înfrumuseţarea” trecutului, folosirea imaginii de „putere” în raporturile cu alte organizări similare sau faţă de oamenii care se raportează la o naţiune alterează sensul naţionalismului. El poate fi definit impropriu ca „naţionalism ideologic”, respins de popoare, întrucât este un simplu slogan generat de către elitele politice violente. „Internaţionaliştii” îl caracterizează ca „stare de boală a socialului”, iar oamenii şi organizaţiile care se sprijină pe puterea energiei sale pentru a afirma identitatea şi etnospiritualitatea naţiunilor sunt numiţi *conservatori* şi *antirevoluţionari.* Sub pretextul „agresivităţii naţionalismului”, statele naţionale au devenit ţinta declarată a agresiunilor imperialiste, în forme clasice sau subtile, care au vizat, în fapt, slăbirea posibilităţilor de rezistenţă a naţiunilor şi distrugerea acestora.

Permanenta luptă de ariergardă a naţiunilor cu imperiile, în diverse etape istorice, inclusiv în zilele noastre, permite identificarea diferenţelor între naţionalism – ca proces social care întreţine atitudinea şi sentimentul de adeziune firească la o naţiune – şi aşa-numitul „naţionalism” impus de ideologi şi folosit pentru a exacerba importanţa unei naţiuni în defavoarea altei naţiuni. Ne aflăm, deci, în faţa unei distincţii sociologice şi politologice de mare importanţă teoretică, morală şi practică.

Numai ideologii sau mercenarii aflaţi în slujba „statelor majore” ale construcţiilor mecanice mai afirmă şi astăzi că naţionalismul rămâne o sursă de conflicte.

Naţionalismul, ca proces social, este specific naţiunilor, singurele organizări sociale care au capacitatea de a-l menţine în „stare naturală”, adică în bună cuviinţă. Petre Ţuţea afirma, în acest sens, că „naţionalismul poate fi practicat şi cuviincios (...). Nimeni nu poate interzice unui popor să-şi trăiască *tradiţia* şi istoria cu gloriile şi înfrângerile sale (...). Eu, ca naţionalist, am gândit multă vreme că naţiunea e punctul terminus al evoluţiei universale. Când dispar popoarele, intrăm în Turnul Babilonului.”

Naţionalismul poporului român se prezintă ca o componentă a ordinii naturale şi morale, parte a ordinii universale.

Cultura română construieşte din naţiunea română un unicat şi-i creează sentimentul de a fi „ea însăşi”.

Astăzi, la fel ca în epoca modernă, naţionalismul la români devine manifest îndeosebi în situaţia în care naţiunea este agresată sau penetrată de ideologiile străine violente.

Sub ochii noştri, în Europa şi în lume, se desfăşoară mari reaşezări ale stărilor geopolitice. Şi tot sub ochii noştri, naţionalismul antiimperialist se afirmă peste tot în lume.

Forţa de manifestare a naţionalismului românesc antiimperialist apare mai ales ca reacţie la agresiunile „centrelor de putere” supranaţionale şi transnaţionale sau la aşa-numitele „ideologii violente”, autoproclamate „naţionale”, care încearcă să impună „modele” de naţiuni.

Acest mod de a înţelege relaţia dintre naţiunea română şi naţionalismul ei, în special al elitelor sale sociale, politice şi intelectuale, este bine evidenţiat în paginile romanului *Sacrificiul.* Este naţionalismul românilor oprimaţi, jefuiţi, batjocoriţi în Imperiul Austro-Ungar. Este un naţionalism militant. Este un naţionalism defensiv, de esenţă morală. Este, de altfel, bine cunoscut faptul că Mihail Diaconescu, apologet al valorilor creştine şi teolog ortodox militant, se manifestă ca un moralist consecvent în tot ceea ce scrie.

→

Centenarul Marii Uniri

Agresarea națiunii române sub pretextul ascuns al distrugerii naționalismului românesc este opera ideologilor (autointitulați „analiști politici”) care susțin că naționalismul și ideea națională sunt principala sursă de tensiune și conflict. Ei acționează la comandă, pentru a șterge din memoria socială noțiunile *națiune* și *naționalism.*

La fel de impregnate de ideologii antinaționale sunt și afirmațiile adepților unui anumit gen de „integrare” care să cuprindă spații geografice cu culturi și civilizații diferite, prin fărâmițarea etno-spiritualității națiunii române și integrarea ei forțată în construcții politice mecanice, cu suport ideologic și menținute prin forța militară sub motivația apărării „valorilor comune”.

Pentru aceștia, „naționalismul” reprezintă ultimul stadiu al comunismului, afirmând în mod mincinos că este specific numai anumitor zone ale Europei de Est, care s-a despărțit de prezent, pentru a se întoarce în trecut, în organizări depășite și invalidate de istorie, în timp ce Europa comunitară merge înainte, spre un viitor dezirabil. Acest mod de a prezenta naționalismul fostelor țări socialiste, eliberate de sub povara imperială sovietică, este o mare minciună. În fostele țări socialiste, nu naționalismul era cultivat, ci așa-zisul „internaționalism proletar”, de esență marxistă și komintemistă. Ideologii nu pot sau nu vor să priceapă că prin naționalism națiunea română, creatoarea culturii și civilizației naționale, își exprimă unicitatea și își apără suveranitatea în raport cu „centrele de putere”. Naționalismul fostelor țări socialiste, atât cât a putut fi afirmat, a avut caracter antisovietic, antiimperialist, anticomunist.

„În numele ideii naționale”, afirma Victor Jinga în lucrarea *Problemele fundamentale ale Transilvaniei,* „nimeni nu poate urî o altă națiune, dar în numele și spiritul acestei idei se poate întreprinde orice pentru apărarea, conservarea și înălțarea unei națiuni”.

În corpul națiunii române, naționalismul este astăzi ceea ce a fost de la geneza sa: un complex de idei și sentimente orientate spre afirmarea de sine a națiunii române. În acest sens, Mircea Eliade afirma, în lucrarea *Profetism românesc,* că „nu-ți poți discuta destinul biologic; poți cel mult să emigrezi și să te sinucizi. Suntem români prin simplul fapt că suntem vii. A afirma evidența, aceasta nu înseamnă nici măcar a fi naționalist. (...)”

Elitele sociale ale națiunii române sunt conștiente că, în vatra de viețuire, naționalismul a întreținut, din vremuri ancestrale, cultul muncii pentru *nație* și *patrie,* al cinstei, al solidarității, al demnității și al recunoașterii dreptului națiunilor la existență și identitate. Naționalismul a menținut națiunile în „stare de veghe” în lupta cu construcțiile politice mecanice – feudele și imperiile.

Despre naționalism s-au scris „multe vrute și nevrute” – cum se spune adesea în popor. În viața socială sunt perioade de liniște, când poporul este lăsat în pace, dar sunt și perioade tumultuoase, cu multă agresivitate, provocată tot de imperii, când falsul naționalism este zgândărit și transformat în armă pentru răfuieli politice.

Consecințele grave ale unor asemenea fenomene sociopolitice perverse pot fi înțelese în toată hidoșenia lor parcurgând paginile romanului *Sacrificiul.* Adeziunea noastră sufletească la romanul diaconescian este motivată și de acest fapt.

Mihail Diaconescu zugrăvește o lume aflată la intersecția mai multor „naționalisme”, manipulate cinic de Imperiul Austro-Ungar și ațâțate unele împotriva celorlalte, pentru a se distruge reciproc sau pentru a fi mai ușor dominate. Asemenea abordări au generat falii între Imperiul Austro-Ungar, ca entitate geopolitică, și provinciile imperiale locuite preponderent de națiuni cu identitate asumată și recunoscută. Românii ardeleni, bucovineni, maramureșeni și bănățeni, prinși în vâltoarea luptelor pentru emancipare rațională, în frunte cu elitele lor de înaltă statură morală, au fost convinși că imperiul dualist trebuia să moară.

Odată cu acesta urmau să moară instituțiile opresive, legile nedrepte, mentalitățile reprezentanților cezaro-crăiești și ale grofilor unguri, precum și întregul cortegiu de dări și de alte obligații percepute de la națiunile oprimate.

Romanul *Sacrificiul* prezintă naționalismul constructiv – însușire a rațiunii române – individualizat prin dezbaterile intense, creațiile culturale, proiectele politice, solidaritatea activă cu celelalte neamuri oprimate în Imperiul bicefal și prin acțiunile practice în care s-au angajat elitele–simboluri ale neamului în cadrul Partidului Național Român, în condiții de criminală teroare polițienească.

Elitele noastre, evocate epic și simbolic în pagini de neuitat, proclamau dreptul națiunii române la existență, unitate, libertate, afirmare culturală, dezvoltare pe cele mai diferite planuri, informare și apărare, în respect pentru drepturile similare ale tuturor celorlalte națiuni din Imperiu, în Europa și din întreaga lume.

Acest respect de esență morală și educativă îi caracterizează pe români în toate etapele devenirii lor sociale, istorice și spirituale.

Îi caracterizează și pe eroii romanului *Sacrificiul* deveniți martiri ai cauzei românești. De aceea, vorbim de dimensiunea civică, morală și educativă a acestui roman, fondată pe o profundă înțelegere a faptelor istorice și sociale, dar mai ales pe o rafinată artă literară.

(Capitolul 9 al cărții *Națiunea în stare de veghe. Note și comentarii sociologice la romanul Marii Uniri* [*Sacrificiul* de Mihail Diaconescu], Editura Magic Print, Onești, 2017.)

Semn(al) de carte

Leonid Dragomir, *Al.Th. Ionescu, Un om care te obliga să gândești,* Cartea Românească, 2017

Al.Th. Ionescu era în primul rând un om care te obliga să gândești. Aceasta, pentru că el însuși gândea, căuta, nu avea soluțiile pregătite dinainte. Conversațiile cu el erau o continuă provocare în care punea tot: farmec personal, ironie, umor și, bineînțeles, o uriașă inteligență ce-și permitea uneori luxul unor sofisme, tocmai din dorința de a se dărui. Ca interlocutor te simțeai provocat să-i răspunzi pe măsură, așa că, în cazul meu cel puțin, discuțiile cu el se prelungeau mult după ce ne despărțeam. Ce fericit eram când răspunsurile date pe loc sau după un răstimp reușeau să-l mulțumească! Niciodată, cred, n-am gândit cu atâta patos ca în perioada de maximă intensitate a prieteniei noastre. Iar el avea un cult al prieteniei, al bucuriei de a fi împreună. (Autorul, pe coperta a patra)

Mircea-Cristian Ghenghea, Iulian Pruteanu-Isăcescu, editori, *Minorități și identități naționale în spațiul central și est-european,* Editura Timpul, Iași, 2017

Simpozioanele ASTREI organizate, din anul 2001, toamnă de toamnă, de către Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași, se constituie într-unul din cele mai importante proiecte elaborate de ASTRA ieșeană. În fiecare an au avut o altă tematică: Republica Moldova – în căutarea identității (8-11 octombrie 2001), Identitatea limbii române în perspectiva globalizării (17-18 mai 2002), Limba și literatura română în spațiul etno-cultural daco-românesc și în diasporă (15-18 mai 2003), Spațiul lingvistic și literar românesc din perspectiva integrării europene (1-2 octombrie 2004), Aspecte ale vieții spirituale în Europa de Sud-Est din preistorie până în perioada medievală (17-20 octombrie 2004), Limba și literatura română. Regional–național–european (23-27 noiembrie 2005).

Începând cu anul 2006, Despărțământul ASTRA din Iași a acordat o atenție mult mai mare chestiunilor legate de românii din afara granițelor țării. În continuare au fost organizate, anual, simpozioane internaționale apreciate de participanți, de specialiști, inclusiv de presa de specialitate. Fiecare ediție a avut genericul Simpozionul Internațional „Românii din afara granițelor țării”, la care s-a adăugat de fiecare dată un titlu diferit. (Luminița Cornea, pe coperta a patra)

Dumitru Augustin Doman, *Zbateri facile, strădanii futile,* Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2017

Doman duce *momentul* și *schița* caragialescă a personajelor la pamflet. Nota ziaristică este distilată, arsă, precum nisipul, până devine sticlă, lentilă a oglinzilor în care *formele* devin *diforme.* Deși îl putem localiza, cel mai adesea, la o cafea sau o cramă, cu „văzul enorm și simțul monstruos”, autorul pare a oficia la un amvon preoțesc (stilul dialogic a fost remarcat deja de critică), strecurând, între prescură și vinul de împărtășanie, pilde și înțelesuri morale... (George Vulturescu, pe contracopertă)

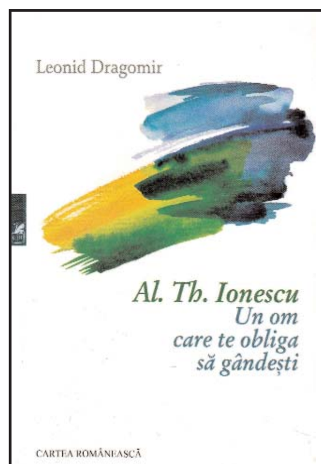
Adrian Fetecău, *Tenis. Sportul inventat de diavol,* Ed. Leda, București, 2017

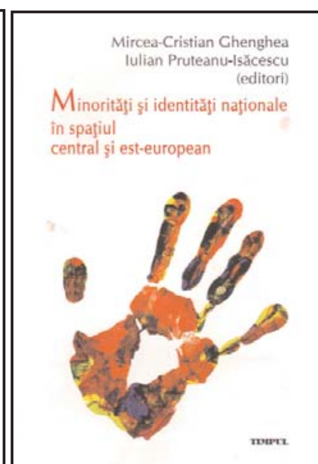
Să nu credeți că am ales titlul cărții cu gândul de a-mi apropia cât mai mulți cititori... Vă asigur că nu este un titlu „teribilist”, în genul celor de la emisiunile TV cu știri „una și una”, ci unul extrem de realist! „Cunoscătorii” îmi vor da dreptare. Pe ceilalți, mai puțin inițiați sau pe cale de a pătrunde pe acest tărâm atrăgător al tenisului prin intermediul copiilor îndrumați către acest sport, îi avertizez că, pe cât de fascinantă este această lume, pe-atat de „diavolesc” este concepută! (Autorul, tatăl jucătoarei române Irina Fetecău, pe coperta a patra)

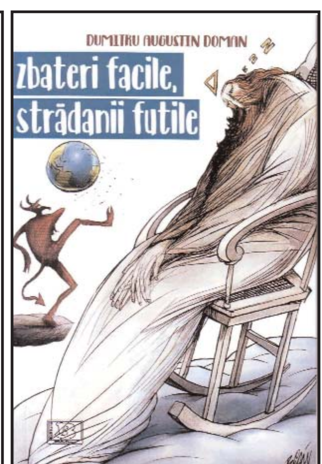
Calinic Argeșeanul, *Între umbre și lumini,* Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2017

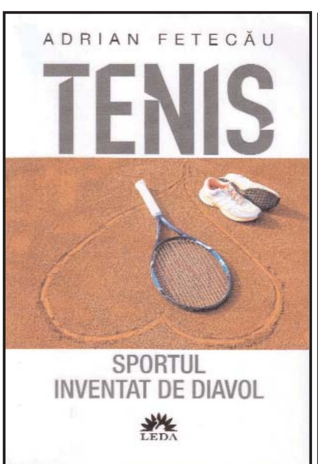
Între umbrele și luminile pe care trecerea anilor le așază peste fire, descifrăm câteva portrete de ierarhi, preoți, monahi, oameni de stat și de cultură de azi și de ieri. Am început cu aceia care încă se mai pot bucura de frumusețea lumii văzute, pentru ca, mai apoi, din îndepărtatele zări ale amintirii, să remodelăm imaginea celor care strălucesc deja întru frumusețile diafane ochiului muritorilor, din Țara de peste Veac. Deși în lumea de astăzi prea adesea uităm să ne plecăm urechea cu luare aminte la bătăile inimii aproapelui, este esențial să nu lăsăm iarba să năpădească pe cărările din suflete, care duc de la noi spre ceilalți. Să ne identificăm cu oamenii pe care Dumnezeu ni i-a scos în cale, să încercăm să le cunoaștem și înțelegem bucuriile și tristețile și să-i evocăm pe fiecare, din tușe fine, înmuind condeiul în călimara cu umbre și în cea cu lumini, așa încât posteritatea să aibă de învățat, cunoscând experiența înaintașilor.

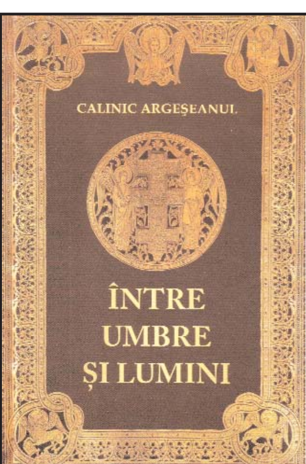
Să nu lăsăm să se uite înfăptuirile celor care au trecut pe acest pământ!... Și noi suntem trecători... (Autorul, în Argument)

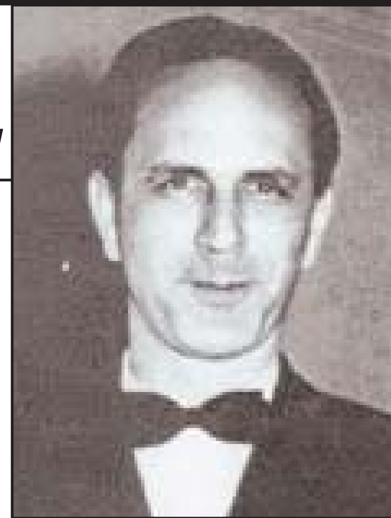

Dreptul istoric asupra Basarabiei

George CIORĂNESCU

George Ciorănescu – scriitor, istoric, jurnalist, om politic, animator cultural, eseist – s-a născut la Moroieni, jud. Dâmbovița, în 1918, anul Marii Uniri, ultimul dintre cei nouă copii ai învățătorului Ion Ciorănescu. Licențiat în drept al Universității din București, a fost avocat și asistent universitar la Catedra de Economie Politică a Școlii Politehnice din București. În 1946 și-a luat doctoratul la Cluj cu o lucrare despre federalism, *Românii și ideea federalistă*. În vara anului 1947, cu zece zile înainte de a părăsi țara pentru a-și trece un doctorat la Sorbona, devenise și licențiat în filosofie al Facultății de Litere din București, specialitățile sociologie, pedagogie și psihologie.

La Paris, se înscrie, în toamna anului 1947, la Institutul de Înalte Studii Internaționale din cadrul Facultății de Drept și își ia diploma în 1949, calificat primul. În 1950, numit de Constantin Vișoianu și aprobat de rege, devine secretar și ulterior secretar general al Fundației Regale Universitare Carol I, desființată în țară de regimul comunist proaspăt instaurat și reînființată în exil, la Paris.

Încă din 1948, la scurtă vreme după sosirea în Franța, se angajase activ în lupta politică, în vasta mișcare pentru organizarea Europei pe baze creștine și democrate. Împreună cu Robert Bichet este cofondator al secției de tineret, *Noile Echipe Internaționale,* și participă cu regularitate la congrese, unde denunță teroarea comunistă din Europa captivă, cum o va face și de la microfonul Europei Libere, începând din 1955. A fondat cenaclul și revista *Apoziția* din München, de care s-a ocupat până la sfârșitul vieții – cu câteva zile înainte de a se stinge, pe patul de spital, făcea corecturile la ultimul număr al *Apoziției.* A fost dăruit, ca și alți membri ai familiei sale, una dintre cele mai extraordinare familii de intelectuali pe care i-a dat țara, cu o imensă putere de muncă, a publicat enorm, iar în arhiva sa există materiale pentru zeci de alte cărți, pe care nu a ajuns să le definitiveze. S-a stins mult prea devreme, în 1993, în urma unei boli necruțătoare, fără să-și fi revăzut țara, pentru binele căreia muncise și luptase toată viața. (Crisula Ștefănescu)

Evocarea Unirii Basarabiei cu România, adică a actului consumat formal la 27 martie 1918, când Sfatul Țării prezidat de Ion Inculeț a votat Unirea, își găsește rostul nu numai pentru a reaminti niște fapte memorabile, ci și spre a cerceta în chip obiectiv (la distanță de 69 de ani), temeiurile de drept care au stat la baza Unirii.

Votul secret din Sfatul Țării a dat atunci rezultat: 86 voturi pentru, 3 contra, 36 abțineri, 13 absenți. Decizia Unirii nu a fost deci nici rezultatul unei cuceriri militare, nici a unor mașinațiuni diplomatice, sau a unor manevre politicianiste de culoar, ci expresia liberă – și inițial condiționată – a voinței Sfatului Țării, un adevărat Parlament basarabean, în care toate stările sociale, profesionale, precum și naționalitățile conlocuitoare erau proporțional reprezentate. Unirea Basarabiei cu România s-a făcut pe baza unor principii democratice clar afirmate în Rezoluția Unirii din 27 martie, care glăsuia astfel:

„*Republica Democratică Moldovenească* în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechea graniță a Austriei, ruptă acum o sută și mai bine de ani din trupul vechi al Moldovei, în puterea dreptului istoric și al dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure șă-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România."

Principiul dreptului istoric formulat în rezoluția Sfatului Țării a fost contestat de reprezentanții sovietici, care au preluat în acest domeniu o teză și argumentarea moștenite de la Rusia țaristă.

Teoretic, dreptul istoric al românilor asupra Basarabiei nu ar trebui să facă obiectul unei controverse, întrucât toată lumea este de acord că rușii și-au făcut apariția pe malul Nistrului tardiv, abia în 1892, prin pacea de la Iași, și că, în tot timpul Evului Mediu, Basarabia a fost parte integrantă a Moldovei voievodale, care a lăsat acolo, prin cetățile de pe Nistru, unele dintre cele mai impozante monumente medievale românești.

Dicționarul enciclopedic de artă medievală românească (apărut în țara noastră acum vreo zece ani), citează nu mai puțin de 20 de monumente și așezări medievale moldovenești, aflate azi în Uniunea Sovietică. Chiar și în sistemul restrictiv în care se scrie istoria României de astăzi (sub regimul comunist, n.n.), se recunoaște apartenența Basarabiei medievale la Moldova, spunându-se, de pildă, despre Hotin: „Hotin (azi URSS), cea mai importantă cetate din sistemul defensiv al Moldovei medievale, făcând parte din cetățile de hotar de pe malul Nistrului, a fost construită la începutul secolului al XV-lea de către Alexandru cel Bun... Hotinul a fost cea mai importantă, dar și cea mai frumoasă cetate din Moldova." La fel de corectă este și relatarea referitoare la Orhei, despre care se pot citi următoarele: „Orhei (azi URSS), așezat nu departe de Nistru, a fost unul dintre cele mai înfloritoare centre ale Moldovei medievale. În secolele XIII-XIV a fost construită aici o cetate de pământ înconjurată de trei valuri, în centrul căreia Ștefan cel Mare a ridicat înainte de 1484 o cetate de piatră."

În anul 1990, George Ciorănescu proiecta publicarea în volum a articolelor sale despre Basarabia, scrise după anul 1985, an în care îi apăruse la Editura Ion Dumitru din München *Bessarabia Disputed Land Between East And West.* Proiectul, din care ni s-au păstrat doar titlul și sumarul, incomplet, se intitula *Basarabia, pământ românesc* și cuprindea 43 de titluri.

După dispariția lui George Ciorănescu, în 1993, dintre cele 43 de titluri nu au putut fi găsite în arhiva Ciorănescu decât 39 de articole dintre cele menționate de autor. Cum articolele au fost scrise în mare parte pentru *Europa Liberă,* este posibil ca ele să se afle în arhiva postului de radio. Au fost găsite, în schimb, alte 9 articole referitoare la problema basarabeană, pe care, dacă George Ciorănescu ar fi trăit, le-ar fi inclus probabil în carte. Volumul, însumând 48 de articole, respectă schița alcătuită de autor în 1990, cu precizarea că articolele descoperite ulterior au fost incluse și ordonate în funcție de tema pe care o tratau.

După structurarea cărții, am redescoperit cu surprindere dedicația de pe volumul *Bessarabia Disputed Land Between East And West,* pe care autorul mi-l dăruise pe data de 4 aprilie 1985: *Lui Chris – cel ce ajută va fi ajutat și ajutoratul va fi de ajutor. Un verset ce lipsește din Scripturi. Prietenesc omagiu, George Ciorănescu.* Actualul volum s-a alcătuit probabil ca un răspuns peste ani la cele scrise de George Ciorănescu, pe care l-am cunoscut, alături de care am lucrat și pe care l-am admirat. (Crisula Ștefănescu, 30 martie 2000, Eichendorf)

O veche origine moldovenească este recunoscută și Chișinăului: „Chișinău (azi URSS), vechi târg moldovenesc, menționat prima oară în 1436, a fost lungă vreme un important centru pentru negoțul cu vite și produse agricole. Prosperitatea agricolă explică numărul mare de biserici datând din secolele XVII-XVIII, monumente reprezentative pentru *arhitectura veche românească."*

Așadar, nu poate fi vorba de o controversă româno-rusă despre drepturile istorice asupra Basarabiei medievale, din moment ce în acel timp numai moldovenii erau prezenți în provincia dintre Prut și Nistru, unde rușii nu își făcuseră încă apariția. Deși din surse sovietice se spune că după cel de Al Doilea Război Mondial istoricii sovietici au „efectuat o muncă enormă", în domeniul trasării istoriei Basarabiei, ei preferă totuși să înceapă istoria acestui ținut cu anul 1812, adică cu anul anexării Basarabiei de către Rusia țaristă, sau a „alipirii Basarabiei", cum preferă să o numească eufemistic. Controversa iscată provine din fixarea diferită a începutului istoriei acestui ținut: românii sunt dispuși să cerceteze trecutul Basarabiei *ab antique,* rușii preferă data mai recentă, 1812, când Țarul Alexandru I a anexat ținutul dintre Prut și Nistru prin Pacea de la București.

În acest cadru, rușii susțin că Rusia nu a dobândit Basarabia în 1812 de la statul român, care a început să ființeze abia după 1859, ci de la Moldova, pe atunci sub stăpânire turcească. Ca atare, numai Moldova, care între timp a dispărut ca stat, ar fi îndreptățită să revendice Basarabia pe baza dreptului istoric. Argumentarea este atât de șubredă încât Karl Marx remarca, cu justețe, că Turcia nu putea ceda Rusiei Basarabia, căci, după spusele lui, „Turcia nu putea ceda (ceea ce nu-i aparține), pentru că ea este numai suzerana Țărilor Române. Poarta singură a recunoscut aceasta, când la Karlowitz, presată de polonezi să le cedeze Principatele moldo-valahe, ea a răspuns că nu avea dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulațiile nu-i conferă decât un drept de suzeranitate."

Istoricul Nicolae Iorga mergea mai departe în această interpretare, atunci când spunea că Imperiul Otoman nu avea dreptul de a ceda Basarabia care nu-i aparținea, ci că, dimpotrivă, în calitatea de putere suzerană, ar fi fost obligat să apere integritatea teritorială a Moldovei.

Conform principiilor juridice generale, actul de cesiune al unui bun ce nu îți aparține este lovit de nulitate absolută. În logica juridică ar rezulta deci că Rusia a deținut Basarabia timp de peste un secol cu titlul de posesor precar, ca ocupant de fapt, fără niciun drept istoric.

La Congresul de la Berlin, din 1878, când Rusia a reanexat Basarabia de Sud, Gorceakov – ministrul de Externe rus – și-a construit teza juridică tot în jurul dispariției Moldovei. El susținea că Congresul de la Paris, din 1856, cedase Basarabia de Sud Moldovei, care dispăruse trei ani mai târziu, în 1859, prin unire cu Țara Românească, spre a da naștere statului român. Numai Moldova, care nu mai exista, ar fi putut revendica menținerea între granițele proprii ale Basarabiei.

Și în acest caz se trecea sub tăcere faptul că, conform principiilor dreptului internațional, drepturile și obligațiile unui stat nu se sting prin unirea sa cu alt stat, ci sunt preluate de noul stat născut din această unire.

Rezoluția din 27 martie 1918 a Sfatului Țării, care fundamenta Unirea Basarabiei cu România pe dreptul istoric, nu a constituit un punct final al controversei ruso-române, care a continuat prin rușii albi și, apoi, a fost preluată de sovietici. Astfel, la 22 martie 1919, o notă semnată de prințul Lwow, Sazonov și alții, relua argumentul lui Gorchakov, iar la Conferința româno-sovietică din Viena, 1924, Krestinsky, șeful delegației sovietice, susținea de asemenea că România nu ar avea niciun drept istoric asupra Basarabiei, care a fost luată de Rusia de la Imperiul Otoman. Krestinsky declara însă că sovieticii erau dispuși să renunțe la invocarea dreptului istoric, la care se referă numai spre a dovedi injustețea argumentării istorice a guvernului român.

→

Sub crugul Eminescului

Eminescu unifică... (III)

Lucian COSTACHE

Orice aspirație, cum e și visul sau dorul, e întotdeauna apogeul unui sentiment, filtrat ori nu prin rațiune, cu atât mai înalt cu cât rațiunea e mai limpede. Rațiunea astrului, retras în lumea căreia îi aparține, nu destramă visul iubirii ideale. Ar însemna că semnificația mitică trebuie să dispară odată cu povestea care a revelat-o. Am susținut că poemul face legătura dintre Frumusețe în sine, liberă de orice constrângere, plecând de la ea, adică de la Ideea de Frumusețe, de la Frumusețea absolută (*prea frumoasa*, cea fără corp, frumusețea de abur, *de aer,* și nu cea întrupată, lutiferă, din *Miron*...), trece prin Iubirea absolută, Ideea de Iubire, ideală, visul de iubire, ceea ce răscolește zmeul (*un smeu, puternic duh* – Caracostea; *zmeul* – cu nota 1: *Transcris „Smau" –, un puternic duh* – Viorica Nișcov), *cu coada* de lumină, *înflăcărată,* în noaptea adâncă (ce cuvânt sublim pentru a numi dragostea ce va arde ca flacăra – *privirea ta mă arde,* din cuvintele Cătălinei – ce stă să se aprindă, puberă, neîmplinită, ca în *Zburătorul* lui Cantemir și I. Heliade Rădulescu!), Iubirea în sine (geniul norocului, fiorul nedeslușit, nelămurit al iubirii), ca să capete apoi cupola Rațiunii absolute, a Rațiunii în sine, cea de desupra (*Gândul purtat de dor,* Demiurgul și Hyperionul re-deșteptat). Nimic nu se destramă în final, ci, împreună, toate rămân pentru a scoate poemul din contingent, autobiografic sau comun. De aceea, nu îndrăznim să facem din „frumoasa de aer" a „uverturii" doar o întrupare lutiferă și efemeră a femeii oarecare, căci astrul își înțelege condiția fără să-și înjosească modelul aspirației sale de-o clipă: „Fără să vrea, poate, el [Eminescu] a creat în fata de aici un splendid exemplar de feminitate, superior naivă, dar și detașată. Ea nu stă sub judecata și prejudecata societății, ca Gretchen, care întreabă pe Faust dacă crede în Dumnezeu, gândindu-se la Dumnezeul cununiilor. Este o Gretchen fără crisparea acesteia, o natură liberă de orice strânsoare, dintr-o dată deasupra erosului, pe care nu-l cunoaste, dar nici nu-l refuză." (Constantun Noica). Condiția fetei rămâne însă cea dată dintotdeauna, a omului: ființă muritoare și tragică. Farmecul ei, *prototipul îngerilor din senin,* e și în amprenta finalului. Între ele, Frumusețe, Iubire, Rațiune – absolute – se zbat, cu rostul lor, relativitățile contingentare.

Revin în minte versurile analizate anterior: *El zboară gând purtat de dor.* Eu citesc aici astfel: e vorba de gândul însuși, care zboară între Tot și Neant, între Tot și Nimic. Sunt două lucruri distincte: pe de o parte, gândul nepieritor, căci Rațiunea este transcendența și conștiința eternă a existenței, a creației, ea singură conștientă de lume și de sine: *De plânge Demiurgos, doar el și-aude plânsul*; pe de altă parte, Totul și Nimicul, în aparentă opoziție și paradoxală complementaritate. Postpunerea repetată a subiectului *totul, totul* și antepunerea predicatului *piere* accentuează opoziția verbelor: *sboară* și *piere.* Nu altceva aflăm din tabloul ce deschide calea stelară a astrului: *Porni Luceafărul. Cresteau/ În cer a lui aripe.*

Să se pună acum alături versurile acestea cu cele citate anterior. Adânca-frumoasă semnificație a celor două verbe e de regăsit în zborul Luceafărului ca gând, ca rațiune. *A pieri totul* înseamnă Neant ori Nimicul. Nu ducem raționamentul mai departe, căci alte delimitări ar fi necesare între ceea ce poate fi Neantul și ce este Nimicul. Le-am înțelege împreună, ștergând orice diferență numai prin tainica semnificație a versului, cu verbul aneantizării lumii și repetării subiectului. Noi înțelegem în topică obiectivă și cu majuscula substantivului, privit ca întreg, Până când Totul piere! Până când, ca *La 'nceput, … ființă nu era, nici neființă/ Pe când totul era lipsă de viață și voință,/ Când nu s'ascundea nimica, deși tot era ascuns,/ Când pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns.* Versurile acestea ne spun de fapt esențialul: Nimicul și Totul sunt în fapt același lucru. Singura realitate dintotdeauna și pentru totdeauna e conștiința Rațiunii absolute despre sine: *Când*

pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns. O singură îndoială ar mai putea să erodeze acest adevăr: nota satirică a imaginii creațiunii din perspectiva savantului gânditor, pus sub aceeași lupă precum magul, negustorul sau aventurierul, ipostaze ale ființei umane, cu toată relativitatea judecăților proprii. Chiar așezat *de-o parte* (*Tu așează-te de-o parte – Glossă*), *bătrânul dascăl* exprimă doar un punct de vedere, închipuie rațional, judecă o posibilă naștere a lumii, formulând o teorie în care crede și pe care o dezvoltă într-un raționament (mecanicist) probabil. Și el, ca ipostază a umanului, chiar dacă diferit și superior, e tot expresia unei rațiuni relative: *Câte frunți, pline de gânduri* […] *La acelaș șir de patimi deopotrivă fiind robi,/ Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi.* (*Satira I*)

Așadar, nu e vorba de rațiunile relative, de gândul omului sau al cuiva, ci de Gândul însuși, de Rațiunea absolută, ce se întoarce la sine, care zboară „înapoi" – temporal, chiar dacă înapoi poate avea orice sens; și fără niciun temei spațial, căci am intra în plin absurd și nepoetic – după aventura cunoașterii iubirii (terestre, ca o descoperire – precum coborârea lui Iisus printre oameni), parte nepieritoare, ea însăși, parte a Dumnezeirii – Hyper-eon-ul. Gândul adică, situat între Tot și Neant, cuprinzând deopotrivă începutul și sfârșitul, orizonturile, ipostazele și închipuirile. *Dorul* e în versul acesta un fel de propulsie a gândului, un combustibil, o imagine a profunzimii, a adâncului.

Până când... e așadar în relație evidentă cu versurile ce deschid aventura cosmogonică: *Porni luceafărul. Cresteau...*

Căci unde ajunge nu-i hotar/ Nici ochiu spre a cunoaște. Ideea este aceeași, dar *ochiul* nu mai este cel atoatecunoscător, ci al neputinței omului, cu toată capacitatea lui de închipuire. Nu mai e gândul însuși, singur cunoscător de sine și de hotare despărțitoare de lumi. Pentru ființa umană, *hotarele* sunt doar în lumea întrupărilor de jos; hotarul primului/ ultimului *eon* nu e dat nici măcar închipuirii omului, e peste putința lui de înțelegere, căci *ochiul,* aici, nu e organul anatomic al văzului, ci puterea omului de a pătrunde, de a trece hotarul dintre Tot și Nimic. Nicolae Georgescu distinge, păstrând singularul *ochiu,* „pentru evitarea confuziei cu pluralul", că Luceafărul „vrea să iasă din hotarul supravegherii, să treacă în haos/ repaos". Interpretarea e subtilă și cu precizările următoare ale criticului capătă contur mai clar, în logica interpretării sale de ansamblu.

Adăugăm: *Ochi,* poate „*Ochiu*(l)", forma de singular, e în vădită opoziție cu *ochi* (ochii), forma de plural. Iată contextele:

1. *Ochii mari, bătând închiși/ Pe fața ei întoarsă* – Somnul copilei și viața ce „bate" sub pleoapele închise, visul ce deschide adevărata realitate a vieții – *viața e vis.*

2. *Și ochii tăi nemișcători/ Sub ochii mei rămâie...* – Cătălin trăiește vraja amorului, imobilismul instinctual, *...nemișcători, ...rămâie* semnifică mirarea, „paralizia" uimirii; *ochii tăi... sub ochii mei,* cere reciprocitate.

3. *Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie 'n afară* – Opoziție evidentă față de ochii care, deși închiși ai fetei, *bat* interior, semn al vieții; *ochii vii,* adică strălucitori, activi, ai astrului, care *scânteie,* bat *în afară* și nu înăuntru – *mortul frumos;* mortul demonic, așa ca „smeul"-Zburător, care speria „suratele", cel cu *coada-nflăcărată* și *pietre nestemate ce lucea pe el ca foc* și o înfiora pe Florica lui Heliade.

4. *Și ochiul tău mă 'ngheață* – Singularul folosit aici e trăsătură a categorialului, a rațiunii, e ochiul cunoașterii, pentru că e urmarea ideii din versurile *Deși vorbești pe înțeles/ Eu nu te pot pricepe,* dar nu ca expresie a modestei inteligențe a Cătălinei, cu extensia de asemenea categorială, schopenhaueriană, despre condiția intelectului femeii, ci pentru că fata înțelege foarte bine spusele Lucefărului, dar nu pricepe cum ar fi posibil să-și părăsească lumea, realitatea *aieve* a vieții ei, condiție a propriei apartenențe. „Înțeleg ce spui, pentru că *vorbești pe înțeles,* dar nu stă în puterea mea și a nici unui om o trecere dincolo de hotarul ontic. Asta nu pot pricepe."

5. *Dar ochii mari și minunați/ Lucesc adânc chimeric/ Ca două patimi fără saț,/ Și pline de 'ntuneric* – E aceeași imagine (un portret din care se desprinde tripla metamorfoză a astrului) a Luceafărului, cu mai *adâncă* figurare demonică, *ochii mari și minunați* (*focul din privire,* din cerința lui Hyperion), lucirea adâncă și *himerică* sau *adânc himerică.* Luceafărul e sub himera patimii, sub strălucirea pe care o dă iubirea ochilor oricărui îndrăgostit, numai că aici nu se potrivesc decât dimensiuni cosmice. *Pline de-ntuneric* e proiecția cosmică a *nopții de patimi* terestre, *de asupra* categoriei lui Cătălin. Și aici e un contrast aparent, căci ceea ce *lucește* „în afară", e întunecat (*pline de 'ntuneric*) înăuntru, ca și în imaginea numerotată mai sus cu cifra 3. Versurile *E un adânc asemene/ Uitării celei oarbe,* în același context al călătoriei cosmice, spațio-temporale, a astrului hyperionic, produc însă un puternic efect, simultan, de contrast și complementaritate: Nici ochiu spre a cunoaste (o structură compusă, atât de sudată, substantivală, cu negație aferentă: „nici-ochi-spre-a-cunoaste". *Uitarea cea oarbă* e echivalentul semantic al *nici ochi spre a cunoște.*

→

Dinspre partea românească, cea mai patetică evocare a fost aceea a lui Gheorghe Tătărăscu, când, în calitate de prim-ministru al României, accepta ultimatumul sovietic din 26 iunie 1940, respingându-i totuși argumentarea. El afirma în fața Parlamentului că Basarabia este unul dintre cele mai vechi bastioane ale națiunii române și că unirea acesteia cu România a fost bazată pe niște drepturi istorice inalienabile.

Istoriografia moldovo-sovietică de după cel de-Al Doilea Război Mondial a încercat să respingă teoria dreptului istoric românesc asupra Basarabiei, susținând că acest teritoriu a fost cotropit de România în 1918, care a deținut între 1918-1940 numai de fapt acest ținut, fără niciun drept istoric.

Istoricul basarabean Alexandru Boldur, directorul Institutului de Istorie Națională „A.D. Xenopol" din Iași, scria în 1978, că, chiar dacă s-ar admite *in absurdo* teza ruso-sovietică potrivit căreia românii ar fi cucerit în 1918 Basarabia, întrebarea esențială care se pune este dacă aveau sau nu dreptul să o cucerească. Deși, după părerea lui, România ar fi fost îndreptățită în cursul conflagrației mondiale să recurgă la recuperarea prin forță a unui ținut românesc, totuși ea a preferat categoric unirea în locul cuceririi militare a Basarabiei. Când Alexandru Marghiloman, președintele Consiliului de Miniștri din România, a întrebat delegația basarabeană compusă din Ion Inculeț, Pan Halippa și D. Ciugureanu: *Vreți cucerirea sau unirea liberă?,* reprezentanții autorizați ai populației basarabene au ales fără șovăire unirea liberă. Așadar, în 1918, dreptul istoric nu a fost pus de români în slujba unei cuceriri militare – discutabilă, ca orice cucerire – ci a constituit numai un argument, menit să arate populației, care urma să decidă unirea, de partea cui erau dreptatea și dreptul.

(Din volumul George Ciorănescu, *Basarabia, pământ românesc,* Editura Fundației Culturale Române, București 2002. Ediție îngrijită de Crisula Ștefănescu și Matei Cazacu)

Sub crugul Eminescului

6. ***Și ochii mari și grei mă dor,/*** *Privirea ta mă arde.* – *Ochii mari* pare o imagine preferată și stereotipă. La rigoare însă, nu e același lucru. *Ochii mari, „bătând închiși”,* ai fetei adormite sunt un amănunt de portret, de frumusețe feminină, de ochi expresivi în sens apreciativ – „Ce ochi mari și frumoși are fata asta!” auzim adesea în exprimarea comună, dar admirativă, de ieșire din obișnuit. Pentru astrul întrupat, ochii sunt, o dată, *mari și minunați* (minunați în sens spectaculos, nefirești, ca de minune din altă lume veniți, chimerici, adânci, *adânc chimerici*); apoi: ochii sunt mari și grei, adică „apăsați” ca de o greutate. Citim adjectivul acordat și ca element predictiv suplimentar: ochii „dor grei”, adică *dor,* și *sunt grei.*

7. Apoi, în vorbirea lui Cătălin, dar numai în contextul în care pajul dorește *liniște de veci, farmecul luminii reci,* al rațiunii care să-i *străbată,* să-i cuprindă *gândirile,* ființa rațională, *raza ochiului senin, negrăit* (de nespus în cuvinte, de, încă, neînțeles) *de dulce* (nu mai e focul din priviri care vatămă, ci ochiul fermecător al cunoașterii și al conștiinței-de-sine), și nu *noaptea de patimi: – O lasă-mi capul meu pe sân/ Iubito, să se culce/ Sub raza ochiului senin/ Și negrăit de dulce. Gândiri,* pluralul de la *gândire,* e altceva, credem, decât gând/gânduri, cu subtila nuanță a îngrijorării și a conștientizării trecerii de la instincte la rațiune, dar nu pentru mai puțină, rece dragoste, ci pentru limpezire, pentru farmecul rațional al iubirii. Poate, visările?

8. *Ea, îmbătată de amor,/ Ridică ochii. Vede/ Luceafărul. Și 'ncetișor/ Dorințele 'i încrede,* după care urmează ultima ei dorință, semn a ceea ce gândește, către cine ar cere încredințare (credință, încredere) că dorințele ei sunt firești, și împlinibile în realitatea ei terestră, conștientizată. Luceafărul e deasupra ei, și nu Cătălin, căci sensul fizic e aici în puternic contrast cu emoția: *îmbătată de amor.* – Cătălina nu se supune „imobilismului”, patimii totale către care îndemna Cătălin, cu oarecare egoism masculin, cerând ca *ochii ei* să rămână sub *ochii lui,* „ochi în ochi”, ca în înțelesul popular, comun și adânc al expresiei. Cătălina păstrează însă, ridicând ochii, fluxul marii iubiri, cea ideală, absolută, semn că visul se prelungește în realitate, dar nu prin întâmplări dincolo de fire, ci prin intensitatea nefirescului amor din vis, nu prin simțirea fizică, ci prin îmbătarea cugetului. *Ridică ochii* e cu aceeași semnificație, ce nu i se refuză lui Cătălin, a *farmecului luminii reci,* conștiință de sine inaugurală. Ieșirea din *umbra falnicilor bolți* se produce abia aici, cu o simetrie stranie, urmând calea omului de la nici-instincte la instincte, de la conștientizarea lor la rațiune. Omul nu rămâne un simplu animal, ci se ridică, chiar prin voința de a trăi, la rațiune, la conștiința de sine. Eminescu nu refuză niciunuia, bărbat sau femeie, dreptul de judecare. De aici sensul sentinței finale: *Ce-ți pasă ție, chip de lut/ Dac 'oiu fi eu sau altul. Îmbătată de amor* nu e nici acum expresia patimii oarbe, ci a intensității unui sentiment pe care-l conștientizează și-l înțelege (*Ridică ochii* și *Vede*), o emoție pe care o trăiește aievea, cu aceiași *ochi mari,* dar deschiși.

Revenind, după această lungă paranteză, admitem că „scena se petrece la marginea lumii, *dincoace* sau *dincolo* de hotar, situațiile fiind (devenind) brusc simetrice”. O întrebare nu ne dă însă pace, intuind că și alegerea între două verbe, *fiind* și *devenind,* pe care le propune N. Georgescu, sunt tot urmarea unui gând mai răscolitor, ca și precizarea *dincoace* sau *dincolo,* iar *situațiile, simetrice.*

Din punctul meu de vedere, nu mai e vorba de niciun hotar, căci suntem în lumea libertăților absolute, a transcendenței, a Totului și Nimicului, a Neantului. Poate ne-am întors, cu alte cuvinte, *la-nceput,* când nu era *nici ființă, nici neființă,* la *clipa suspendată* dintre haos/ repaos și momentul zămislirii, acolo unde *ochiul* nu mai vede. Cerința lui Hyperion e limpede (*Mi-e sete de repaos.*) și o regăsim ca idee și în *Rugăciunea unui dac: Și tot pe lâng' acestea cerșec înc'un adaos:/ Să 'ngădue intrarea-mi în vecinicul repaos!* Simultaneitatea acelei clipe și acelui univers, aflate în haos și, în același timp, în expansiune, e o viziune a științei de astăzi, numită *singularitate,* și cu înțeles în acele clipe infinitezimale, când *punctul* (*acela de mișcare*) devine (este) Cosmos.

Să recapitulăm: *Din chaos Doamne-am apărut/ Și m'aș întoarce 'n chaos .../ Și din repaos m'am născut/ Mi-e sete de repaos.* Și, așa stând lucrurile, despre ce hotar ar mai putea fi vorba când nu se hotărâseră încă hotarele lumii. Dacă exegetul a gândit așa, atunci când a intuit *situațiile brusc simetrice,* atunci suntem pe același drum de gândire, chiar dacă nuanțele sunt încă în dezbatere. Eminescu, sigur pe propria gândire, consecvent propriilor viziuni cosmogonice, ne trimite către aceeași minunată imagine a Creațiunii. Și aici același *ochiu* încă neodrăslit: *Căci era un întuneric ca o mare făr' o rază/ Dar nici de văzut nu fuse si nici ochiu care s'o vază./ Umbra celor nefăcute nu'ncepuse-a se desface/ Și în sine împăcată stăpânea eterna pace!.../ Dar deodat' un punct se mișcă... cel întâi și singur. Iată'l/ Cum din chaos face mumă, eară el devine Tatăl.../ Punctu-acela de mișcare mult mai slab ca boaba spumii/ E stăpânul fără margini peste marginile lumii.*

Explicăm ceea ce sintetic citim în poemul *Luceafărul,* cu o prezentare mai largă din *Satira I.* Cunoașterea omului stă sub semnul ochiului, al observației cu simțurile. Să ne amintim și de acele *izvoare-ale gândirii* în timp, în vreme și istorie, și în spații exotice, culturale, ca în *Epigonii,* (*când*) privesc (*zilele de-aur a scripturelor române*) *mă cufund* (*ca într-o mare...*) sau văd (*nopți...*), văd (*poeți...*) etc. etc. Și în desprinderea de cotidian și în ruperea, măcar pentru o clipă, de instincte a lui Cătălin, pe care tocmai dragostea îl va face mai lucid, deschizându-i calea spre rațiune, e același singular al *ochiului,* diferit de *ochii nemișcători* ai surprizei, rușinii și patimii; patimii – căci stă sub altă semantică și trimite *sub raza ochiului senin și negrăit de dulce* a astrului. Îmblânzirea îngerului căzut în *oara* de iubire e simetrică cu ridicarea lui Cătălin la rațiune prin îmblânzirea patimii. *Des-demonizarea,* îmblânzirea lui Hyperion, devenit un *Lucifer blând* (*Luceafăr blând*), cum consideră N. Georgescu (*Ibidem*, p. 676) ar putea fi o soluție de interpretare, acceptând și iertarea întoarcerii la Tatăl a rătăcitului Lucifer, împăcarea și *pacea eternă,* împăcarea cerută de întreaga mitologie și gândire indiană. Dar e o linie riscantă, pentru că e greu de compatibilizat atât de puternice contradicții ideologice, de viziune asupra lumii.

Admițând că Eminescu ar fi dorit teoretic o astfel de compatibilitate, premisele ar putea pleca de aici. Trebuie însă să păstrez coerența judecății proprii, chiar dacă e de admis un Luceafăr mai domol, blajin, fie și *dompté.* Îmblânzit de rațiune este mai ales Cătălin, dar nu ca o întoarcere la o rațiune pierdută, ci la una care abia se trezește. Cătălin descoperă, aproape are revelația unui *farmec* pe care nu-l mai trăise, acela al *luminii reci.* Cere, într-un fel, dreptul la a judeca propria dragoste, dar nu pentru a o diminua, ci pentru a o trăi rațional, pentru, poate, a o domoli. Știm foarte bine, așa cum am arătat în studiul nostru anterior, *M. Eminescu. Eseuri deschise,* că rațiunea amplifică sentimentele, conștiința determină o altă privire asupra lumii, o perspectivă a profunzimii gândite, judecate. Arătam acolo, cum Ieronim, în *Cezara,* de exemplu, o închipuie pe fată ca pe un ideal al frumuseții, privind-o de departe. Când însă se apropie, instinctele se acutizează în prezența femeii și o vede „cu alți ochi”, o întrupează adică, și instinctele se aprind. Judecată, Cezara era în absolutul frumuseții. Gândul o propulsează spre absolut. Instinctele, dacă nu o umbresc, îi dilată doar feminitatea. Admirând în femeie, în Cezara, o Statuie a Frumuseții, ca în *Rêve de pierre* a lui Charles Baudelaire, Ieronim e propriul mesager al Frumuseții judecate și nu tributarul frumuseții trăite. Așa devine Cătălin; prin dragoste se va „înălța” la rațiune. Nu altfel revine la rațiune și Hyperion. Cum altfel am înțelege farmecul *luminii reci* pe care o cere Cătălin (și el apare ca „dublu”, nu numai Cătălina și Hyperion – acesta doar în visul fetei; numai Demiurg e nemultiplicabil; iar Hyperion, după aventura rătăcitoare și multiplicarea lui în conștiința fetei, va reveni la unicitate, căci, parte a divinității, nu se poate nici multiplica, nici aneantiza prin moarte), pentru *a-i străbate gândirile* (forma de plural e de discutat: nu gândul, ci *gândirile,* ca și când ar cere un sens, o direcție, o îndreptare, o cale de urmat, adică tot o învățătură mai profundă, după care să se conducă și care să-l facă să înțeleagă mai bine lumea și propria viață; gîndirea, cu pluralul *gândiri,* e „facultatea superioară a creierului omenesc, care reflectă în mod generalizat realitatea obiectivă prin noțiuni, judecăți, teorii etc.”, dar și „spirit, conștiință”).

Nu asta cere Cătălin!? Cere chiar mai mult, o schimbare radicală a felului de a gândi lumea, căci cere ca *lumina rece* să-i *străbată* judecata și judecarea lucrurilor, iar *liniștea de veci* să *se reverse* peste *noaptea de patimi. Liniștea de veci* e antinomia *nopții de patimi,* a rațiunii și spiritului, a conștiinței împotriva instinctelor, a corporalității, e trecerea de la „registrul de jos al ființei”, limitată și fără conștiința limitei, la tragismul existenței umane, ființă limitată și cu conștiința propriei finitudini (folosim termenii lui G. Liiceanu din *Despre limită. O fenomenologie a tragicului*), e conștiința recăpătată din finalul *Odei* (*în metru antic*): de la *nu credeam să-nvăț a muri vreodată* la *pe mine mie redă-mă;* e filosofia eminesciană din *Glossă, așezarea deoparte.* Să fi înțeles Cătălin că fata, deși va rămâne cu el, va rămâne cu nostalgia marii iubiri, care o încercase, pentru Luceafăr, îndrăgostită etern de el? O sugestie e în basmul mai puțin citat, *Miron sau frumoasa fără corp,* căci și acolo, Miron va rămâne pururi îndrăgostit de *frumoasa fără corp,* de abur, a lacului. Basmul acesta ar trebui reconsiderat, pentru că, dacă „faptele” sunt, până la un punct, similare în poemul eminescian și în celălalt basm-sursă, *Fata din grădina de aur,* cu diferențele radicale de semnificație, în *Miron...* e esența semantică a poemului. În primul basm, finalul e cu sacrificarea unuia și cu suferința de moarte a celuilalt. În *Fecioara fără trup,* ginerele împăratului e mistuit de „frumusețea minunată”, ce *o văzuse,* a fecioarei fără corp, încât prințesa, soția sa, „îi păru urâtă”, deși, la început, era cea mai frumoasă femeie din toată împărăția, „frumoasă și dulce ca o primăvară”. Două frumuseți superlative, absolute s-ar zice, dar în timp ce *prințesa* e cea mai frumoasă dintre frumoasele împărăției, deci o frumusețe relativă, *frumoasa fără corp* e chiar Frumusețea, superlativul absolut, nu altfel decât *prea frumoasa* din poem. Acesta e „dublul” absolut al femeii cum o concepe rațiunea astrului, nepieritoare, și nu frumusețea întrupată în Cătălina, efemeră, așa cum o văd instinctele pajului.

Constantin Noica intuiește un aspect esențial pe care îl reținem ca argument în încercarea noastră de a păstra intactă imaginea Cătălinei în toată frumusețea ei categorială ca ființă umană, cu toate reproșurile ce i s-ar putea face, rămânând să trăiască viața cu gândul unei aspirații mai înalte, la care nu poate avea acces, nu din ingratitudine și ușurătate, ci pentru că împlinirea aspirației ei ar însemna desființarea *hotarelor* dintre o lume și alta, trecerea de un dat pe cât de tragic, pe atât de firesc. Natura umană, doritoare de a-și depăși condiția, e în mod practic obligată să rămână între hotarele lumii *ce i s-a dat,* dar și să caute, măcar să „viseze”, *căci vis al morții eterne e viața lumii întregi.* E adevărul pe care îl exprima în *Floare albastră: Ah! ea spuse adevărul/ Eu am râs, n-am zis nimica,* căci se delimitează ceea ce e *aici* și ceea ce e *departe;* ceea ce e aici, adică *fericirea* (*Este ea,* din *Singurătate*) și *departele*, în antinomic evident, cu *sorii* ce *izvorăsc, în râuri de soare,* cu *câmpiile Asire, întunecata mare* și *piramidele 'nvechite,* idealuri și reprezentări ale căutării umane, dincolo de cotidian și de contingent, dincolo de hotarele dintre viață și moarte, simboluri ale aspirației mai înalte: *Nu căta în depărtare/ Fericirea ta, iubite!:* „La prima vedere, ai putea spune că acolo jos se întâmplă ceva demn de revolta Luceafărului. Dar, dimpotrivă, acolo se întâmplă, sub pământească vinovăție, ceva încântător: cei doi stau împreună, sub șirul lung de mândri tei, și Cătălin, ușuratecul, este cuprins și el de poezie, transfigurat parcă de lumina din sufletul fetei, ce reflectă lumina Luceafărului.” (Noica, *Introducere...*) Se citează aceeași strofă, versurile 357-360: *Cu farmecul luminii reci/ Gândirile străbate-mi,/ Revarsă liniște de veci/ Pe noaptea mea de patimi.* (Va urma.)

Ştiinţa, parte a culturii

Savantul care luptă bună a luptat...

Olimpia POPESCU

Caius Iacob s-a născut la 29 martie 1912, în Arad, într-o familie de intelectuali. Deoarece, după numai 2 ani, începea Primul Război Mondial, el a crescut într-o familie profund implicată în problemele reîntregirii neamului, probleme care preocupau atunci pe toti românii ardeleni. Pentru a înţelege mai bine statutul său de „savant în cetate", aşa cum a fost de multe ori numit, este bine să pornim de la ascendenţii săi. În 1465, familia Iacob, originară din Bihor, a fost înobilată de regele Matei Corvin, pentru fapte de arme, nobilitate confirmată de regele Rudolf, în 1586, şi de regina Maria Teresia, în 1750. Toţi descendenţii au purtat cu demnitate această nobilitate şi, dacă nu au mai fost luptători cu armele, au luptat pe tărâm spiritual, învăţând carte şi fiind cetăţeni demni ai patriei lor. Bunicul patern, Gavril Iacob (1848-1921), a fost preot şi a crescut 7 copii, 5 băieţi şi două fete, între care şi tatăl lui Caius Iacob, Lazăr Iacob. Băieţii, unchii lui Caius, au fost: Ioan Iacob (1876-1951) – avocat, delegat la Marea Adunare Natională, de la Alba Iulia, Iosif Iacob (1880-1942) – director al ziarului *Tribuna* din Oradea, iar Samuel Iacob (1878-1940) şi Ilarion Iacob – preoţi şi mari apărători ai drepturilor românilor din Ardeal. Lazăr Iacob (1884-1951), tatăl lui Caius, a fost teolog, profesor universitar, la universităţile din Oradea, Cluj şi Bucureşti, doctor în teologie şi drept canonic, deputat (1921-1922) şi senator (1932-1934). La Arad, în perioada 1918-1919, când familia Iacob locuia acolo, s-au iniţiat multe dintre acţiunile premergătoare Marii Uniri. Acolo a fost sediul Consiliului Naţional Central Român, recunoscut de marile puteri ca şi de guvernul revoluţionar maghiar. Acolo au apărut primele numere ale ziarului *Românul,* după ce fusese suspendat şi în care tatăl lui Caius a semnat numeroase articole. În articolul „Preoţi cu crucea în frunte" din 13 nov. 1918, tatăl lui Caius elogiază iniţiativa episcopilor români de a se alătura la realizarea „aspiraţiilor naţionale ale visului neîmplinit stropit cu lacrimi ale neamului". În 1988, fostul meu profesor, acad. Caius Iacob, m-a invitat la dânsul acasă şi mi-a arătat colecţia ziarului *Românul,* în care am citit toate articolele, din noiembrie 1918, semnate la început, din precauţie, „Li", iar ulterior cu numele întreg, Lazăr Iacob. În *Românul* din 1 Decembrie 1918, Lazăr Iacob scrie: „În aceste zile se scrie pe veacuri cartea neamului românesc, jalea se preface în bucurie, suferinţele lungi dispar, se topesc ca ceara în focul însufleţirii ce arde în toată inima românească".
Dar iată ce scrie Caius Iacob într-un articol publicat în 1979, în revista *Biserica Ortodoxă Română,* nr. 9-12: „Amintirile mele se leagă de ecoul, de emoţia resimţită de familia mea cu ocazia plecării la Alba Iulia a delegaţilor din Arad, între care se aflau tatăl meu, bunicul meu matern, renumitul învăţător Iosif Moldovan, ca şi unchii mei Ioan şi Iosif Iacob".

Primele două clase primare le-a făcut la Arad, având ca învăţător chiar pe bunicul matern, Iosif Moldovan, iar când acesta a devenit inspector şi s-au înfiinţat noi şcoli româneşti, clasele a III-a şi a IV-a le-a urmat la altă scoală. În clasa a III-a, la 8 ani, Caius a fost grav bolnav timp de două săptămâni, în stare de inconştienţă, după care şi-a revenit miraculos, dar a rămas cu acea uşoară pareză facială pe care cei ce l-am cunoscut am observat-o. Între anii 1921-1924 a fost elev eminent al Liceului „Moise Nicoară" din Arad. În aceşti ani, a observat că matematica îl atrage, aceasta şi datorită profesorului său de matematică. În 1924, familia Iacob mutându-se la Oradea, Caius a fost transferat la Liceul „Emanoil Gojdu" din localitate. Tot timpul şcolarităţii a luat lecţii particulare de franceză şi germană, a urmat cursuri de scrimă şi gimnastică. La 16 ani, a promovat, cu cea mai mare medie din ţară, examenul de bacalaureat. Avea o vastă cultură generală, era frumos educat, modest, generos şi o fire deosebit de sensibilă.

Familia dorea ca fiul ei să urmeze dreptul, dar Caius se simţea atras de matematică. În 1928, s-a înscris în anul I al Facultăţii de Ştiinţe din Bucureşti, iar din dragoste şi respect pentru părinţi, s-a înscris şi la Facultatea de Drept din Oradea, aşa că nu a avut nicio vacanţă. În timpul anului îşi susţinea examenele la Facultatea de Matematică din Bucuresti, iar toamna pe cele de la Facultatea de Drept din Oradea, aşa că a absolvit simultan cele două specializări. Primul curs la care a asistat, în primul an de facultate, a fost în celebrul amfiteatru „Spiru Haret", ţinut de marele geometru Gheorghe Ţiţeica, eveniment cu care a fost cucerit iremediabil de studiul matematicii.

De altfel, fiind odată întrebat cum a apreciat el cursul lui Ţiţeica a spus: „Pe lângă rândurile scrise de Dan Barbilian, orice aş spune ar fi o palidă evocare". În 1928, Barbilian scrisese despre Ţiţeica în *Universul Literar*: „Între facultate, unde cursul său de Geometrie Analitică curge ca un râu de claritate, ale cărui ape nu le poţi vedea de două ori (cu fiecare an cursul capătă altă faţă), între cele două reviste (*Gazeta Matematică* şi *Natura*), şi munca sa de savant (care în 1914 se închidea în 51 de memorii), viaţa acestui om trece, spre deosebire de a noastră, pe lângă frământări, egală şi exemplară".

În anul II a fost impresionat de cursurile ţinute de Dimitrie Pompei, Victor Vâlcovici, Traian Lalescu, Andrei Davidoglu, Nicolae Coculescu, David Emanuel. Iată ce spune despre cursul de mecanică al lui Dimitrie Pompei. „Apariţia acestuia la catedră era de-a dreptul fascinantă. Sosit la catedră, urmat mereu de auditoriu străin (Octav Onicescu, Dionisie Ghermani, Nicolae Ciorănescu, Alexandru Froda ş.a.), cu un gest domol, profesorul îşi depunea ceasul şi mănuşile pe masă, iar apoi lecţia începea să decurgă lin, fermecător, prin evocarea rezultatelor generale la care ajunsese anterior, legate de numele prestigioase ale lui Euler, D'Alambert, Lagrange şi altor mari creatori." Nivelul ridicat de predare al lui Dimitrie Pompei era foarte bine completat de seminariile conduse cu competenţă de dr. Luca Teodoriu. Iniţial, Caius Iacob a vrut să se specializeze în geometrie, dar când a luat cunoştinţă cu descoperirile lui Darboux şi Henri Villat, a nutrit o dorinţă vie de a studia mecanica. S-a străduit şi şi-a făcut rost de tratatele lui Émile Picard şi Edouard Goursat. În anul III, în locul profesorului David Emanuel, a venit să predea Teoria funcţiilor de o variabilă complexă Dimitrie Pompei, care a adus studenţilor două cărţi: cea de teoria funcţiilor a lui Briot, apărută în 1879, şi cea de mecanica fluidelor a lui Henri Villat, apărută în 1930. Deşi între cele două apariţii era o diferenţă de 50 de ani, ambele l-au cucerit. Din acel moment, D. Pompei, „pe lângă farmecul irezistibil al lecţiilor sale anterioare de mecanică, câştigase pentru cauza acestei ştiinţe un prozelit care într-o zi avea să-i fie urmaş la catedră". În acei ani a studiat şi cele 5 volume de mecanică scrise de Paul Appel. La sfârşitul anului III, doar 6 dintre cei 300 de studenţi înscrişi în anul I au obţinut licenţa în matematică, în iunie 1931. Deşi era hotărât ca în continuare să studieze mecanica la Paris, nu putea părăsi Bucureştiul fără să aibă o discuţie cu Victor Vâlcovici, dar acesta între timp devenise ministru al Lucrărilor Publice în Guvernul Iorga şi era foarte greu de găsit, aşa că a trebuit să stea mai multe zile în capitală, până a reuşit să se sfătuiască cu mentorul său. În anul III, pe lângă pregătirea cursurilor predate de profesori, a studiat şi cele 4 volume de teoria suprafeţelor scrise de Gaston Darboux. În aceeaşi perioadă a audiat şi conferinţele lui Elie Cartan, aflat în vizită la Facultatea de Ştiinţe din Bucuresti.

În toamna anului 1931, în luna noiembrie, după ce cursurile începuseră, Caius şi sora sa, Zoe, înarmaţi cu o recomandare de la Octavian Goga pentru Elena Văcărescu (Caius avea 19 ani şi sora sa, 21), au sosit la Paris cu o aprigă dorinţă de a reuşi. În anul I a urmat atât cursuri de geometrie, cât şi de mecanică, deoarece nu se hotărâse spre ce să se indrepte, deşi, în toate scrisorile, Victor Vâlcovici îl îndemna să aleagă mecanica fluidelor cu Henri Villat. Deşi Victor Vâlcovici îl îndemna să aibă o discuţie cu Villat, Caius, foarte timid, nu avea curajul să se adreseze acestuia. Atunci, sora sa, fără să-i spună, l-a dus la plimbare pe strada pe care aflase că locuieşte Villat şi, când a ajuns la nr. 47, a apăsat butonul soneriei şi i-a dat brânci lui Caius înăuntru. Acesta s-a trezit speriat în faţa profesorului, care şi-a dat seama de starea studentului şi l-a tratat cu blândeţe şi încurajare. Când a aflat şi că este român, Villat, care-i cunoscuse pe Gh. Ţiţeica, Dimitrie Pompei, Victor Vâlcovici, l-a încurajat şi mai mult. Pe tânărul aspirant la doctorat l-a uimit respectul reciproc dintre profesorii de la Sorbona. Când Émile Picard s-a pensionat, la 75 de ani, Eduard Gursat, care a venit în locul său, a spus, pe lângă elogiul pe care i l-a adus: „Sunt oameni cărora le urmezi, dar pe care nu-i poţi înlocui". Pentru a se hotărî aspra tezei de doctorat, Caius a avut o lungă şi furtunoasă discuţie cu Moisil, care era atunci bursier Rockefeller la Roma, ca şi cu Dumitru Dumitrescu. În memoriile sale, Caius povesteşte că nu au observat nici franţuzoaica cea frumoasă care i-a servit în local şi nici ploaia care i-a udat complet până acasă. În primăvara lui 1933, Caius Iacob a obţinut, cu rezultate strălucite, certificatele de studii, în analiză superioară, aerodinamică şi hidrodinamică în faţa unor comisii formate din É. Gursat, É. Cartan, G. Julia, H. Villat, H. Benard, J. Peres. Tot în 1933 a publicat primele comunicări ştiinţifice în analele Academiei din Paris. Cum în al treilea an de studii la Paris (1934) a mai publicat încă 4 lucrări, teza de doctorat era aproape gata.

În final, subiectul tezei a fost *Asupra determinării funcţiilor armonice conjugate prin anumite condiţii la limită. Aplicaţii la hidrodinamică.* Cel care i-a sărit în ajutor pentru a publica lucrarea mai repede şi cu cheltuieli mai mici a fost Petre Sergescu, care i-a publicat-o imediat în revista *Mathematica* din Cluj. Cu 150 de exemplare ale tezei de doctorat în geamantan, care trebuiau distribuite la toate bibliotecile de specialitate din Paris, a luat din nou drumul Franţei. Cum, uneori, era superstiţios, din mărturisirile sale rezultă ca în ziua premergătoare susţinerii tezei a înconjurat de trei ori Sorbona, aşa cum Iosua a înconjurat Erihonul înainte de a-l ataca. A socotit, de asemenea, că susţinerea e planificată pe 24, el are 24 de ani, teza are nr. A2424, e născut în 1912, 12 = 24:2, deci va avea noroc. După susţinerea tezei cu succes, „cuplul mitic", cum îi numeşte Basarab Nicolescu într-un articol de pe internet, Petre Sergescu şi Maria Kasterska, au oferit, în salonul lor, o recepţie la care au invitat pe toţi cei care asistaseră la susţinerea tezei. (În acest salon pe care Maria Kasterska îl ţinea la Paris, sâmbăta seara se adunau cele mai reprezentative figuri ale societăţii pariziene, unde erau invitaţi şi studenţi români de marcă, între care Miron Nicolescu şi Caius Iacob. O prezenţă nelipsită era Constantin Brâncuşi, care nu participa la discuţii, dar le urmărea, îşi lua un scaun şi se aşeza în spatele uşii, de unde nu se ridica decât la sfârşitul petrecerii.) S-a întors în ţară cu o caracterizare superlativă din partea Institutului de Mecanică din Paris, semnată de H. Villat. Redau o singură frază din această caracterizare: „Activitatea ştiinţifică a Dlui Caius Iacob a fost excelentă din toate punctele de vedere; am avut plăcerea de a avea deseori printre auditorii mei foarte buni studenţi români, dar rar mi-a fost dat să întâlnesc aşa de remarcabili ca Dl. Caius Iacob". Cu toate acestea, nu i-a fost uşor să ocupe o catedră de matematică în România, în acele timpuri.

Știința, parte a culturii

Activitatea universitară și-a început-o la 1 decembrie 1935, ca asistent la Universitatea din Timișoara, la cursul de geometrie și matematici generale susținut de Mihail Ghermănescu. Relațiile nu erau prea cordiale, deoarece amândoi doreau catedra de mecanică pe care urma să se organizeze concurs. În ziua concursului, în afară de Caius și Ghermănescu, candidat surpriză a apărut și Luca Teodoriu, dar, fiind balotaj, n-a reușit niciunul, catedra a rămas în continuare vacantă. La 15 martie 1938, la propunerea lui Petre Sergescu, se transferă la Universitatea din Cluj, atras și de săptămânile matematice pe care Petre Sergescu le organiza și la care veneau matematicieni din țară și din străinătate. În 1938, la o astfel de manifestare a venit Paul Montel.

În 1939, Victor Vâlcovici a înființat Institutul Regal de Cercetări Mecanice și, profitând de prietenia sa cu Carol al II-lea, a înființat în Facultatea de matematică mai multe laboratoare dotate ultramodern. Tot atunci a început, la Țigănești, construcția unui laborator de aerodinamică. Tentat de acestea, Caius Iacob s-a transferat și el la București, mai ales că lucra cu Rudolf Woinaroski și Luca Teodoriu, doi apreciați specialiști. La început i-a fost greu, deoarece programul impus de Vâlcovici era foarte greu. Dimineața 8-13 și după-amiaza 16-20, trebuia să asiste la toate cursurile lui Vâlcovici și era foarte des asistat de acesta la seminarii, așa că l-au poreclit „paraleu". S-a apropiat mult de inventatorul Ioan Stroescu, proaspăt transferat de la catedra lui Elie Carafoli (1901-1983), transfer de la care relațiile dintre cei doi savanți au avut de suferit. În laborator, în general, era o atmosferă veselă, ceea ce pe Caius îl destindea, dar îl deranja faptul că ședeau cu ușa încuiată, pentru ca dacă venea „paraleul", să nu fie surprinși în momente de destindere.

Cu toate acestea, în această perioadă a realizat importante lucrări de cercetare științifică, privind în special dinamica gazelor la mari viteze și teoria mișcărilor transonice. Observând experiențele făcute de Stroescu și Vâlcovici asupra rotației unei plăci, dispusă radial, în jurul axei unui cilindru umplut cu apă, Caius a dat o rezolvare matematică problemei, rezolvare apreciată în mod deosebit de Victor Vâlcovici. În acea perioadă, asistenți la catedra de mecanică teoretică și experimentală erau Simona Pop, Ioan Șabac, Marcel Roșculeț și Caius Iacob. În toamna anului 1942, la propunerea unei comisii formate din Th. Angheluță, N. Abramescu, Petre Sergescu, Simion Stoilow și Miron Nicolescu, a fost titularizat pe catedra de matematici generale de la Universitatea din Cluj, aflată în refugiu la Timișoara. La întoarcerea la Cluj, după refugiu, pentru că între timp familia sa se mutase la București, a trebuit să locuiască în subsolul facultății, în condiții greu de imaginat. În 1940 primise Premiul Henri de Parville al Academiei Franceze, dar, datorită condițiilor din timpul războiului, nu a putut ridica premiul decât în 1946, cu ocazia Congresului Internațional de Mecanică Aplicată, unde a fost invitat de Henri Villat. Între timp, banii cuveniți ca premiu se devalorizaseră. La acest congres a ajuns cu sprijinul lui Miron Nicolescu, ministru adjunct la Învățământ, Simion Stoilow, ambasador în Franța, și Grigore Moisil, ambasador la Ankara,

În 1950, facultățile de matematică s-au redus la 3 ani, iar prin dispariția anului IV au dispărut și multe ore de mecanică, astfel că a fost nevoit să se transfere la Facultatea de Matematică a Universității București pe catedra de Ecuațiile fizicii matematice. Nu a putut preda această disciplină, deoarece orele existente erau incluse în catedra lui Nicolae Teodorescu și a predat mecanica fluidelor. La această facultate a lucrat până la pensionare.

Trebuie să remarcăm spiritul său de dreptate, luptând pentru adevăr, uneori chiar cu riscul de fi împotriva tuturor. În acest sens voi da două exemple. În 1952, Eugen Rusu, un foarte bun pedagog, matematician și metodist, nu era pe placul noilor secretari de partid din facultate. S-a format o comisie în care a fost inclus și Caius Iacob. Comisia a redactat un referat în care a propus scoaterea lui Eugen Rusu din facultate. Caius a refuzat să semneze referatul și a întocmit alt referat, cu o propunere contrară. Eugen Rusu a rămas în continuare în facultate. Tot în 1952, a fost numit prorector al Universității București. Fiind convocat la o ședință la CC al PCR, în biroul lui Mihai Roller, demnitar comunist care scrisese un detestabil manual de istoria României, de față fiind și Leonte Răutu și Ilie Murgulescu, ministru al Învățământului, și adjuncta sa Florica Mezincescu, Caius Iacob a protestat vehement împotriva interzicerii revistelor științifice din Occident și le-a cerut să se deplaseze la Facultatea de Matematică să-i arate lui unde sunt influențele nefaste ideologice din acele reviste. Opunându-se categoric și la alte măsuri politice, de atunci, ca și faptul că trebuia să lucreze cu Avram Bunaciu, avocat, numit rector, care nu predase nicio oră în viața lui, și care nu făcea nicio mișcare fără să sune la CC, la numai câteva luni și-a înaintat demisia. La vederea demisiei, Florica Mezincescu, ministru adjunct al Învățământului, care insistase ca el să primească postul de prorector, avea pe față un sentiment de ușurare, dar tot n-a uitat să-i amintească să nu mai ridice problema documentării științifice din Occident.

În 1949, în anul IV, s-a creat o grupă de mecanică, la propunerea lui Moisil, care atunci preda teoria elasticității, și Elie Carafoli, care preda mecanica fluidelor. În 1953, când am intrat eu în facultate, mecanica teoretică era predată de Victor Vâlcovici, mecanica fluidelor de Caius Iacob, hidraulica de Dumitru Dumitrescu, stabilitatea sistemelor elastice de P.P. Teodorescu, teoria elasticității de Liviu Solomon, teoria plasticității de Nicolae Cristescu, rezistența materialelor de Aurel Pârvu, iar seminariile de mecanica fluidelor le făceam cu Ștefan Gheorghiță. După ce Moisil a trecut

la algebră, iar Carafoli a renunțat la orele de la Facutatea de Matematică, tot mai multe voci susțineau reducerea orelor de mecanică, iar Caius Iacob lupta din răsputeri să demonstreze necesitatea acestora, mai ales după ce văzuse că alte universități dezvoltau acest domeniu. A avut discuții ample cu Ștefan Bălan, Gh. Buzdugan, Teodor Mazilu ș.a. Ilie Murgulescu, la insistențele lui Caius Iacob, a aprobat construirea unui nou local pentru Facultatea de Matematică, care, dacă s-ar fi construit, nu se reducea mecanica pentru a face loc informaticii. (Când Caius Iacob se lupta pentru formarea unor mecanicieni în universtate, după modelul altor universități, Liviu Solomon a spus: „E scump de a plăti specialiști în mecanică, dar mai scump este să nu-i avem".) El a avut curajul să ridice mâna, neînscris la cuvânt, chiar în fața dictatorului, pentru cauza învățământului mecanicii. Dar să-l lăsăm să se autodefinească, în discursul din 1982, de la Academia Română: „Am dus o adevărată luptă, uneori fără speranță, pentru dezvoltarea învățământului superior ca și al matematicii aplicate. În această luptă am cunoscut succese ca și reversuri, dar nu am uitat niciodată cuvintele lui Wilhelm de Orania: *Nu este necesar de a spera pentru a întreprinde și nici de a reuși pentru a persevera."*

A participat la numeroase congrese și conferințe internationale, a conferențiat la universități din toată lumea despre cercetările sale, în special despre vitezele supersonice și probleme de aerodinamică.

În 1956 s-a desfășurat la București cel de al IV-lea Congres al Matematicienilor Români, primul după cel de Al Doilea Război Mondial. Caius Iacob, proaspăt membru corespondent al Academiei Române (1955, membru plin din 1963), a susținut comunicarea „Teoria mișcărilor la mari viteze subsonice" și un raport asupra dezvoltării învățământului mecanicii în România.

Un domeniu unde a muncit mult Caius Iacob a fost cel al Societății de Științe Matematice din România. Din 1949 și până în 1992, anul decesului său, a fost vicepreședinte al acestei societăți, care editează *Gazeta Matematică.* În 1973, după moartea lui Moisil, care era președinte, a fost propus să-i ia locul, dar propunerea nu s-a aprobat, căci nu era membru PCR și nu a devenit niciodată, deși a fost insistent rugat. A publicat în *Gazeta Matematică* 31 de articole. Primul a apărut în numărul 5 din 1948 și avea titlul „Asupra unor condiții necesare transformării în sateliți ai pământului a corpurilor lansate de pe pământ" și a fost apreciat ca o noutate absolută pe plan mondial, dezavantajată însă de publicarea într-o revistă de redusă circulație internațională (10 pagini ce depășeau cu mult nivelul cititorilor). Dintre articolele publicate atrage atenția cel cu titlul „Aspecte din istoria mecanicii" (nr. 1/1971), în care tratează locul mecanicii în cadrul general al științelor naturii și face o privire istorică asupra dezvoltării mecanicii până la Newton. Alte articole dau o interpretare mecanică unor probleme de geometrie din manualele școlare. Foarte interesante date conține articolul întitulat „Matematicieni din timpul Revoluției Franceze" (nr. 4/1959), din care aflăm că Monge a fost ministru al Marinei, prieten apropiat al lui Napoleon, Vandermonde șef de birou în Ministerul de Război, Laplace ministru de Interne, Fourier prefect de Grenoble, iar Carnot ministru de Război etc. Din respect pentru colegi și colaboratori a scris articole omagile despre Tiberiu Popovici, Călin Popovici, Eugen Rusu, Ștefan Gheorghiță, Spiru Haret.

Când, în 1940, Academia de Științe din Paris decerna Premiul Henri de Parville unui tânăr cercetător român în vârstă de numai 28 de ani, pentru rezultatele cercetărilor sale în dinamica fluidelor compresibile, deja se putea prevedea viitorul savant care a fost Caius Iacob. Neavând copii, toate eforturile, toată tenacitatea, toată puterea de muncă le-a dedicat mecanicii. Multi savanți au recunoscut rolul de precursor al savantului în construirea aerodinamicii moderne. Tricomi și Gurevici îl considerau pe Caius Iacob ca șef al puternicei școli de mecanică din România care se ocupă cu teoria jeturilor gazoase. Dintre realizările sale științifice menționăm: coeficientul de rezistență al diedrului plasat în jet gazos subsonic (1933), coeficientul de contracție a jeturilor gazoase (1936), ecuația fundamentală a metodei hodografice pentru fluidele compresibile (1946), aerodinamica supersonică a aripii triunghiulare (1949), regula lui Jucovski pentru circulația subsonică (1952), ș.a. Ca tratate ne-au rămas *Introducere matematică în mecanica fluidelor* (810 pag.), Ed. Academiei, 1952, *Introduction mathématique de fluides* (1.288 pag.), Ed. Academiei în colab. cu Gautie Villars (1959), *Mecanică teoretică* (700 pag.), Ed. Didactică și Pedagogică (1971). Pentru studenți a scris tratatele *Matematici superioare, Matematici clasice și moderne,* iar pentru elevi, manualul de analiză matematică pentru clasa a XII-a și cel de mecanică, tot pentru clasa a XII-a.

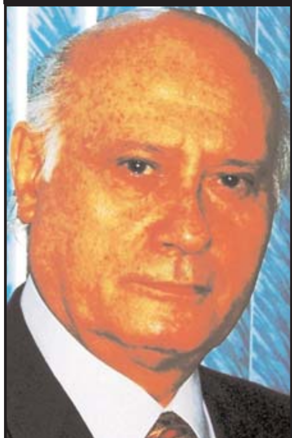
Și, au venit evenimentele din decembrie 1989. Atunci, în ianuarie 1990, l-am întâlnit întâmplător în Gara de Nord din București. Avea în mână un sul de afișe care vesteau reînfiintarea Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat. N-am îndrăznit să-l întreb ce face cu ele, ci am bănuit că vrea să le dea cuiva să le ducă în provincie. Deoarece în august 1989 fusesem împreună la niște cursuri cu profesorii la Predeal, știam multe din convingerile sale despre dictatura regală, ca și despre cea comunistă. Când îl întrebam cât mai rezistă această lume înfometată și oprimată răspundea „Să mai avem puțină răbdare". În 1990, cu dorința fermă de a ajuta reconstrucția morală a țării și pentru a continua tradiția familiei sale, a fost printre primii 250 de membri PNȚCD. A candidat la Parlament ca să ajute la redresarea școlii și a Bisericii Ortodoxe Române. Era singurul senator al PNȚCD care avea în spate o carieră remarcabilă de savant. Ulterior am aflat că și în perioada crizei din 1940-1944 se făcuse „ziarist din patriotism".

(În figură, de la dreapta: acad. Caius Iacob, profesor Olimpia Popescu, inspector școlar, acad. Nicolae Teodorescu, profesor Ion Grigore, acad. Gheorghe Mihoc, președintele Academiei Române. Fotografie din 1978, Ploiești, de la sărbătorirea împlinirii a 70 de ani ai profesorului Ion Grigore, profesorul de matematică al lui Nichita Stănescu, Eugen Simion, Basarab Nicolescu, Ioan Tomescu, toți academicieni, Virgil Petrescu, Laurențiu Ulici și mulți alți profesori universitari sau personalități științifice.)

→

Recuperarea diasporei

Mihai Botez

Florea FIRAN

Personalitate științifică de mare deschidere umanistă, Mihai Botez rămâne în cultura română ca matematician și gânditor, intelectual de rafinament, eseist și analist cu viziuni moderne asupra dinamicii lumii contemporane.

Disident cunoscut, atipic, cum îl numea Andrei Pleșu, Mihai Botez este timp de decenii consecvent atitudinii sale, morale și profesionale, de frondă și subminare a unui regim politic corupt: „Dacă n-ar fi fost discret până la suavitate, Mihai Botez ar fi avut motive să ocupe scena în ultimii ani cu un aplomb neconcurabil... A fost mai întâi, înainte de 1989, un disident atipic: a adoptat atitudini radicale, de un curaj exemplar, fără să renunțe nicio clipă la expresia calmă și la complicitatea umorului... A inventat, ca să zicem așa, disidența «științifică», rece, construită pe rigoare analitică mai mult decât pe furie. Avea aerul că nu provoacă la luptă, ci invită la rațiune. De aceea, discursul său critic, livrat cu afabilitate, fără scrâșnirea dinților, fără gesturi și formulări excesive, dădea o senzație de *firesc,* de bună-credință subînțeleasă, care a creat mari probleme tactice organelor de represiune... După 1989, Mihai Botez a rămas un personaj atipic: n-a luat poza «eroului necunoscut», n-a ținut să se impună ca răzvrătit profesionist, nu s-a acrit. N-a așteptat invitații solemne, n-a cerut compensații retroactive. A rămas atent, disponibil, încercând să înțeleagă nepărtinitor ceea ce se întâmplă și, dacă e nevoie, să ajute...“

Admirat de mulți și, în același timp, controversat în cercuri restrânse, Mihai Botez era prețuit în mediile occidentale și numit de multe ori un „Saharov al românilor“, de către publicații precum *Le Monde, Le Figaro, L'Express.*

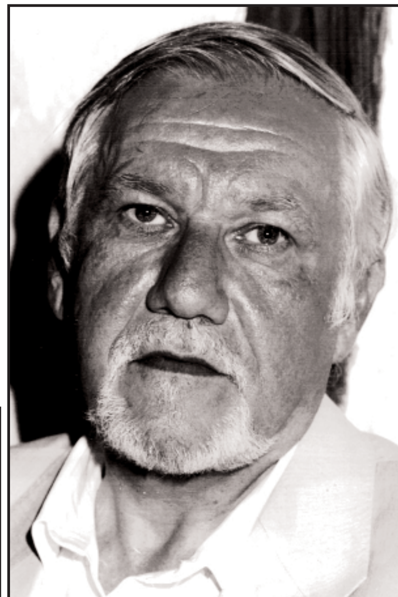

Cu Bill Clinton, prezentându-și scrisorile de acreditare

S-a născut la 18 noiembrie 1940 în București, unde a urmat Liceul „Sf. Sava“, apoi Facultatea de Matematică. În perioada 1963–1967 este cercetător la Institutul de Matematică, apoi la Centrul de Statistică Matematică al Academiei, când își pregătește și doctoratul, pe care il obține la doar 26 de ani. Din 1970 devine conferențiar la Universitatea din București, iar din 1974, directorul Laboratorului de Cercetări Prospective (primul grup interdisciplinar de cercetare a viitorului din Europa de Est) și director al Centrului Internațional de Metodologie a studiilor asupra viitorului și dezvoltării, devenind cunoscut printr-o serie de proiecte de cercetări interdisciplinare. Prestigiosul Institut Smithsonian din SUA îi acordă, doi ani mai târziu, Premiul Woodrow Wilson, în semn de recunoaștere a contribuției sale științifice la comunitatea internațională.

Mihai Botez este fascinat în special de trei personalități care au și avut un rol esențial în formarea sa: Dan Barbilian, căruia îi va dedica volumul *În oglinzi paralele. Însemnări despre Ion Barbu,* predat Editurii Cartea Românească, dar respins de cenzură înainte de 1989, publicat abia în 1999 de Editura Fundației Culturale Române; profesorul Octav Onicescu, împreună cu care semnează o lucrare despre aspectele informaționale ale dezvoltării sociale, și Grigore Moisil, despre care spunea că îl „contaminase cu o stare de bucurie care depășea granițele matematicii“.

Dezamăgit de opacitatea sistemului comunist și de incapacitatea puterii de a dialoga, din 1977 Mihai Botez intră într-o disidență solitară, conștient că în România nu era posibil un Samizdat ca în Polonia sau Cehoslovacia. Semnează împreună cu arhitecta Mariana Celac, soția sa de atunci, un *Manifest pentru sprijinirea democrației,* inițiat de Vlad Georgescu, iar în 1979 redactează un *Memoriu,* difuzat la Radio Europa Liberă, în care demască și analizează criza economică și morală a societății românești, precum și consecințele ei pe termen lung. „N-am să încetez niciodată să repet că ceea ce am vrut să demonstrez – cu sacrificiul unor ani buni din viața mea – este că se poate trăi în România de astăzi și fără să te târâi în genunchi. Dacă lupt pentru ceva, lupt pentru respectarea drepturilor mele de om și cetățean care nu aplaudă puterea“, spunea Mihai Botez.

Echilibrat, consecvent cu ideile și convingerile lui progresiste, occidentale, conștient de valoarea dialogului și de forța protestului civic, el a încercat o subminare din interior a sistemului, în rigoarea legii, o critică responsabilă a sistemului care să oblige autoritățile la respectarea drepturilor individului și la forme de relaxare politică și socială. Uneori se manifesta direct, imprevizibil, fără teama unor urmări nedorite, atitudinea sa uimind chiar și pe cei mai apropiați. Nicolae Manolescu amintește un episod în care Mihai Botez, din calitatea de membru al PCR la Universitatea din București, unde funcționa, într-o adunare generală a votat contra propunerii ca Nicolae Ceaușescu să candideze la conducerea Partidului, declarând, spre uimirea numeroșilor participanți, că o susține pe Elena Ceaușescu. Imediat nu a pățit nimic, dar, ulterior, represiunile împotriva sa s-au întețit.

Convins că libertatea interioară este o formă de protest *per se,* Mihai Botez militează pentru asumarea identității și renunțarea la limbajul dublu, în speranța creării unei societăți civile românești, fie ea și firavă. Repercusiunile nu întârzie să apară. Este retrogradat la postul de analist programator (1978–1981) în cadrul Universității București, iar după aceea, până în 1987, ca simplu matematician la Secția de Studiul Sistemelor, după care este transferat la un Centru de calcul din Tulcea, unde practic se afla într-un exil controlat, fără posibilitatea de a mai avea contact cu diplomați sau ziariști străini. Lucrările sale nu mai sunt publicate, îi este interzisă participarea la conferințe și congrese internaționale unde era invitat, i se refuză de nenumărate ori viza de ieșire din țară, este în permanență hărțuit, urmărit și anchetat săptămânal de Securitate, atacat de câteva ori în stradă și bătut cu bestialitate, odată lovit de o mașină tocmai când ieșea de la reședința ambasadorului SUA din București.

Intimidat și izolat în propria țară, considerat indezirabil și periculos, autoritățile îi aprobă în 1985 viza pentru a participa la un congres de matematică ce urma să aibă loc la Madrid, în speranța că nu se va mai întoarce. Mihai Botez revine totuși, cu o altă cursă aeriană și într-o altă zi decât cea anunțată soției sale prin telefon, consecvent ideilor sale de a zdruncina sistemul din interior.

Disidența sa consta și în elaborarea unor studii riguroase de futurologie și analize ale fenomenelor lumii comuniste, folosindu-și experiența de prospectolog în analiza politică și sociologică. Demersurile sale erau unice în România de atunci, când disidența consta mai ales în semnarea de scrisori deschise către oficialități ori denunțuri ale abuzurilor regimului la Europa Liberă. „Ca viitorolog, mi s-a părut că strategia noastră de dezvoltare se baza pe niște estimații eronate ale evoluției conjuncturii internaționale și pe evaluări fanteziste ale resurselor și nevoilor pieței interne și internaționale... Criza prin care trece acum România nu se datorează faptului că programele noastre de dezvoltare nu s-au îndeplinit, ci datorită faptului că au fost greșit întocmite“, spunea într-un interviu luat de Vlad Georgescu.

În iarna lui 1985, Mihai Botez prevedea că „va curge sânge românesc“ și vorbea răspicat despre necesitatea imperioasă a unui dialog social și responsabilitate pentru generațiile viitoare, într-un memoriu dur adresat lui Ceaușescu: „Un dialog social în care puterea să joace rolul normal pe care ar trebui să-l aibă, al unui actor, și nu al singurului actor.“

În 1987, Centrul „Woodrow Wilson” îi oferă o bursă și i se permite plecarea, înscenându-i-se în același timp un proces de înaltă trădare, pentru a-l determina să nu se mai întoarcă în țară. Într-un interviu publicat în 1988 în *Uncaptive Minds,* când era cercetător la Institutul Hoover din Stanford, Mihai Botez își expunea din nou hotărârea de a reveni în țară. Ion Rațiu, crezând că se întorsese deja din SUA, îi trimisese o scrisoare și bani în România ca să organizeze disidența anticomunistă. Banii și scrisoarea au ajuns în mâinile Securității și este sfătuit de Amnesty International că nu are nicio șansă într-un proces intentat de statul român, așa că cere azil politic în SUA. Aici reușește să-și construiască o platformă solidă ca profesor și cercetător, expert în futurologie și analist socio-economic. Continuă să observe atent evoluția situației din România, să pledeze pentru căderea regimului și nu ezită să se implice ori de câte ori este solicitat.

→

Articole publicate de el în ziarul *Vestul,* „Originea răului” (oct. 1944), „Răspunderea universității” (oct. 1944), „Democrația în Ardeal” (febr. 1945), demonstrează patriotismul și acuzațiile pe care el le aducea dictaturii regale din perioada 1938-1940. Crezul lui politic provenea din stima pe care el și familia lui o nutriseră față de Iuliu Maniu, pe care îl considerau artizanul Marii Uniri din 1918. Cunoscând istoricul familiei, ca și convingerile sale, nu m-a surprins discursul său din Parlament, din 5 martie 1991, când, cu mari emoții, l-a elogiat pe Iuliu Maniu.

La decesul academicianului Caius Iacob, slujba de înmormântare din 9 februarie 1992, de la Biserica Elefterie, printre cele mai mari din București, dar neîncăpătoare, oficiată de Patriarhul Teoctist, însoțit de 12 preoți, și discursul ținut de Corneliu Coposu, au fost ca și cum s-ar fi organizat funeralii oficiale. După 1989, se implicase în reorganizarea Bisericii Ortodoxe Române. A fost președinte de onoare al Frăției Ortodoxe Române. Cel mai bine s-a autodefinit, prin spusele sale, în 1982, când Academia Română l-a omagiat cu ocazia împlinirii a 70 de ani. „În relațiile cu oamenii am căutat să aplic învățămintele lui Abelard: Nu întrebuința niciodată constrângerea pentru a aduce pe aproapele tău la convingerea ta”, iar apoi a spus: „voi căuta să muncesc … pentru cauza poporului nostru și a acestei țări de care mă simt legat prin toate fibrele ființei mele, la fel ca părinții și strămoșii mei sau ca dascălii de la Preparandia din Arad, care au avut un crez și un atașament nețărmurit față de Patrie, cu dorința ca atunci când totul se va sfârși să se poată spune despre mine, ca și despre ei, că *luptă bună am luptat, credință am păstrat*”. Acum, sper să se justifice titlul omagiului pe care am vrut să-l aduc profesorului meu, Caius Iacob.

Doi prozatori argeșeni

Ion C. ȘTEFAN

George Baciu, profesor din Domneștii de Argeș, are o activitate îndelungată, publicistică și editorială. Scriitor talentat, cu lecturi bogate, cult și rafinat, cu un doctorat în istorie și cu un studiu temeinic despre *Agresiuni, Bătălii, Campanii, Războaie din Istoria Lumii* – ca un mesaj, desigur, pentru pace – cu două romane: *Tristețea unei iubiri* și *Apus în derivă* – și mai multe volume de versuri: *Gânduri la marginea lumii, În vestiarele inimii, Poeme legănate-n palmă* și altele, el scrie cu vocație și sensibilitate, pe o tehnică avansată compozițional, urcând spre profesionalizarea sa ca scriitor.

Despre toate acestea am scris de-a lungul timpului: cronici, recenzii sau simple prezentări, deoarece George Baciu este un intelectual de pe meleagurile subcarpatice ale luminătorilor de țară care merită să fie cunoscut.

De curând, mi-a trimis o carte de vreo 60 de pagini, tipărită la Editura Gens Latina, Alba Iulia, 2017, cu un titlu promițător, *Cincizeci și cinci. Variațiuni de luat în seamă,* despre care nu știu cum să scriu mai potrivit, pentru a vă explica esența acestui volum, aflat între literatură și filosofie.

Acțiunea o poți povesti; unei poezii îi reliefezi valențele artistice, dar despre o idee pură, cum te vei exprima? Începusem un monolog cu mine însumi, pe marginea acestei dileme, despre un om frământat de prea multe idei, încercând să le orânduiască într-o formă simplă de comunicare, pentru a fi folositoare și celorlalți: „Fiecare e singur. Privește nimicul din el, aprinde lumânarea în cimitirul propriei definiții, surâde ca o formulă plină de senzații disperate și își lustruiește viciul de *a se crede* așezat în centrul universului." (p. 11)

Lumea, cu bunele și cu relele sale, defilează sub pleoapele acestui gânditor, care încearcă să-i deslușească legile existențiale: „Nici măcar Dumnezeu nu observase parfumul mărului cu chip de înger putrezit în sfințenia păcatului". Aluzia biblică la Eva și Adam este evidentă, referindu-se la rolul femeii în echilibrul social: „Ca să trăiești integral viața, s-o sculptezi în sentimente, s-o explici în săruturi este necesar să simți obsesia Femeii, ca pe o cale de a amâna o distrugere și o prăbușire." (p. 21)

Voiam să-mi explic și să vă explic, mai întâi într-un monolog cu mine însumi, așa cum, la început, aceste mici tablete, *Variațiuni de luat în seamă,* erau niște monologuri ale unui artist filosof. Și iată cum, deodată, din două monologuri – cel al Înțeleptului de pe Râul Doamnei și cel al Scriitorului De pe Argeș în Sus, transferat într-un mod neprevăzut în scriitorul și editorul din București, se transformă, deodată, într-un dialog între prieteni: Te felicit, George Baciu, pentru această carte atipică, de tablete și micropoeme, profundă și folositoare cititorilor tăi, care te apreciază și te îndrăgesc!

Ciurul lui Eratostene (Editura Juventus Press, 2017, Pitești) este al doilea roman semnat de Elena Eșanu Șerbănescu. Fostă profesoară la Colegiul Național „Vlaicu Vodă", din Curtea de Argeș, o doamnă îndrăgită, care a predat toată viața sa activă Limba și literatura română elevilor de la clasele de filologie, evident că știe să scrie, în virtutea formării sale îndelungate, ajutată de un talent real și convingător. De aceea, mirarea mea, de coleg de generație, ar fi de ce s-a apucat această naratoare cu har atât de târziu de literatură?!

Ar mai fi și o altă întrebare, pentru viața ei specifică: având locuința în municipiul regal, după ieșirea la pensie, s-a retras într-un sat, aparținător comunei argeșene Băiculești, unde desfășoară activități agricole, paralel cu bogate și instructive lecturi… Auziți dumneavoastră: o doamnă cunoscătoare a literaturii române și universale să se izoleze într-un sat! Dar răspunsul mi-l dă chiar ea, prin cărțile pe care mi le trimite periodic de acolo, anume că în locurile natale și-a găsit un minunat răgaz să citească și să scrie.

Primul său roman, *Clopotele lui Țepeș Dracula Voievod,* este o operă istorică, preaslăvind faptele viteazului voievod, dar cu mult farmec molipsitor, al locurilor și al oamenilor. Vlad Țepeș îi învinge pe turci prin înțelepciune și diplomație, nu prin forța armelor – iar căpitanii săi sunt țărani de pe Valea Argeșului – pe câțiva recunoscându-i chiar și în satul meu natal – Arefu, prin numele și comportamentul urmașilor.

Interesant mod de a reliefa oglinda istoriei în privirile cititorilor săi contemporani!

Aceleași surprize oferă și romanul său recent, *Ciurul lui Eratostene,* sugerând prin titlu că s-ar face o selecție a faptelor contemporane, ca prin ciurul vestitului matematician antic: „– Bunica mea dinspre mama avea mai mereu o vorbă, atunci când era o situație dilematică ori prea complicată: – Pune-n ciur și alege! – Și Eratostene alege? mi-a venit în minte ciurul lui Eratostene. – Lasă ciurul acesta! Să ne gândim la cel al lui Vrăbiescu!" (p. 149) Acesta este un personaj negativ, încărcat de multe păcate și abateri de la moralitate, pe care autoarea îl prezintă, în antiteză cu cei doisprezece apostoli ai lui Iisus, arhitecți, care lucrau sub autoritatea dificilului patron, care-i mută din Capitală tocmai la Răscăieții din Vale, în satul Hârtoape, unde nenea Ghighi Vrăbiescu, după cum îl numesc subalternii, își avea casele din partea socrilor, în vechiul sediu intenționând să organizeze un hotel mai rentabil.

Numai că romanul nu evoluează pe căile alese inițial, ci prin vadul izvoarelor mai bine cunoscute de autoare. Cartea ei s-a vrut un roman de moravuri contemporane: afaceristul Vrăbiescu practica un viclean comerț cu mărfuri dubioase și cu femei de moravuri ușoare, spăla banii altor *pești* mai mari, din București, iar tinerii arhitecți sunt mereu pe urmele lui, pentru a-l demasca – romanul încheindu-se cu un accident al unui personaj sus pus, care-l acoperă juridic, pentru o vreme, pe Vrăbiescu.

Dar doamna profesoară de Română nu prea cunoaște activitățile specifice ale arhitecților, iar pensionara din Curtea de Argeș, retrasă într-un sat din vecinătate, nu e la curent cu tumultul vieții din Capitală, așa că-i iese un pitoresc și încântător roman despre gândurile și activitățile culturale ale celor 12 arhitecți – oameni de bun-simț, uneori și detectivi, adică personaje reușite, demne de admirat, din sfera intelectuală a autoarei.

Mai mult încă, ea excelează în capitolele despre familie, cum ar fi Nina și Laurențiu, ori Ana și Toma, care au doi copii, Emilia și Marius, și o mamă (bunică) Georgeta, între care domnește o armonie demnă de urmat – mai ceva ca-n *Cronică de familie* de Petre Dumitriu, ori *Neamul Comăneștenilor* de Duiliu Zamfirescu. Prozatoarei îi reușește pe deplin nu ceea ce își propusese să scrie, ci doar ceea ce a scris cu adevărat – adică o lume minunată, pe care o cunoaște deplin. Încă o dată, talentul îi arată calea pe care ar trebui să meargă. O felicit și aștept cărți la fel de împlinite ca acest al doilea roman al său. Nu este prea târziu pentru a ajunge una dintre cele mai apreciate scriitoare argeșene, fiindcă resursele nu-i lipsesc.

În cărțile sale *Românii despre ei înșiși* (1992), *Lumea a doua. Introducere în comunismologia structurală* (1997), *Intelectualii din Europa de Est* (*Intelectualii est-europeni și statul național comunist*). *Un punct de vedere românesc* (1993), Mihai Botez teoretizează atât specificul comunismului românesc, cât și mișcarea intelectuală din spatele Cortinei de Fier, analizând rolul intelectualilor și relația lor cu puterea, nevoia de modele și impactul liderilor de opinie asupra societății. „Ideea fundamentală era să încercăm să găsim căile prin care intelectualii pot să fie autonomizați, să devină independenți de tutela regimurilor, așa încât frontierele ideologice și politice să nu devină și frontiere pentru ideile noastre", spunea Mihai Botez într-un timp în care libertatea de expresie putea avea consecințe dintre cele mai dure. În 2003 publică volumul *Scrisori către Vlad Georgescu,* din care rezultă lupta sa cu cenzura pentru participări la congrese internaționale și menținerea unor relații cu lumea occidentală.

În postfața cărții *Românii despre ei înșiși,* Mihai Botez făcea și unele mărturisiri despre disidența sa și evoluția României după '89: „Din punctul de vedere al vieții mele personale, am simțit Revoluția din decembrie '89 și evenimentele ce au urmat ca pe o mare eliberare. Din '78, de când intrasem în disidență, mă simțeam – poate ridicol, dar adevărat – împovărat cu grija de a face auzit glasul românului care, din felurite motive, nu se «exprimă» atât în țara lui, cât și în afara ei. Când, în primele zile după doborârea dictaturii, am văzut că se reconstituie partidele politice istorice și se înființează atâtea altele și când am primit primele «ziare libere» din România devenită anticomunistă, am simțit că mandatul meu – pe care de fapt mi-l asumasem singur, aș spune nedemocratic, dar ce era să fac dacă alții mai acătării nu se arătaseră până atunci? – luase sfârșit."

Cu o fire relaxată, elegantă, cu simț al umorului și seriozitate profesională, Mihai Botez este rememorat de prieteni ca un savuros partener de conversație, inteligent și înțelept, devotat valorilor autentice și prieteniei. Gesturile sale de generozitate nu sunt puține. Nicolae Manolescu relevă într-un articol publicat în *Lettre Internationale* (primăvara 2009) cum, după 1989, de câte ori ajungea în America, după un simplu telefon, Botez zbura imediat din California să-l întâlnească în oricare oraș s-ar fi aflat. La fel a făcut cu Corneliu Coposu sau cu Regele Mihai. Discret, fără să dorească nimic în schimbul generozității sale, convins că România poate fi salvată, de data asta dintr-o tranziție greoaie, la începutul anilor '90 nu a ezitat să-și închidă firma de futurologie și prevenirea falimentului pentru companiile americane, pe care o conducea în Santa Barbara, California, și să vină la București, pentru a ajuta țara aflată în impas economic. Ar fi făcut-o în calitate de tehnocrat, folosindu-și experiența în domeniul economic, pregătirea științifică, relațiile în lumea occidentală și autoritatea de care se bucura în multe medii politice și economice din SUA. Postul de demnitar, probabil cel de prim-ministru, care se pare că îi fusese promis de oficialitățile române, nu i s-a mai oferit însă. Jocurile politice erau altele.

L-am cunoscut pe Mihai Botez în acele zile de iarnă la București. Senin, sobru și cald în același timp, rasat și inteligent, cu bună dispoziție și umor, era un foarte plăcut interlocutor, cu o mentalitate mult diferită de tot ce însemna oficial pe atunci. „Nu putem trăi din ranchiună", spunea el. A acceptat până la urmă, începând cu iunie 1993, poziția de ambasador al României la ONU, iar un an mai târziu, la Washington, încercând să arate în afară fața unei Românii normale, folosindu-și contactele personale pentru a promova valorile românești și a le stimula într-un dialog competitiv pe scena internațională.

Cariera diplomatică se întrerupe brusc prin dispariția sa neașteptată, la 11 iulie 1995. Multe aspecte ale vieții lui Mihai Botez vor rămâne învăluite în mister. Se spune că ar fi fost iradiat de Securitate în timpul exilului la Tulcea. Unii pretind că ar fi făcut în America un joc dublu ca agent al statului român. Alții au suspiciuni și asupra cauzei morții sale... Dincolo de toate, Mihai Botez rămâne unul dintre cei mai importanți intelectuali și disidenți români anticomuniști, o minte strălucită și un suflet nobil.

Cărţi şi autori

O construcţie narativă între spaţiul oglinzii şi proiecţia onirică

Aureliu GOCI

Există două modalităţi narative: să povesteşti simplu o poveste complicată sau să povesteşti complicat o poveste simplă; povestea simplă spusă simplu ţine de formula folclorică, aceeaşi poveste simplă spusă complicat trimite la Marcel Proust. În sfârşit, să povesteşti complicat o poveste complicată înseamnă un act de post-modernism.

Gabriela Banu (*Oglinda din vis*, Editura Betta, Bucureşti, 2017) sintetizează toate aceste formule şi universuri narative într-un concept al naraţiunii complexe care îşi armonizează în aceeaşi structură specifică elemente de povestire, dezvoltări cu amplitudinea nuvelei, pentru a ajunge, printr-un proces ludic superior, la substanţa romanului care alchimizează toate informaţiile, portretele şi cogitaţiile posibile şi credibile pentru o conştiinţă deschisă şi creativă la începutul mileniului al III-lea.

Autoarea a debutat târziu, după o activitate susţinută de traducător din limba portugheză, precum şi din şi în limba spaniolă, şi-a descoperit încă de la început expresia personalităţii şi universul definitoriu, cu o construcţie intelectuală rafinată şi unitară, pusă sub semnul gândirii logice, dar şi a fabulosului.

Titlul acestui mic volum mi se pare o cheie sau o posibilă cale de acces către universul imaginar ca referinţă sau „reflectare" a realităţii. Ni se propune o imagine de gradul trei a lumii: visul e o reflectare şi o răsturnare a cotidianului, a lumii, iar oglinda preia acest univers oniric pe care îl reproiectează în realitatea originară unde apare a doua oară. Aceasta poate să însemne nu o reîntoarcere la realitate, ci o altă reflectare a visului, o purificare a imaginarului prin dubla exprimare şi concentrare a acestei realităţi.

Ne aflăm, deci, în faţa unei chintesenţe a realului, în faţa unei poietici narative sau, mai exact, a unei reveniri la proiectul originar prin preluări, prelucrări şi deformări succesive în universul oniric şi în spaţiul oglinzii, plecând de la elemente ale cotidianului, răstălmăcite, răsturnate, recreate. Se poate spune, de fapt, că lucrurile sunt mai simple: după ce trăim o perioadă într-o anumită lume, când o părăsim, plecăm cu ea incorporată în fiinţa noastră sau cel puţin cu o imagine a ei trecută prin filtrul visului şi prin spaţiul oglinzii.

Gabriela Banu scrie o proză intelectualistă chiar şi atunci când aduce în prim-plan universuri legate de sat sau de copilărie, şi aceasta pentru că ştie să le privească în esenţa lor, le proiectează între „două lumi", în fantastic, sau le tratează cu ironie fină. Este cazul povestirilor *Despre eroi şi furtuni, Bolnav de vrabie* sau *Burlescă.*

Scrierile sale se bazează pe un corpus cultural ce poate prelucra sugestii din proza sudamericană într-o sinteză foarte limpede şi personalizată prin experienţa de viaţă şi prin datele identitare ale autoarei. Astfel, proza *Despre eroi şi furtuni* nu are comun cu romanul lui Ernesto Sábato *Despre eroi şi morminte* decât faptul că bunicul Vasile este erou de la Mărăşeşti; acesta este surprins de o furtună cumplită care, în opinia unui personaj, nepotul, pare să întoarcă roata timpului şi să-l trimită în anii tinereţii, să-i dea înfăţişarea din poza de la nuntă. Cursivitatea scriturii invită la o lectură empatică, autoarea îl ia de mână pe cititor şi îl transportă în vastele sale domenii aflate la frontiera realităţii cu fantasticul şi cu universul magic.

Deşi proza Gabrielei Banu are o categorie specială de cititori şi de comentatori, nimeni nu a sesizat încă sugestia reflectărilor succesive şi revenirea la realitatea filtrată spiritual – o incursiune într-o lume posibilă dintre atâtea alte lumi posibile.

(Pe coperta cărţii, reprodusă alături, apare imaginea lucrării *Ofrenda real* a ceramistului spaniol Joan Panisello Chavarria.)

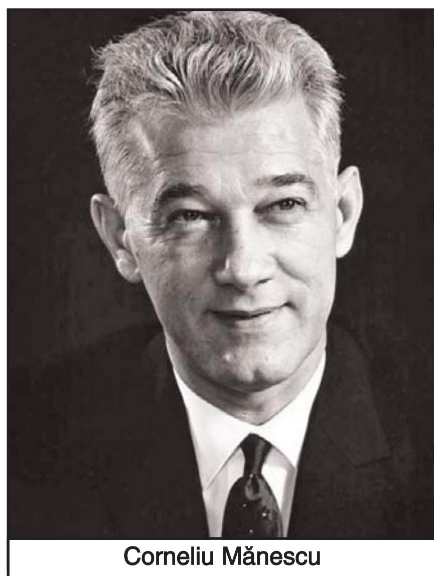
Arc peste timp în diplomaţia românească

Ion PĂTRAŞCU

Da, arc simbolic peste timp, creionat cu multă acurateţe, la modul cel mai concret, în volumul *Corneliu Mănescu, ministru de Externe al României, Preşedinte al Adunării Generale a ONU,* lansat la 22 ianuarie 2018, la Fundaţia Europeană Titulescu. S-a făcut, astfel, legătura dintre doi titani ai politicii externe româneşti, dintre două etape glorioase ale prezenţei active a României pe plan european şi mondial. La cei doi poli se află Nicolae Titulescu şi Corneliu Mănescu. Lucrarea este integrată organic în marele şi preţiosul proiect editorial, numit *România. Supravieţuire şi afirmare prin diplomaţie în anii Războiului Rece.* Un proiect de anvergură, care ne-am fi aşteptat să emane de la instituţiile statului, de la Ministerul de Externe în speţă, însă el este realizat prin voluntariat de diplomaţi pensionari, sub îndrumarea ambasadorului Nicolae Ecobescu, sub auspiciile Fundaţiei Europene Titulescu.

Este un demers lăudabil, de interes naţional major, care asigură păstrarea şi valorificarea unui trecut glorios al diplomaţiei române. Este un volum-document care, după cum subliniază editorii lui, *apare în contextul fericit al pregătirii Ţării pentru un eveniment naţional de excepţie – sărbătorirea Centenarului Marii Uniri – când este firească, din perspectiva politicii externe şi acţiunii diplomatice a României, evocarea a două momente de maximă relevanţă şi semnificaţie.* Sunt cele două puncte ale arcului peste timp: alegerea ministrului Afacerilor Străine, Nicolae Titulescu, în funcţia de preşedinte al Adunării Societăţii Naţiunilor (sesiunile din 1930 şi 1931) şi, după 37 de ani, românii îl văd pe ministrul lor de Externe, Corneliu Mănescu, preşedinte al celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale a Naţiunilor Unite (1967-1968). Cele două momente, ne spun autorii volumului, se constituie într-o imagine convingătoare despre un capitol strălucit al prezenţei responsabile şi creatoare a României în complexul proces al diplomaţiei multilaterale.

În acest volum, este admirabilă prezentarea lui Nicolae Titulescu în postura onorantă a diplomatului român care a marcat profund domeniul relaţiilor internaţionale şi ştiinţa dreptului internaţional, acţionând neabătut pentru un model umanist de organizare internaţională, întemeiat pe justiţie şi echitate. Cât despre Corneliu Mănescu, cititorul îşi va aminti că el a fost cel mai longeviv ministru de Externe al României (martie 1961 – octombrie 1972) şi, desigur, exponentul unui moment culminant al politicii externe şi diplomaţiei româneşti. Mandatul lui de aproape 12 ani la cârma Ministerului de Externe se încadrează în acel proces curajos de consolidare a elementului neaoş românesc în structurile de putere de la Bucureşti. El devenea ministru de Externe în *primul guvern român* de după cel de Al Doilea Război Mondial. Era guvernul condus de Ion Gheorghe Maurer, *guvernul independenţei naţionale, ale cărui decizii erau gândite la Bucureşti, nu mai erau o reproducere a directivelor venite de la Moscova sau din alte părţi.* (Din *Notă asupra ediţiei*.)

Corneliu Mănescu

În anul 1961, când şi-a preluat mandatul, Corneliu Mănescu *moştenea* o instituţie care funcţiona după schemele şi orientările impuse în ministeriatul Anei Pauker (1947-1952), care se cereau schimbate radical. S-a început, cum era normal, cu desfiinţarea Direcţiei de cadre, condusă de amica Anei Pauker, ilegalista Ida Felix. Noua structură, numită Direcţia de personal, era subordonată direct ministrului titular. Apoi, au fost schimbate, treptat, conducerea MAE, şefii direcţiilor şi serviciilor independente. Din *moştenire,* făceau parte doar doi români în posturi de conducere: directorul Direcţiei Administrative şi un director adjunct la Direcţia Organizaţii Internaţionale. Tot la urgenţe se înscria şi formarea unor noi cadre de specialitate, după standarde româneşti, care, din anul 1964, îmbrăcau forma Cursurilor postuniversitare de doi ani, organizate de MAE în colaborare cu Universitatea Bucureşti. Este evident că şi *dimensiunea internă* a activităţii ministrului Corneliu Mănescu rămâne, peste ani, drept o contribuţie valoroasă la promovarea unei politici externe româneşti, pentru afirmarea României ca ţară independentă şi suverană, cu potenţial însemnat în concertul naţiunilor lumii.

A venit şi ziua de 19 septembrie 1967, dată simbolică pentru România, când ministrul de Externe, Corneliu Mănescu, este ales în înalta demnitate de preşedinte al celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale a ONU (septembrie 1967-octombrie 1968), fiind primul reprezentant al unei ţări din Europa de Est în această funcţie. O alegere cvasiunanimă, apreciată de reprezentanţii majorităţii statelor membre ale ONU drept expresie a credibilităţii de care se bucura diplomaţia românească, la care se adăugau profesionalismul, tactul şi postura de eminent om de stat a lui Corneliu Mănescu, pentru care *pacea era indivizibilă, iar obligaţia de a o ocroti şi consolida era universală.* În discursul său inaugural, Corneliu Mănescu sublinia: *Încrederea pe care mi-aţi acordat-o alegându-mă preşedinte al celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale şi onoarea de a mă învesti în această înaltă magistratură se adresează ţării mele... Poporul român, căruia îi aparţin, a dobândit, în cursul multor secole de încercări aspre, virtuţile păstrării fiinţei naţionale, apărării unităţii şi independenţei, dezvoltării de sine stătătoare.*

→

O carte curajoasă

Mihai GOLESCU

Un brav octogenar român ne-a călcat pragul redacției de sărbători. Ca să ne pună în brațe o carte: *Împotriva distrugerii României.* O carte curajoasă, cu subiecte tari, dezlănțuite, arzătoare, incitante, iritante, scrisă de un om care iubește enorm țara asta unde s-a născut cu 84 de ani în urmă. Și în care n-a fost, la rându-i, prea iubit de cei care au deținut puterea. C-a fost pe vremea ailaltă ori în asta.

Pe vremea lui Ceaușescu n-a fost iubit că își luase licența la teologie, că era nepot de ministru liberal și, culmea, mai era și fiu de fost moșier de la Căteasca – de la Căteasca Argeșului, acolo unde, în fosta casă părintească, copiii satului au învățat carte o jumătate de veac. A dat Dumnezeu și au făcut tinerii ăștia o revoluție, iar el și-a putut da drumul la condei. Un condei de neobosit luptător, de un mare curaj, pus în serviciul țării mereu amenințată de neprieteni, de vârtejuri, mereu în pericol de a fi „destabilizată, neutralizată, blocată, demitizată mai ales". Nu știu cum a avut el o așa intuiție, informații, luciditate, fler ori altceva, că n-a pregetat să tragă semnalul de alarmă. Atenție, frații mei din Argeș și din toată țara, că se urmărește dezmembrarea României, colonizarea ei. Cum s-a întâmplat cu Iugoslavia. Cei care ne-au purtat sâmbetele la Yalta și la Malta nu s-au potolit. Mizează în continuare pe un program de distrugere a României, de răstignire a ei pe cruce. De treaba asta fusese deja avertizat Ion Talpeș încă din 1985 și tot de pericolul acesta a vorbit, la Pitești, Nicolae Văcăroiu în 1993. Care a dat drumul acestei informații cu prilejul lansării unei alte tulburătoare cărți de același autor: *Războiul împotriva poporului român.*

Sigur, îl putem crede sau nu pe talentatul și eruditul istoric, om de cultură, publicist și scriitor Dan Zamfirescu, fiindcă despre Domnia Sa este vorba, dar ce a ajuns România astăzi? „Un cadavru care navighează în noapte, fără lumini și fără direcție?" – cum îl citează în cartea de față pe poetul piteștean Virgil Diaconu. Sau poate că nici poetul n-are dreptate. România este bine mersi, după 28 de ani de reforme și iar reforme. A intrat în NATO și UE, ceea ce este adevărat. Este, fără urmă de îndoială, o victorie.

Dar economia nu duduie. O integrare în Europa presupune și o suveranitate limitată. Și respectarea unor legi care se fac la Bruxelles, nu la București. Inclusiv cele ale justiției. O subordonare a intereselor naționale celor europene, celor ale partenerului mai important, cel american. Dar nici asta n-ar fi bai, dacă în anul Centenarului n-am fi atât de dezbinați, cu o spiritualitate grav afectată de imixtiunea politicului, demonizată și marginalizată. Prin urmare, pericolul dezmembrării spirituale a României n-ar veni atât din afară, cât din interior. Iar cei care vor să distrugă România „știu acest lucru: că dacă lași inteligheția românească națională să se solidarizeze și să poată lupta, ea învinge până la urmă". Ca să nu se întâmple această victorie, există două soluții, ba chiar trei: „s-o marginalizezi, s-o compromiți și s-o anihilezi". „Și în același timp să montezi o nouă inteligheție, dispusă să lucreze la ordin."

Dacă veți apuca să citiți ceea ce spune într-un vehement interviu Dan Zamfirescu – cartea este alcătuită dintr-o suită de excelente articole publicate de-a lungul anilor – și nu vi se va părea că are o strânsă legătură cu realitatea, atunci și eu, și distinsul nostru colaborator batem câmpii. Ori suntem naivi, ori chiar nebuni. Și ce bine ar fi să n-avem niciun pic de dreptate. Dar vedem bine că, din păcate, avem cu asupra de măsură. Nu suntem adepții teoriei conspiraționiste, dar – ca să-l cităm pe fiul fostului moșier de la Căteasca – „țara asta a noastră este acum gonită cu bâta spre mormânt". Numai că „poporul nostru are un proverb potrivit căruia orice bâtă are două capete. Se apropie ziua când vom apuca și noi de la celălalt capăt, că prea am stat la un singur capăt, cel cu care am fost bătuți de stăpânii marilor imperii".

Citesc o carte curajoasă, cutremurătoare chiar și, la început de an, scriu cu admirație despre un publicist din elita noastră românească de ieri și de azi. Și mă întreb de ce multe dintre publicațiile noastre i-au refuzat, adesea, colaborarea? Că-i curajos? Și un patriot autentic? La fel cum a fost și-n regimul trecut? Păi, nu cu astfel de intelectuali am făcut, cu o sută de ani în urmă, Marea Unire?

(Reluare din ziarul *Argeșul,* Pitești, director Mihai Golescu, unde textul a apărut ca editorial, pe 3 ianuarie 2018.)

Poemul lunii

Profetul, despre iubire

Khalil Gibran (1883-1931)

Când iubirea vă face semn, urmați-i îndemnul,
Chiar dacă drumurile-i sunt grele și prăpăstioase.
Și când aripile-i vă cuprind, supuneți-vă ei.
Chiar dacă sabia ascunsă-n penaju-i v-ar putea răni,
Iar când vorbește, dați-i crezare,
Chiar dacă vocea-i ar putea să vă sfarme visurile,
asemenea vântului din miazănoapte care vă pustiește grădinile.
Fiindcă, precum iubirea vă încunună, ea trebuie să vă și crucifice.
Precum vă face să creșteți, ea trebuie să vă și reteze uscăciunile.
Precum ea se ridică până la înălțimea voastră,
alintându-vă ramurile cele mai fragile care
freamătă în lumina soarelui,
Tot la fel va răzbate până în adâncul rădăcinilor voastre,
zdruncinând încleștarea lor cu pământul.
...Asemeni snopilor de grâu, ea vă seceră,
Vă treieră pentru a vă descoji.
Vă vântură spre a vă curăța de pleavă,
Vă macină până la înălbirea făinii,
Vă frământă până ajungeți foarte supuși.
Ca apoi să vă hărăzească focului său și să puteți deveni
pâinea sfântă la ospățul divin...

Toate acestea vi le va da iubirea, pentru ca astfel
să vă puteți cunoaște tainele inimii, și să deveniți
o parte din inima Vieții.

Dar dacă, stăpâniți de teamă, veți căuta doar tihna
și plăcerea dragostei,
Atunci e mai bine să vă acoperiți goliciunea și să ieșiți
din treierișul iubirii.
Spre a vă întoarce în lumea fără de anotimpuri, unde
veți râde, dar nu cu întreaga voastră bucurie
și unde veți plânge, dar nu în toate lacrimile voastre.
Iubirea nu se dăruie decât pe sine
și nu ia decât de la sine.
Iubirea nu stăpânește și nu vrea să fie stăpânită,
fiindcă iubirii îi e de-ajuns iubirea.

Când iubiți, nu trebuie să spuneți «Creatorul e în inima
mea», ci mai degrabă «eu sunt în inima Creatorului»,
și să nu credeți că puteți croi singuri drumul iubirii,
fiindcă iubirea, dacă o meritați,
vă va arăta drumul ea însăși.
Iubirea nu are nicio altă dorință decât aceea
de a se împlini.
Dar dacă iubești și trebuie să ai dorințe,
fie ca ele acestea să fie:
Să te topești și să devii izvor ce susurul
în noapte-și cântă;
Să cunoști durerea prea marii duioșii;
Să fii rănit de înțelegerea iubirii;
Să sângerezi de bunăvoie și, bucurându-te,
Să te trezești în zori cu inima întraripată și să înalți
mulțumire pentru încă o zi de iubire;
Să te odihnești la ceasul amiezii și să cugeți
la extazul iubirii;
Să te întorci împăcat acasă la ora amurgului
Și, apoi, să dormi înălțând în inimă o rugă pentru cel
iubit, iar pe buze un cântec de laudă.

Reluare din volumul Radu Cârneci, *Mari poeți ai iubirii – antologie de lirică universală,* Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2017.

La încheierea mandatului, în 23 octombrie 1968, Corneliu Mănescu era elogiat pentru serviciile eminente aduse Adunării Generale, prin prestația sa remarcabilă, conducerea lucrărilor cu multă competență, energie și distincție, cu acea autoritate care a făcut deopotrivă onoare țării sale și Adunării Generale. Într-un asemenea context, apare ca incontestabilă valoarea de simbol a intervenției președintelui Statelor Unite ale Americii, Lyndon Johnson: *Permiteți-mi să vă adresez, domnule președinte, respectele mele cordiale. Prin felul cum ați condus lucrările acestei sesiuni, Dumneavoastră ați câștigat noi onoruri pentru țara dumneavoastră și pentru dumneavoastră personal.* Felicitările, omagiile și aprecierile veneau de la aproape toate statele membre ale ONU, cu excepția notabilă a țărilor socialiste. Numai Ungaria și Iugoslavia au avut câteva cuvinte din rutina vocabularului diplomatic.

Ieșind din textul acestui volum minunat, menționez că l-am cunoscut și eu pe ministrul și omul Corneliu Mănescu, pe parcursul a trei decenii. Am beneficiat din plin de reorganizarea din temelii a MAE și de orientarea fermă a politicii externe spre țeluri naționale înalte, de promovare în lume a intereselor și imaginii României. Epoca Mănescu în politica externă românească, împreună cu epoca Titulescu, au fost cele două proiectoare puternice ale României în lume, în Centenarul pe care îl rotunjim anul acesta.

Cherchez la femme

Ocrotitoarea Parisului este română. Arta nu minte

Paula ROMANESCU

Se numea Maria. Era o Cantacuzină altoită pe ram de Sturdza. Un pic prințesă prin naștere, mai mult femeie dăruită de ursitoare cu multă grație și, de instrucția primită la Iași, cu multă minte.

Nu, nu era Maruca – Tescanu-Cantacuzino, cea care s-a vrut musai prințesă și care a și contractat repejor o alianță matrimonială (ca să nu-i fure alta titlul princiar) cu prințul fustangiu Mihai, fiul „nababului" Cantacuzino, care a înșelat-o cu toate gâsculițele disponibile din ograda protipendadei naționale din capitală (provincia *y compris*!), dar care a fost să fie cu adevărat înnobilată doar de iubirea lui George Enescu – Orfeul Moldav care a divinizat-o și căreia i-a dedicat întreaga lui viață, numele lui, ba chiar și opera *Oedipe!*

Despre acea Mărie însă, aici nu!

Maria Cantacuzino, cea născută în primăvara anului 1822, era al cincilea copil din cei optsprezece (rămași în viață – 7 fete și 5 băieți) cu care fusese blagoslovită familia Nicolae Cantacuzino (Canta) și Pulcheria din neamul Sturdza. A crescut la conacul de la Horodniceni–Suceava. Pe vremea aceea, bogăția unei familii se măsura în florile de viață – copiii aduși pe lume. Maria era, deci, o prințesă moldavă care, adolescentă fiind, a ajuns la Iași și și-a îmbogățit instrucția în vreme ce natura îi desăvârșea grația. Firește că se va fi plimbat pe colina Copoului cel cu teii de legendă care-și scuturau floarea spre a o așterne pașilor poetului nepereche care avea să vină sub cerul moldav pentru a face ca oamenii din acel ținut „să vadă și ei cât de frumos le este sufletul" (Geo Bogza *dixit*).

Casa Universitară din Copou era pe atunci reședința lui Nicolae Canta.

Maria va fi fost scoasă de familie la primul bal. Era remarcabilă. Pretendenți la mâna ei, destui! Și fiecăruia îi putea vorbi pre limba lui pentru că duduca învățase de la guvernante de prin țări străine cinci limbi europene (inclusiv româna).

Dar în familia cantacuzină Canta erau cam prea multe fete, inconvenient serios, care făcea ca moșia părintească să fie în pericol de a se fărâmița din pricina „supranumerarelor" care ar fi avut drept la parte egală în vederea constituirii dotei fără de care acestea nu prezentau niciun interes vreunui mire „iubitor" și „dezinteresat". Un procedeu foarte la îndemână pentru părinții veghetori la păstrarea moșiei cât mai întreagă era „oferirea" fetelor ajunse la vârsta măritișului drept mirese lui Hristos, ele văzându-se obligate astfel să renunțe la moștenire, să îmbrace haina monahală și să-și ducă zilele între zidurile mănăstirii, departe de lumea… dezlănțuită.

Trei dintre surorile Mariei au devenit mirese ale lui Hristos „de bună voie și nesilite de nimeni" și s-au mutat la… casa lor sfântă de la Agapia și, respectiv, Văratic, deși una dintre acestea se spune că și-a strigat amarnic disperarea și refuzul pentru o astfel de nuntă, iar o alta s-a înecat odată cu un frate al ei în apele lacului de pe moșia horodnicească.

Maria era cea mai mică dintre surorile Cantacuzino-Canta, de o frumusețe aleasă, dotată cu o inteligență sclipitoare, avea un spirit viu care le lăsa cu gura căscată pe matroanele dolofane încorsetate la trup și la minte, specialiste la „poale-n brâu". Ajunsă la 17 ani, farmecul său nu mai putea trece deloc neobservat. Era foarte admirată și apreciată în cercurile înalte ale protipendadei intelectuale ieșene trecute pe la Paris nu doar cât să învețe „la gât cravatei cum se leagă nodul", ci care începuse să prindă și gustul pentru teatru și să se… cuprindă de avânt revoluționar.

Alecsandri, „acel rege-al poeziei vecnic tânăr și ferice", îi dedica poezele. Ea era „Marioara Florioara" lui. Dar pentru ea bardul de la Mircești era doar un camarad agreabil.

Pe când abia împlinise 18 ani, părinții i-au ales de soț (cum ar fi știut ea să-și aleagă soțul potrivit rangului?!) pe boiernașul insipid George Stratulat. Maria avea să-l părăsească foarte curând, alegându-l după voia și placul ei pe Alexandru, fiul cneazului eterist Alexandru Cantacuzino – care i s-a părut ei a reprezenta idealul de soț. I s-a părut. N-a fost. Acestuia avea să-i dedice însă Vasile Alecsandri drama istorică *Despot Vodă* (că doar era ministrul Cultelor pe vremea lui Cuza și mai cocheta și cu literatura, publicându-și însăilările lirice la *România Literară*!).

Când împlinise aproape un sfert de secol, Maria a contactat o tuberculoză și, cum singurul remediu de care știau medicii pe atunci era clima însorită, aerul Moldovei nu-i mai era prielnic și i s-a recomandat să meargă într-o țară mai de soare plină.

Sudul Franței era numai bun. Deloc rea nici Italia. Frații ei își desăvârșeau studiile pe la universitățile din Elveția. Pentru ei părinții nu și-au precupețit galbenii. Dar nici pentru Marioara bolnăvioara.

Și Maria s-a tot dus spre zări însorite. Franceze. La Paris, unde, vai!, soarele sudului nu ajungea… Dar lumină – cât cuprinde!

Bardul de la Mircești a însoțit-o camaraderește până la Cernăuți, de acolo a fost dată în grija lui Iancu, fratele poetului, care mergea și el tot în Franța să se lumineze.

Soțul Mariei, Alexandru, avea la Paris pe Avenue de Villiers o reședință elegantă, frecventată de o societate aleasă formată din artiști, pictori, sculptori, muzicieni, scriitori, între care Jules Michelet, Edgard Quinet, Ernest Renan, Théophile Gautier, Nicolae Bălcescu, Costache Negri și, nu în ultimul rând, pictorul portretist atins de geniu Théodore Chassériau.

Parisul o fi fost el Orașul-Lumină, dar, cum se știe, însorit nu prea. Cu boala de plămâni nu era însă de glumit. Așa că Maria a ajuns în Italia în căutarea soarelui binefăcător. Aici l-a regăsit și pe Bălcescu. Bolnav. Bolnav de dorul țării. Scriindu-și cu ultimele puteri *Istoria Românilor subt Mihai Vodă Viteazul,* iar, când și acele puteri i s-au topit, Maria i-a devenit camaradă de nădejde și secretară fidelă, ea scriind după dictare pagini după pagini din lucrarea exilatului mare revoluționar căruia țara i-a refuzat până și locul pentru mormânt. Astăzi încă îl mai caută.

Ea și-a recăpătat sănătatea. Bălcescu nu. „Ei, și?, zicea el, țara să trăiască!" Și țara mai trăiește.

Reîntoarsă în Parisul cel de Lumină, Maria strălucea de frumusețe, eleganță, inteligență, în saloanele înaltei societăți. La rândul său, Alexandru, soțul ei, făcea cu greu față farmecelor feminine ale doamnelor care-l asaltau și față de care ar fi fost total nepoliticos să rămână insensibil… Așa că s-a foarte sensibilizat. Maria l-a ignorat cu desăvârșire, dar nu a mai divorțat de data aceasta, fiindcă „nu da bine" statutul de femeie divorțată. Nu același lucru avea să facă în secolul al XX-lea și Martha Bibescu? Ea măcar și-a „negociat" rămânerea cu numele în cuplu de un dar princiar – Palatul Mogoșoaia (Moncochon, cum îl numea în corespondența ei cu Paul Claudel).

Pictorul Théodore Chassériau (1819-1856) se îndrăgostește nebunește de Maria, ea îi răspunde la rându-i cu aceeași… cuminte nebunie, îl urmează în atelierul lui, în viața lui, înnobilându-i-o cu iubire, dar, cum cineva acolo sus (?!) nu admite ca muritorii să aibă parte de secunda lor de nemurire, moartea l-a secerat pe Théodore la 37 de ani. Maria avea 34. Erau de doi ani nedespărțiți. Prietenii pictori ai insolitului cuplu îl invidiau pe Théodore pentru acea comoară de feminitate nelipsită de lângă el, învăluindu-l cu privirea ei tandră și, înflorind sub privirea lui. În atelierul lui Chassériau l-a cunoscut ea și pe mai tânărul pictor Pierre-Cécile Puvis de Chavanne (1824-1898) care venea să se consulte cu Théodore într-ale artei, dar care era în același timp puternic atras de personalitatea Mariei, pe care o iubea în taină, fără speranță că ochii ei se vor opri vreodată asupra lui altfel decât cu seninătatea unei prietenii fraterne.

În Biserica Sainte-Lorette din Paris, unde fusese depus trupul mult dragului ei Théodore, participanții la ceremonia funebră au văzut cum o femeie „longue, mince, en grand deuil" (merci, Baudelaire!), adică „toute vétue de noir", cu fața acoperită de un voal des, s-a apropiat de sicriu, a apucat un colț al acoperământului acestuia și l-a sărutat cu pioșenie. Numai o ortodoxă ar fi făcut asta, și-au zis catolicii veniți să-l conducă pe ultimul drum pe cel plecat din viață. Știau și cine ar fi putut fi ortodoxa aceea subțire ca o trestie învăluită-n noapte care a dispărut într-o trăsură cu storurile trase, afundându-se în acel „pustiu populat numit Paris", cum ar fi zis Violeta Valéry – Traviatta „qui n'en finit pas de mourir" în răvășitoarele acorduri verdiene.

Ce altă necunoscută „en grand deuil", cu chipul acoperit de un voal, va fi depus pe sicriul lui Mihai Eminescu, în Biserica Sf. Gheorghe Nou din Micul Paris, un buchețel de violete în acea zi de 17 iunie 1889, ca să dispară apoi în orașul rămas pustiu fără el?...

Maria Cantacuzino cea aureolată de iubire a rămas pe vecie așa cum a zugrăvit-o Chassériau pictorul care și-o făcuse icoană sufletului, imortalizând-o în chip de *Maria Egipteanca,* lucrare aflată în prezent în Biserica Sfânta Maria din Paris. Pentru Irod, i-a pozat pictorului scriitorul Anatole France.

După moartea lui Chassériau, Maria a fost pentru Pierre Puvis de Chavannes marea prietenă, sfătuitoarea și sprijinitoarea lui într-ale artei, inspiratoarea, modelul feminin unic, confidenta unică, balsam inimii, măsură a unei iubiri nemăsurate. Ea este reprezentată în mai toate lucrările sale, picturi care fac astăzi faima unor muzee de artă din Rouen, Amiens, Lyon, Marsilia și instituții publice – Primăria din Poitiers, Universitatea Sorbona, Primăria și Pantheonul din Paris, Biblioteca din Boston.

Spre sfârșitul vieții (au fost împreună peste patruzeci de ani), pictorul ajuns celebru mărturisea cu duioșie și gratitudine: „Tot ce sunt, tot ce am realizat, îi datorez numai ei." Nu credem să fie chiar gratuitate nici caracterizarea pe care i-o face Mariei biograful pictorului, Marius Vachon, în monografia *Puvis de Chavannes,* Société d'éditions artistique, Paris, 1900:. „Superioara ei inteligență, desăvârșita instrucție, intuiția artistică șlefuită prin studiul operelor marilor maeștri, care devenise la ea adevărată știință și, mai presus de toate, înclinația și iubirea pentru frumosul pe care-l întrupa ea însăși, făceau din ea confidenta unică pentru artistul cel atât de profund original și singular. El care accepta cu greu orice critică, orice sfat, orice sugestie, din partea confraților, când acestea veneau din partea ei, le accepta fără nicio rezervă; atât de absolută era încrederea pe care o avea în ea, în siguranța judecății ei, în finețea observațiilor, în sinceritatea părerilor ei."

→

Vecina mea, Africa

Nu-i pace pe fluviul Wouri!

Nicolae MELINESCU

Doar trei conducători africani au părăsit de bună voie şi fără vărsare de sânge confortabilul fotoliul prezidenţial din noile state decolonizate ale continentului: senegalezul Léopold Sédar Senghor (1960-1980), tanzanianul Julius Nyerere (1964-1985) şi Ahmadou Ahidjo, primul preşedinte al Camerunului (1960-1982). Ceea ce au avut în comun aceştia, pe lângă domnia extinsă pe mai bine de două decenii – absolut firească pentru Africa decolonizării entuziaste – a fost un soi de iluminism local, pitoresc şi ineficient pentru construirea statelor nou apărute pe harta lumii după 1960. Succesorii lor nu au mai fost la fel de blânzi şi s-au dovedit mult mai îndrăgostiţi de funcţia de şef al statului şi de puterea, abil deturnată, pe care aceasta o conferea. Din acest punct de vedere, camerunezul Paul Biya reprezintă o „revenire" la tradiţia clubului dictatorilor africani, în virtutea îndelungatei sale preşedinţii, începută în 1982, continuată şi în prezent. Iniţial, după alegere, el a preferat formula partidului unic de guvernământ sub pretenţia că Mişcarea Democrată a Poporului din Camerun (fidelă lui Biya) era singura care putea să acţioneze ca un liant între cele două comunităţi de bază, cea francofonă, majoritară cu aproximativ 15 milioane de oameni, şi cea anglofonă, care populează două regiuni vestice şi care numără aproximativ opt milioane de locuitori. Motivaţia simplă a preşedintelui pentru formula centralistă adoptată a fost aceea că formaţiunea sa a evitat pericolele unor eventuale alianţe pernicioase tribale sau regionale şi a asigurat funcţionarea eficientă a mecanismelor statului. (Martin Meredith, *The Fate of Africa,* Public Affairs, New York, 2005) Revolta regională din 1971 a forţat modificarea Constituţiei şi a adus acceptarea sistemului multipartid, ceea ce nu a descurajat autoritarismul preşedintelui. Înconjurat de un sistem paternalist veros (ruda nepotismului de pe la noi), el şi-a consolidat puterea împărţind favoruri din patrimoniul statului celor din tribul său, Beti, cel mai numeros din zona sudică litorală. Ori de câte ori s-a iscat vreo tendinţă disidentă, preşedintele a chemat la unitatea baronilor Beti, generos recompensaţi pentru loialitatea lor. Sâmburele revoltei, însă, nu a dispărut, pentru că revolta însăşi este încorporată în firescul populaţiei cameruneze încă de la originile soartei sale coloniale. În acest punct este nevoie de recursul la istorie.

În 1472, navigatorii portughezi au depăşit Golful Guineei, au continuat drumul spre sudul Africii şi au ajuns în estuarul fluviului numit de localnici Wouri. După ce au descoperit nişte mici crustacee în mâlul de la mal, i-au dat numele Rio dos Camaroes, „râul creveţilor". Pentru navigatorii germani sosiţi după patru secole, termenul portughez n-a fost prea accesibil, aşa că l-au contras în numele mai cazon de Kamerun, toponim care a acoperit o regiune întinsă, unde Compania Woermann din Hamburg a construit în 1868 primele depozite de mahon şi abanos, de ulei de palmier, de cauciuc natural şi de bunătăţi exotice. Asemenea daruri africane l-au încurajat pe cancelarul Otto von Bismarck să acapareze două colonii africane în 1884, Togo şi Kamerun. Administraţia nemţească de sorginte şi inspiraţie prusacă s-a evaporat la sfârşitul Primului Război Mondial, când teritoriul a intrat sub mandatul Ligii Naţiunilor. Un prilej excelent pentru hegemonia regională franceză să se extindă în vestul Africii, asupra unui nou teritoriu, supranumit Africa Africii, dată fiind diversitatea resurselor şi a reliefului. De la malul Atlanticului până la Muntele Camerun (Mongo ma Ndemi, „Muntele Măreţiei") şi la deşertul din nordul extrem, ţara are păduri ecuatoriale, un platou mănos, brusă, savană, câmpii, platou continental şi o bogăţie de ape curgătoare şi lacuri. Este de înţeles de ce noii stăpâni conjuncturali s-au grăbit să organizeze şi să pună în operă infrastructura care i-a purtat tot mai mult spre interiorul ţării. Britanicii, postaţi solid în Nigeria la nord, au reclamat şi ei o parte din teritoriul fost nemţesc. Li s-a repartizat zona vestică şi Camerunul a devenit un condominium. Atâta doar că administraţia colonială britanică nu a făcut din regiunea aflată sub controlul său decât o colonie a unei alte colonii, Nigeria, mult mai întinsă şi mai dens populată. În 1946 lucrurile s-au schimbat doar formal când întreg teritoriul a trecut sub autoritatea Consiliului de Tutelă al Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Populaţia locală nu a fost mulţumită de această tranziţie spre o soartă incertă, departe de tendinţa de emancipare a elitei locale. După câteva acţiuni răzleţe de revendicări ale unor drepturi pentru localnici, în 1955 a izbucnit aşa-numita Rebeliune Banileke, iniţiată de formaţiunea naţionalistă Uniunea Poporului Camerunez, care a propus şi a apărat cu mijloace armate desprinderea de administraţia şi patronajul francez. Ridiculizată de eşecurile înregistrate în războiul din Indochina şi de înfrângerea dureroasă de la Dien Bien Phu, Vietnam, din 1953, administraţia colonială franceză a reacţionat cum ştia mai bine: a ras de pe faţa pământului african sate întregi a căror populaţie ar fi fost suspectată de acţiuni teroriste. (Meredith Teretta, *Nation of Outlaws, State and Violence: Nationalism, Grassfields Tradition and State Building in Cameroon,* Ohio University Press, Athens OH, 2015)

→

În atelierul pictorului, de la Neuilly-sur-Seine, aflat pe la periferia Parisului, Maria Cantacuzino era aproape nelipsită, prezenţă fermecătoare, nobilă şi solară, meşterind la vreo broderie, ocupaţie foarte prizată de femeile fără ocupaţie care nu cunoşteau grija pentru asigurarea traiului (cel cu *primum vivere*!) sau citind o carte, vorbind doar atunci când i se cerea vreo părere de către pictorul ei mult apreciat care era atât de fericit s-o asculte. Multe din mişcările şi gesturile Mariei, modul cum îşi ţinea mâinile împreunate în poală sau ca pentru rugă, felul cum îşi înclina capul sau, dimpotrivă, cum ştia să şi-l înalţe ca şi cum ar fi vrut să lase privirii ei o cât mai largă cuprindere, graţia trupului ei, nimic nu a scăpat ochiului artistului.

În 1873, acesta creează pentru Primăria din Poitiers celebra lucrare cu subiect istoric *Sfânta Radegonda dând azil poeţilor,* unde Maria Cantacuzino este reprezentată în chip de Sfânta Agnès. Trei ani mai târziu, la Salonul de Pictură de la Paris, pictorul avea să expună lucrarea de mari dimensiuni *Sfânta Genoveva, ocrotitoarea Parisului,* care astăzi decorează Pantheonul, unde Maria împrumută chip sfintei ocrotitoare a oraşului de pe Sena. Să mai spună Franţa cu Parisul cel prea luminat că nu datorează nimic României cu Micul ei Paris, frumoaselor românce din neamul Cantacuzinilor, Brâncovenilor, Bibeştilor, Văcăreştilor şi Popeştilor!

Drept omagiu adus memoriei pictorului Théodore Chassériau, dar şi ca prinos de iubire pentru Maria, Puvis de Chavanne n-a găsit ceva mai potrivit decât să-i facă acesteia un portret în care păstrând exact atitudinea modelului prins în desenul făcut de cel dintâi în 1855, cu un an înainte de a muri. Trecuseră douăzeci şi opt de ani de atunci. Chipul Mariei, tot nobil. Ochii ei – fântâni de noapte cu stele-n apă…

La Salonul de Pictură din 1883 de la Paris portretul acesta n-a trecut deloc neobservat, ba dimpotrivă. Era o splendidă declaraţie de iubire. O închinare de lumină adusă umbrei celui plecat din viaţă la treizeci şi şapte de ani, pictorul Chassériau, portretist genial şi descoperitor al prea frumoasei doamne Maria Cantacuzino din Iaşi, ajunsă la Paris parcă anume să dea frumuseţii măsură şi iubirii lui sens. În anii celui de Al Doilea Război Mondial, la Muzeul din Lyon, oraşul în care s-a născut Puvis de Chavannes, portretul Mariei Cantacuzino s-a adăugat zestrei artistice de aici, rămânând drept mărturie a artistului că, dacă i-a fost dat pe pământ să cunoască iubirea, aceasta a fost românca Maria din colina Copoului.

Alexandru Cantacuzino, soţul Mariei (cu numele!), avea să moară prin Grecia în 1884, obosit de prea lungile-i bătălii pentru cuceriri de Elene, Ruxandre şi Casandre.

Maria refăcea zi de zi drumul de la reşedinţa ei pariziană de pe selecta Avenue de Villiers la atelierul de la marginea oraşului al prietenului său de drum lung - Puvis de Chavannes.

Şi anii au trecut. Prietenia lor a rămas fără nicio umbră. Poate doar cea a lui Théodore Chassériau să-i fi mai atins uneori, binecuvântându-i. Îi legau multe amintiri comune, arta, căldura sufletelor lor, încrederea în ei, respectul şi, nu în ultimul rând, dragostea pe care el i-a purtat-o şi care a ajuns să fie şi pentru ea unica, ultima.

Târziu, prin 1896, Maria Cantacuzino a devenit Doamna Puvis de Chavannes. Împlinise 74 de ani. Era bolnavă, dar ştia să ascundă cu multă discreţie aceasta cât să nu aducă suferinţă bunului său prieten şi soţ. Avea să mai trăiască doi ani. Când boala nu i-a mai îngăduit să vină în atelierul care i-a fost pentru patru decenii stea polară drumului său în viaţă, pictorul mergea cu şevaletul lângă patul ei de suferinţă. Ultimele schiţe de portret pe care i le-a făcut o reprezintă pe Maria fie într-o ţinută sobră, mândră, cu trăsăturile chipului abia ghicite (o, ravagiile vremii trebuiau estompate!), ca şi cum o boare de mister ar învălui-o, fie ascunsă sub o mantie groasă de parcă un frig cosmic ar fi pogorât pe pământ înfiorând-o, fie cu capul plecat, acoperit de un capişon, umbră a umbrei care-şi întindea aripa asupra-i.

Si-a fost luna august 1898.

Şi Maria n-a mai fost.

Fără ea, soţul ei, pictorul Puvis de Chavannes, nu-şi mai înţelegea rostul pe pământ.

Două luni după moartea Mariei, pe 24 octombrie, se stingea şi el.

Muza şi pictorul ei s-au mutat din atelierul de la Neuilly-sur-Seine în nemoarte.

Prin anul 1943, criticul de artă George Oprescu, director al Muzeului „Toma Stelian" (desfiinţat în anul 1948 când cu ascuţirea luptei de clasă şi ajuns astăzi sediul nu mai ştiu cărui partid), a achiziţionat şi expus aici o schiţă de portret făcută de pictorul francez Mariei Cantacuzino de Chavannes cea din ultimii ani ai vieţii lor.

Pe unde o mai fi lucrarea aceea?

Frumuseţea Mariei Cantacuzino va fi făcut multe ravagii prin lumea artistică a Parisului din a doua jumătate a veacului al XIX-lea, dar a continuat să-i inspire şi pe artiştii de mai apoi. Unul dintre aceştia a fost sculptorul polonez stabilit în Franţa Paul Landowski (1875-1961) care a realizat o statuie impunătoare: *Sfânta Genoveva ocrotind Parisul* – sfânta având trăsăturile Mariei, aşa cum a văzut-o Puvis de Chavannes şi o vedem şi noi, trecătorii prin acel Pantheon al umbrelor înalte din Paris.

Parisul este reprezentat sub chipul unui copil îngenuncheat la picioarele Ocrotitoarei (cine o fi fost modelul, doar sculptorul putea s-o ştie, dar nu ne-a spus şi nouă).

Monumentala lucrare, având o înălţime de 5,4 metri, a fost făcută de sculptor în anul 1928 şi poate fi văzută în Paris, Pont La Tournelle de pe Sena, unde tronează pe un piedestal înalt de paisprezece metri.

Parafrazându-l pe Apollinaire, orice român trecător pe Pont de la Tournelle, poate murmura: „Coule la Seine sonne l'heure,/ Les jours s'en vont Marie demeure" (cu minima condiţie să ştie cine e Apollinaire şi, mai cu seamă, cine e aceea femeie de la care Sainte Geneviève turnată în bronz îşi va fi împrumutat chipul).

Din 1991 monumentul acesta a fost înscris în Patrimoniul Mondial UNESCO. Dacă mai înscriem în listele acestui bogat patrimoniu mondial şi corpusul unicat în literatura lumii *Poezia din închisorile comuniste din România,* mai mândri vor trece pe podurile luminii românii cei din toate zările Planetei Albastre şi, poate, în Grădina Maicii Domnului se va naşte o nouă Marie precum Cantacuzina aceea moldavă ajunsă emblema sfântă a Parisului.

Vecina mea, Africa

În 1960, odată cu proclamarea independenței, cele două unități teritoriale sub mandat francez și, respectiv, britanic au urmat căi separate, pentru ca în 1961 să formeze o singură republică federală, un regim politic care a rezistat timp de zece ani, fără să steargă urmele și diviziunile dintre cele două entități lingvistice de inspirație europeană. Între timp, partidul unic impus în 1966 a simulat unitatea națională, o idee care nu și-a găsit consistența practică nici până în zilele noastre. Chiar și formal, clivajul a persistat, Camerunul fiind atât membru în La Francophonie, cât și în Commonwealth. Originea acestui dualism straniu se regăsește, din nou, în modul arbitrar și discreționar în care puterile coloniale europene au desenat cu rigla granițele africane la sfârșitul secolului al XIX-lea. „Când împărțirea Africii [*scramble for Africa*, orig. Engl.] s-a încheiat, peste zece mii de entități etnico-tribale au fost amalgamate în patruzeci de colonii și protectorate europene.” (*Idem*) O asemenea comasare nu putea face fericită niciuna dintre comunitățile africane originare, supusă aglomerării bismarckiene.

Umbra prelungă a acestor manevre arbitrare s-a întins până în noul secol al celui de-al treilea mileniu creștin, cu spasme prevestitoare de rău încă de prin 1990. În luna decembrie a acelui an, minoritatea anglofonă a înființat Consiliul Național al Camerunului de Sud, care susținea programatic secesiunea și declararea independenței noii republici Ambazonia. Ceea ce părea un puseu de patriotism local a prins rădăcini și s-a dezvoltat într-un separatism consolidat prin crearea unui guvern provizoriu și a Forței Ambazoniene de Apărare în 2005, Forță care își proiectase încă de la înființare cinci fronturi estice și nord-estice de luptă împotriva unei ipotetice ofensive a guvernului central camerunez. Acesta a intrat sub presiunea exercitată de bandele criminale nigeriene ale teroriștilor din Boko Haram și nu a mai putut repartiza prea multe resurse în material de luptă și militari pentru combaterea secesiunii din vestul țării. Profitând de confuzia copleșitoare ce a inundat regimul Biya, la 1 octombrie 2017 separatiștii anglofoni au proclamat oficial Republica Ambazonia, cu capitala la Buea, cu o populație de opt milioane de locuitori, membri ai tribului Widikum și o suprafață de 43 de mii de kilometri pătrați, adică, aproximativ o zecime din întreg teritoriul național. Președintele Biya a ordonat imediat desfășurarea Batalionului de Intervenție Rapidă, care s-a izbit de o neașteptată rezistență armată din partea separatiștilor. 89 de militari guvernamentali au murit și câteva zeci au fost răniți. Ceea ce au neglijat președintele și corpul său expediționar a fost ușurința cu care orice grupare antiguvernamentală se poate înarma în Africa, unde traficul ilegal de arme este la fel de frecvent ca vânzarea de zarzavaturi, ceea ce creează o stare de instabilitate nu numai în Camerun.

Evident, recurgerea la arme pentru anglofoni și pentru autoritatea centrală francofonă este o demonstrație extremă de forță, care în loc să rezolve, amplifică periculos escaladarea violențelor. Ceea ce a început cu manifestarea unor cerințe ale regiunilor sudice și vestice anglofone de folosire a limbii engleze în școli și instituțiile publice regionale s-a transformat într-o criză care amenință unitatea teritorială a uneia dintre republicile africane considerată cea mai stabilă. Rezultatul: un număr de morți neverificat din surse independente credibile, câteva sute de arestări pe motive politico-etnice și mii de refugiați în Nigeria, nici ei prea liniștiți în zona de graniță unde bântuie bandele de proscriși Bakasi. Tensiunile nu au ajuns, deocamdată, în punctul din care nu mai există întoarcere, dar amânarea unui dialog național pe tema statalității poate să destabilizeze întreaga țară, într-o conjunctură care îi asigură a stabilitate economică relativă de pe urma veniturilor obținute din resursele petroliere (extracție de 208,54 milioane barili în 2017). Unul dintre activiștii anglofoni, Agbor Nkongho, grațiat de președinte după șapte luni de pușcărie avertiza: „Criza anglofonă este cea mai periculoasă bombă cu ceas. Dacă nu i se dă atenție, ea va rupe țara în două”. (https://www.theguardian.com/world/2018/jan/3/deaths-and-detensions-as-cameroon-cracks-down-on-anglophone-activists, accesat 4 ianuarie 2018)

În 2017, Biya a pus la încercare gradul de toleranță al separatiștilor și a trimis juriști francofoni la Bameda, capitala provinciei din nord-vest (anglofonă). Avocații și juriștii locali au ieșit în stradă și protestului lor li s-au alăturat profesorii care i-au reproșat președintelui că o interferență francofilă s-a efectuat cu rezultate devastatoare pentru procesul de învățământ în școlile populației vorbitoare de limbă engleză. Totul a decurs pașnic până când autoritățile centrale le-au ordonat forțelor de ordine să reprime protestul și să împrăștie mulțimea. „Ca de obicei, guvernul, care habar nu are cum să rezolve un conflict minor, a recurs la represiune”, comenta Maximilienne Ngo Mbe, directoare Redhac, o coaliție a apărătorilor drepturilor omului din Camerun. (hurinews.com/cameroon-menaces-a-lencontre-de-maximilienne-ngo-mbe-lobservatoire-pour-la-protection-des-defenseurs-des-droits-de-lhome-denonce/ accesat 2 ianuarie 2018)

Păstrând încă vii în minte amintirile conflictului sângeros, denumit și „Războiul de 14 zile din Manyu”, din octombrie 2017, președintele a încercat la începutul anului următor să calmeze spiritele ca să nu zdruncine încrederea companiilor petroliere străine care asigură o parte importantă din PIB-ul țării. Biya a recunoscut – oare, nu doar declarativ? – că dialogul rămâne calea cea mai bună pentru depășirea crizei și chiar a promis descentralizarea puterii și amplificarea competențelor autorităților locale în gestionarea resurselor și a programelor de dezvoltare. Dar ramura de măslin întinsă generos de președinte masca jungherul perfid, gata oricând să-i lovească pe naivi: „Toți cei care au pus mâna pe arme, sau au comis acte de violență vor fi combătuți fără răgaz și vor da socoteală pentru crimele comise”. (www.crtv.cm/ 2017/12/president-paul-biyas-end-of-year-message-to-the-nation, accesat 3 ianuarie 2018) Această declarație cu două fețe rostită la postul național de televiziune la sfârșit de an a omis cu bună știință soarta celor 40 de civili împușcați în cap și cei peste o sută de răniți împușcați în picioare când fugeau din calea forțelor de represiune trimise împotriva civililor în octombrie. Atunci Biya a ordonat blocarea granițelor interne spre statele anglofone și desfășurarea unităților speciale ale armatei, antrenate pentru lupta împotriva teroriștilor nigerieni din Boko Haram. Represiunea executată de trupele de elită a forțat aproape 20 de mii de civili să se refugieze în Ciad și Nigeria și fluxul migraționist continuă din cauza înrăutățirii relațiilor dintre anglofoni și autoritatea centrală. „Mă tem că venirea a încă 40 de mii de refugiați este o prognoză realistă, în condițiile în care conflictul se prelungește”, aprecia Babar Baloch, purtător de cuvânt pentru Africa al Înaltului Comisariat ONU pentru Refugiați. (https://www.youtube.com/watch?v=P45y-8RFSII, accesat 4 ianuarie 2018)

Într-o țară în care transparența guvernării nu apare nici măcar în basme, avertismentele unor grupări nonguvernamentale rămân exerciții de stil. Acestea susțin că există cel puțin o mie de deținuți politici (cifra nu a putut fi confirmată de surse credibile, independente) și o sută dintre activiștii anglofoni, dintre cei mai înverșunați, au fost împușcați când au încercat să scape de raziile poliției. Profesorul universitar Patrice Ngaman a stat trei săptămâni după gratii pentru activismul social propovăduit în fața studenților săi. El a fost eliberat din dispoziția președintelui, cu condiția să plece în America și să nu mai încerce să se întoarcă în țara natală. Demersurile prospective inițiate de secretarul General ONU au conturat nota de îngrijorare a comunității internaționale față de situația din Camerun, dar până acum președintele Paul Biya nu a încercat să facă din conflictul etno-lingvistic decât o controversă minoră de ordin intern, pe care o poate rezolva cu propriile mijloace, preocupat mai ales de fluxul financiar neîntrerupt, alimentat de industria extractivă. „Nu e de mirare că țări africane producătoare de petrol precum (…) Camerun, sunt printre cele mai prost guvernate, în ciuda bogățiilor lor. Sau poate tocmai din cauza lor. Atâta timp cât petrodolarii sunt pompați în sistem până la cel mai înalt nivel, se pare că aceștia induc formele cele mai grave de megalomanie.” (Richard Dowden, *Africa. Altered States. Ordinary Miracles,* Portobellor Books, London, 2008)

La 83 de ani, după mai bine de trei decenii și jumătate de domnie totalitară, Paul Biya se simte confortabil în fotoliul prezidențial, deși presiunea externă este în creștere. Secretarul general al Commonwealth-ului, Patricia Scotland, a făcut o vizită de cinci zile în Camerun la sfârșitul lui decembrie 2017 cu intenția declarată de a patrona un dialog între puterea centrală și separatiști. Londra vrea să vadă pace sub abanoși, pentru că în aprilie găzduiește conferința șefilor de stat, membri ai organizației postcoloniale britanice. Biya se va afla printre invitații reginei Elisabeta a II-a și ar fi preferabil să se prezinte cu un palmares politic lipsit de pete de sânge anglofon. Sensibili la demersurile britanice girate indirect de autoritatea internațională incontestabilă a suveranei, francezii au început să se foiască în fotoliile ministeriale pentru că tot jocul separatist se desfășoară în propria sferă de influență africană. În plus, cel pe care presa britanică l-a numit la apariția sa orbitoare pe scena politică franceză Macroleon încurajează iluzia că, odată ce Marea Britanie iese din toate structurile Uniunii Europene, limba franceză va reuși, în sfârșit, să înlocuiască limba engleză ca principal mijloc de comunicare intra-comunitară. Așa că, fără să poată depăși morga rigidă a marelui cuceritor, Parisul dă dictate protocolare ori de câte ori se ivește un pretext. Criza cameruneză nu putea fi ratată! Romain Vuillaume, purtătorul de cuvânt al ministrului francez de Externe anunța: „Noi ne-am exprimat preocuparea față de incidentele din octombrie [2017] din zona anglofonă, care s-au soldat cu mai multe victime. Am condamnat, totodată, recentele atacuri împotriva forțelor de ordine. Îi chemăm pe toți actorii să respingă și să nu recurgă la violență. Încurajăm rezolvarea tensiunilor prin dialog.” (www.cameroonintelligence report.com/southern-cameroon-crisis-france-calls-for-national-dialogue/ accesat 5 ianuarie 2018)

Pentru comunicatorii români care ies mai timid în spațiul public și adesea cad în păcatul „cuvintilismului”, citatul de mai sus este o mostră supremă a limbajului de lemn, care le dă o lecție desăvârșită și îi face de rușine!

Încurajările de pe margine, intra- și extra-continentale, nu au făcut altceva decât să agite spiritele. În timp ce fostele puteri coloniale, Franța și Marea Britanie, au pus fiecare miza pe favoritul propriu, tot nu e pace pe valea fluviului Wouri. Ideea independenței Ambazoniei a apărut după 1982, când Paul Biya a ajuns președinte. Protejat al celui dintâi președinte al Camerunului independent, Biya a urcat toate treptele administrației guvernamentale, de la șef de cabinet la șef de guvern și, în final, la cea de șef al statului. Slalomul său ierarhic i-a alimentat longevitatea politică presărată cu repetate confruntări cu forțele separatiste. Neadaptarea atitudinii sale față de situația creată de acestea a dus la divorțul, aparent ireconciliabil, dintre concetățenii săi francofoni (80 la sută din populație) și cei anglofoni. Un prim produs al lipsei de înțelegere a autorităților față de situația creată este radicalizarea minoritarilor. Activiști ai separatismului au migrat în exterior și au lansat campanii de propagandă în sprijinul cauzei lor, finanțate de diaspora cameruneză anglofonă din Europa și din America. Deocamdată, un obiectiv imediat este descentralizarea și revenirea la formula republicii federale, experimentată un timp după dobândirea independenței. Dacă tensiunea depășește nivelul declarativ, regimul Biya va naviga prin ape foarte tulburi și e greu de crezut că numai armata francofonă sau consilierii militari francezi din Gabon îl vor putea salva de la naufragiu.

Condamnarea lui Păstorel

Elis RÂPEANU

La pronunţare (1 martie 1960), împotriva lui Păstorel se reţin, în fapt, următoarele, în legătură cu epigramele scrise: „Inculpatul a scris după 23 august 1944 o serie de epigrame cu conţinut defăimător la adresa regimului democrat-popular din Republica Populară Română, precum şi poezii în conţinutul cărora aducea calomnii împotriva unor persoane din conducerea statului şi a Partidului Muncitoresc Român. A susţinut că epigramele ce i se atribuie pe seama membrilor regimului nu-i aparţin, că el a scris epigrame glumeţe, dar nu împotriva regimului pentru ca apoi să adauge că au fost şi unele ironii, deci împotriva regimului.” (pp. 497-498)

În legătură cu declaraţiile inculpaţilor, precum şi cu depoziţiile martorilor – mai ales când aceştia erau deja condamnaţi sau coinculpaţi, să nu uităm că ele au fost date sub presiune, chiar sub teroare. Simina Mezincescu nu uită să amintească acest lucru într-un interviu de după 1989: „Am auzit mulţi oameni care nu au trecut prin închisoare, nu au trecut prin anchetă, acuzând *Cum a putut să spună cutare totul?!* Numai cineva care nu ştie ce gândeşte poate să aducă asemenea acuzaţii. Rezistenţa umană este, ca şi rezistenţa materialelor, diferită. Orice om rezistă atât cât poate, n-ai cum să acuzi pe cineva care a cedat la un moment dat.” (p. 529)

Demnă de admirat e atitudinea de solidaritate a unor scriitori. La dosarul inculpatului se află şi referinţele date de unii membri ai Uniunii Scriitorilor, care, în timp ce Păstorel era judecat spre a fi condamnat, susţineau acordarea unei pensii lui Al.O. Teodoreanu. Din referinţa lui Al. Philippide, cităm: „Alexandru Teodoreanu are o activitate literară care se întinde pe un interval de aproape patruzeci de ani, /…/ ocupă un loc de frunte în literatura noastră între cele două războaie. După eliberare, Al.O. Teodoreanu şi-a continuat activitatea publicistică, pe care şi-a intensificat-o în ultimii ani, publicând articole prin reviste (în *Veac Nou, Luceafărul,* în *Gazeta literară, Cotidianul* etc.) şi lucrând cu o desăvârşită măiestrie traduceri din marii scriitori progresişti ai literaturii universale, între alţii din Anatole France. Cu totul remarcabilă e traducerea din marele scriitor rus Gogol. Editura de Stat pentru Literatură şi Artă i-a tipărit acum doi ani un volum de schiţe şi de povestiri, *Berzele din Boureni.* În modul acesta, Al.O. Teodoreanu şi-a afirmat în chip esenţial prezenţa în mişcarea literară actuală. Pe temeiul acestor considerente, Al.O. Teodoreanu merită să i se acorde o pensie personală. 20 sept. 1959.” (p. 386)

Demostene Botez aminteşte, în referinţa sa, sperând să atragă bunăvoinţa puterii: „În afară de aceasta, a tradus într-o versiune de mare artă *Serile din Dicanca* ale lui Gogol, *Nuvele* de Prosper Merimée şi cele patru volume din *Histoire contemporaine* a lui Anatole France – traduceri extrem de dificile, în care el a găsit soluţii artistice de înalt nivel literar. 24 IX 1960.” (p. 391)

La rândul său, academicianul Cezar Petrescu scrie în *Argument:* „Literatura dintre cele două războaie nu se poate rezuma fără prezenţa celui mai mare scriitor satiric, care a preluat grava lui Caragiale, Tony Bacalbaşa, Gh. Topîrceanu, fireşte, suportând ostilităţile genului din partea contemporanilor, căci *un scriitor umorist nu este niciodată comod pentru contemporani* (subl. n.). Toţi au să-i plătească o caustică remarcă, o demascare, o ironie. Destinul lui Caragiale, de două ori respins de la premiile Academiei, sub învinuirea de nepatriotism şi de calomnioase ofense aduse poporului său, o demonstrează prea bine. Deci, judecata scrierilor semnate de Al.O. Teodoreanu propune, de la început, o imparţialitate obiectivă, nu prea lesne de întâlnit din partea contemporanilor, care nu iartă urzicarea unei epigrame improvizate în cinci minute, la o masă, la o întâlnire, la un cenaclu între prieteni. 24 sept. 1959.” (p. 390)

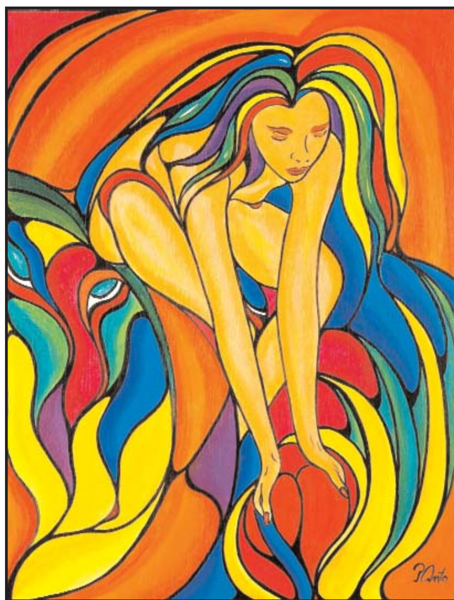
Din păcate pentru marele umorist, nu aceeaşi atitudine a avut-o naşul său – Mihail Sadoveanu, care se bucura, prin poziţia sa în cadrul regimului democrat-popular, de o influenţă care l-ar fi favorizat pe finul său. Şi Păstorel e necruţător cu Sadoveanu „despre care credea că-l va ajuta în acel moment critic al vieţii lui, dar care a rămas insensibil” (Cf. Mircea Handoca, *op. cit.*, p. 204):

De-o fi să mori –
Căci este cazul –
Să nu-mi laşi franci,
Să-mi laşi obrazul
Să-mi fac din el bocanci.

Nu-l iartă nici pentru că sprijinea noua putere susţinând că „lumina vine de la răsărit”:

Sadoveanu filo-rus
Stă cu c… la apus
Ca s-arate-Apusului
Cum e faţa rusului.

Preşedinte al Tribunalului unde a fost judecat era Adrian Dimitriu. În 1960, la proces, acesta l-a întrebat pe Păstorel, de ce scrie epigrame. Răspunsul e următorul: „Domnule Preşedinte, eu fac epigrame cum face găina ouă.” Spiritualitatea răspunsului nu l-a ajutat pe inculpat în niciun fel. Prin Sentinţa Tribunalului Militar al Reg. a II-a Militară, dos. Nr. 201/1960, din 1 martie, Al.O. Teodoreanu e condamnat la 6 ani închisoare corecţională şi la 3 ani interdicţie pentru uneltire contra ordinei sociale. Este arestat în 1961.

În interviul amintit, Simina Mezincescu (ca inculpată figura cu numele pe care îl avea atunci, Sandală Simina Mironescu) evocă întâlnirea cu Păstorel de pe vremea copilăriei: „Îmi amintesc că eram copil şi eram la Sinaia. Erau în vizită la noi Dinu Noica şi alţii. A venit şi Sanda Eremia de la Bucureşti cu o maşină cu prieteni, printre care şi Păstorel. Cum nu era de mâncare pentru toată lumea, tata i-a invitat la Poiana Ţapului la un restaurant, o grădină mare, celebră, am uitat cum se chema, şi, deşi eu eram mică, m-a luat şi pe mine. În seara aceea, la un moment dat, Păstorel a născocit o epigramă. Dinu Noica a luat un şerveţel şi a început să tot scrie pe el. A scris câteva versuri în care i-a arătat că a făcut o greşeală de română în epigrama lui. Păstorel a citit-o şi a spus: *Am învăţat să beau cu doica şi-am învăţat să scriu cu Noica.*” Mai există o mărturie în legătură cu schimbul de replici dintre cei doi. În *Jurnalul de la Păltiniş* al lui Gabriel Liiceanu, citim următoarele: „Mi-am notat schimbul de epigrame dintre Noica şi Păstorel Teodoreanu, care a avut loc la o masă de prânz, parcă prin 1938. /…/ Totul a fost improvizat, schimbul fiind provocat de Noica, cu câteva rânduri scrise pe un bileţel, returnat apoi prompt de Păstorel, încă o dată de Noica şi încheiat cu replica lui Păstorel.” Iată improvizaţiile celor doi: *Domnului P.T. (Păstorel Teodoreanu)*

Există reguli generale
De unde nu te-abaţi defel;
Când vezi o turmă, caţi păstorul,
Un turmentat, pe Păstorel.

Domnului C.N. (Constantin Noica)

Domnul Noica, autor,
M-a găsit până la urmă;
Eu l-am căutat păstor,
Însă l'am pierdut în turmă.

Domnului P.T. care scrie l'am cu apostrof în loc de liniuţă

Ai epigrame reuşite,
Gramatica ţi-e însă hop
Căci nu-nţelegi, nefericite?
Nu-i strop de vin, e apostrof!

Păstorel încheie cu distihul menţionat şi de Simona Mezincescu, în care faptul că bea i-l datorează doicii.

Circulaţia epigramelor sale, vorbele de duh care-i aparţin, care au fost preluate din popor sau i se atribuie, i-au asigurat o popularitate egalată de puţini epigramişti români. Sursa lor era gluma care circulă, nesofisticată, a omului de rând. Dintre epigramişti, el se apropie cel mai mult de umorul popular. E adevărat că asemenea creaţii – mult mai cunoscute decât cele care au văzut lumina tiparului – i-au făcut pe mulţi să-l eticheteze pe Păstorel drept autor de strofe *potatorice* (din lat. *poto,-are* = a bea) şi de epigrame deocheate, de spus numai între bărbaţi şi, eventual, după mai multe pahare de vin. Cele scrise după 24 august 1944 au o notă de umor gros, dată de cuvintele familiare, chiar populare, ce dau coloratura specifică omului din popor, care nu se sfieşte nici de cacofoniile condamnate de (pseudo)pudibonzi, nici de cuvintele izgonite din dicţionarele româneşti – cuvinte care creează o atmosferă de intimitate cu marea masă a ascultătorilor. Spunem ascultători pentru că, după cum a declarat cel învinuit de libertate în limbaj, epigramele de această factură n-au fost publicate. Aceste creaţii sunt, în egală măsură, amuzante şi grave: amuzante prin umorul pe care îl conţin şi grave prin criticile neiertătoare la adresa noului regim, prin aspectele sociale şi politice pe care le comunică. Era imposibil ca Păstorel, cel pus veşnic pe ironii, să rămână indiferent la realitatea care-i oferea din abundenţă aspecte demne de săgeţile lui. Cel renumit pentru spiritul lui bonom, prin poantele lui prieteneşti, îşi pune în evidenţă spiritul acid.

Era imposibil ca cei veniţi în România, pe tancuri, să impună aici conducători şi regim nou – „democrat-popular”, să nu sesizeze ironiile acestui mare umorist, devenite, uneori, acide:

Pe meleagul din cătun,
Ieri veneau un rus şi-un tun:
Tunul rus şi rusul tun.

Soldatul sovietic, care ocupa un loc privilegiat la intrarea Parcului Herăstrău, e coborât din vârful statuii, printr-o poantă izvorâtă din firescul uman, sensibil la amănuntul ce deranjează simţul olfactiv:

Soldate rus, soldate rus,
Te-ai înălţat acolo sus
Că liberaşi popoarele
Sau fiindcă-ţi put picioarele?

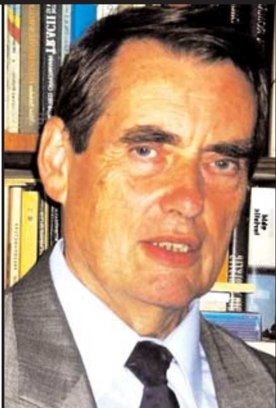
Numele lui Karol Katz, care făcea parte din comitetul de epurare a scriitorilor, îi oferă o poantă pe tavă:

În noua eră concepută,
K. Katz-ii scriu în loc să pută,
Iar scriitorii consacraţi
Sunt daţi afară de K. Katzi.

Acest gen de epigrame, cu o formă apropiată de cea folclorică, a constituit protestul său la adresa regimului instaurat de comunişti:

Din Banat şi pân' la Iaşi
Se resimte lipsa sării
Fiindcă cei mai mulţi ocnaşi
Au ajuns la cârma ţării.

Provincialismul temporar

Dan D. FARCAŞ

Am pornit, la începutul acestui serial, în căutarea unui răspuns la „Paradoxul lui Fermi”, cel care se întreba cum de civilizaţiile foarte avansate nu au sosit aici, pe Pământ, odată ce ele există, în mod sigur, în Cosmos? După cele expuse în episoadele anterioare, sper să fim de acord că începe să se contureze un răspuns. Iar acesta este că noi avem o imagine totalmente falsă despre ce anume ar trebui să vedem pentru a fi convinşi că ei au sosit aici. Mai pe scurt, există două viziuni extreme privind extratereştrii: una primitivă şi cealaltă a hipercivilizaţiilor; iar prima, deşi aproape unanim acceptată, nu stă în picioare.

Viziunea primitivă, pe care am putea-o numi şi „viziunea SF”, este aceea pe care o acceptă marele public, dar şi mulţi oameni de ştiinţă. Ea pleacă de la premisa că o civilizaţie extraterestră trebuie să posede năravurile noastre şi să fie doar un pic mai avansată faţă de noi. Deci, dacă reprezentanţii lor vor ajunge pe Pământ, vor avea nave asemănătoare cu cele pe care le proiectăm şi noi pentru a călători în Cosmos. Şi vor veni fie să ne invadeze, ceva cam ca pe timpul ocupării Americii de conchistadori, fie cu intenţii comerciale, aterizând pe peluza Casei Albe, ca să ne propună tratate privind schimburi de tehnologii etc. Iar dacă astfel de evenimente nu s-au întâmplat, înseamnă că nu am fost niciodată vizitaţi de nepământeni.

Viziunea cealaltă, singura care mi se pare plauzibilă, admite că una sau mai multe hipercivilizaţii ne-au „invadat”, încă de foarte mult timp, rămânându-ne de atunci mereu în preajmă şi intervenind extrem de discret în activităţile noastre, inclusiv cu mici experimente, poate genetice, poate de altă natură. Însă, aşa cum spuneam anterior, reprezentanţii acestor hipercivilizaţii au devenit între timp *altceva,* dincolo de ce ne-am putea imagina. Prin urmare, nu se vor înfăţişa, niciodată, de la egal la egal, în faţa noastră.

Am argumentat în articolele precedente că probabilitatea ca, în galaxia noastră, să existe, la ora actuală, o civilizaţie, ca cea preconizată de viziunea primitivă, este zero. În schimb, putem fi practic 100% siguri de prezenţa unei hipercivilizaţii chiar aici, lângă noi.

Celebrul scriitor SF Arthur C. Clarke scria: „O tehnologie suficient de avansată nu poate fi deosebită de magie”. Hipercivilizaţiile stăpânesc, fără îndoială, astfel de tehnologii. Numai că „magiile” lor, pe care ni le înfăţişează uneori, sunt atât de surprinzătoare, încât nu ne vine să ne credem ochilor. Ele nu corespund nici viziunii (primitive) despre extratereştri, nici nu pot fi explicate prin ştiinţa actuală. În consecinţă, mintea noastră nu le poate accepta ca reale. Nu le poate „procesa”. Ori de câte ori suntem confruntaţi cu ele, vom crede că am fost probabil pradă unor iluzii. Este un exemplu excelent pentru acea „orbire psihică”, datorată „hipnozei culturale”, de care vorbeam în articolul precedent.

Îmi propun ca, în episoadele viitoare ale acestui serial, să prezint câteva dintre „magiile” care argumentează prezenţa hipercivilizaţiilor în preajma noastră. Dar, mai înainte, aş dori să trecem în revistă, împreună cu cititorul, câteva dintre prejudecăţile care provoacă „orbirea” care împiedică recunoaşterea acelor „magii”.

Una dintre aceste prejudecăţi – cea pe care prof. J. Allen Hynek a numit-o *provincialism temporal*, dar căreia alţi autori i-au spus şi *şovinism temporal* sau *temporocentrism* – este o formă de „hipnoză culturală” care afectează nu doar marele public, ci şi mulţi oameni de ştiinţă. Ea constă din convingerea că savanţii din secolele trecute rătăceau orbecăind într-un mod penibil şi rizibil (flogisticul, eterul, magnetismul animal etc.), în timp ce, iată, noi am ieşit *definitiv* la lumină, trăim într-o epocă fericită în care am găsit, *în sfârşit, adevăratele răspunsuri* la majoritatea marilor probleme, o epocă în care putem decide, între altele, ce anume poate exista şi ce anume nu va fi niciodată cu putinţă... Această aroganţă ignoră că, doar peste câteva sute de ani, urmaşii noştri (dacă vor mai exista), vor zâmbi cu aceeaşi îngăduinţă la ştiinţa secolului 20.

Astronomul Carl Sagan, de pildă, scria, într-un articol din 1972, că vizita pe Pământ a unor extratereştri ar trebui să fie un eveniment extrem de rar. El admitea că deplasarea printre stele, cu nave utilizând tehnologia secolului 20, este realizabilă (deşi e complicată), dar presupunea că lansarea acestor nave se va face la întâmplare, orbeşte chiar, către diverse colţuri ale Universului, iar şansa ca noi să fim „nimeriţi” astfel este infimă. Prin urmare, zicea Sagan, OZN-urile nu au cum să fie nave ale altor civilizaţii, întrucât sunt semnalate cu o frecvenţă *prea mare.* Această frecvenţă s-ar putea realiza doar dacă un milion de civilizaţii din Galaxia noastră ar lansa, fiecare, câte zece mii de nave cosmice pe an, ceea ce ar fi cu totul neverosimil. Evident, el nu se gândea că o hipercivilizaţie, cu milioane de ani mai avansată decât pământenii, putea să fi descoperit şi alte principii şi mijloace de deplasare decât ştim noi. Şi că, pentru reprezentanţii ei, viteza luminii n-ar mai constitui acea limită despre care ne-a prevenit, acum vreun secol şi ceva, Albert Einstein.

Exemple care ilustrează acest „provincialism temporal” în gândire sunt nenumărate şi prea bine cunoscute, dar merită totuşi să mai reamintesc câteva, citând doar nume ilustre. Sextus Frontinus, inginer din vremea împăratului Vespasian, scria acum aproape două mii de ani: „nu mai există idei pentru alte noi lucrări şi maşini de război; perfecţiunea lor a atins limita şi nu văd cum ar mai putea fi îmbunătăţite”. Leonardo da Vinci era convins că tot ce se putea descoperi în matematică fusese descoperit deja de înaintaşii săi. Fiziologul Claude Bernard, părintele medicinii experimentale, declara, la mijlocul secolului XIX: „Să închidem uşile. Nimeni nu-i va egala vreodată pe giganţii care au inventat maşina cu aburi”. Experţii lui Napoleon III au demonstrat că toate motoarele electrice sunt de fapt nişte variante de *perpetuum mobile.* În 1875, directorul oficiului de patente din Statele Unite şi-a prezentat demisia secretarului de stat pentru comerţ, pe motiv că n-are rost să mai rămână în post odată ce practic tot ce se putea inventa a fost inventat. În 1877, marele chimist Marcellin Berthelot scria: „Universul nu mai are de acum înainte niciun mister”. În 1895, profesorul Gabriel Lippmann (ulterior laureat Nobel) îşi sfătuia unul dintre studenţi, care dorea să devină fizician, să renunţe la această idee dacă nu vrea să devină un ratat. La vremea respectivă, toţi credeau că „fizica este o ştiinţă încheiată” în care descoperiri importante nu mai sunt posibile. Lordul Kelvin (sir William Thomson, acelaşi după care s-a denumit unitatea de măsură pentru scara absolută de temperatură), preşedinte al Societăţii Regale Britanice, afirma cu tărie, în 1895, că „zborul cu vehicule mai grele ca aerul este imposibil”. Tot el mai declarase că „radioul nu are niciun viitor” ori că „razele X se vor dovedi o şarlatanie”. Fizicianul Robert Millikan, laureat al Premiului Nobel, afirma în 1923 că „nu pare verosimil ca omul să poată folosi vreodată puterea atomului”. Ernest Rutherford, unul dintre primii savanţi care au obţinut fisiunea nucleară, întrebat fiind în 1935 când va putea fi utilizat practic acest proces, a răspuns: „niciodată”. Şi putem continua îndelung...

În ciuda acestor profeţii eşuate, continuă şi azi şirul celor care par să ignore că nu am ajuns încă la capătul cunoaşterii. Deci, se pare că această mărginire a modului nostru de a raţiona este inerentă firii umane. (Va urma)

Filon omenesc în creaţiile SF

Mircea BĂDUŢ

Printr-o coincidenţă, sugestia de a diserta distopic – sau chiar deconstructiv şi apoi reconstructiv până la convergenţă – asupra balansului *tehnologie versus natura umană* în creaţia SF s-a înfiripat în primăvara lui 2016, când două reviste pe care le urmăresc sistematic, *CHIP România* şi *research*eu,* au publicat o serie de articole dedicate acelui nod al evoluţiei societăţii umane când se presupune că va avea loc fuziunea dintre om şi tehnologie. „Singularitatea.” Şi poate că nici n-ar fi o coincidenţă, cât mai degrabă o amplificare sincronă a unor temeri la nivelul întregii societăţi privind acea convergenţă. Ambele reviste au reuşit să trateze subiectul la confluenţa dintre informatică/inginerie, biologie/medicină, filosofie şi antropologie – iar această abordare dialectic-epistemică şi totodată holistică mi-a fost liniştitoare: societatea nu doar că este atentă la problema convergenţei tehnologie-uman, dar şi o poate analiza echilibrat. Astfel încât – ca o contrapondere la mereu-uimitoarea componentă ’tehnologie’ din creaţiile SF – am zis că pot focaliza eseul meu pe talerul calm al balanţei, respectiv asupra ’umanului’.

Revelaţia discriminantului afect. Undeva înspre jumătatea secundă a axei mele temporale – deci cam la vârsta la care, pentru mulţi oameni, *pasiunea pătimaşă* se transformă decadent în *reflexul observaţiei vii* – mi s-a revelat un aspect care avea să-mi încline uşor-uşor percepţia asupra literaturii SF. Iar faptul acela, fără a fi însemnat un moment dramatic, ci mai degrabă începutul unui proces introspectiv aşezat, a apărut prin răspunsul la o întrebare nu chiar atât de simplă cum ar părea. Şi anume, „care dintre cărţile lui Jules Verne mi-a plăcut cel mai mult?” (Observăm că aici Jules Verne este o referinţă crono-întâmplătoare; dacă mă năşteam mai târziu, probabil că ar fi fost Isaac Asimov sau Philip K. Dick.)

Răspunsul, după o scurtă trecere în revistă a titlurilor de pe cotoarele cărţilor din bibliotecă, a răsărit mental şi descumpănitor: *Agenţia Thompson and Co.,* secondată de *Uimitoarea aventură a misiunii Barsac.* (Trec peste faptul că ambele se pare că sunt scrise de Verne fiul, Michel. Pe-atunci nu ştiam aceasta, şi e mai bine că aspectul, neexistând, nu mi-a tulburat gândurile.) Aflam, deci, că în topul personal nu se fixase vreuna dintre prozele verniene celebre, ori una cu anticipări tehnico-ştiinţifice semnificative, ci câştigaseră poziţia aceea alt soi de scrieri, în care aventura se impregnase cu simţăminte umane în gradul cel mai înalt.

Apoi mi-a venit în gânduri „contra-revoluţia”: nu cumva propria uzură mentală, ori blazarea, ori vreo autoprotecţie la avalanşa potenţială de gadgeturi (din lumea reală, nu din cea SF), mă conduseseră la această... revelaţie? N-ar fi exclus.

→

Un viitor profund dilematic

Mircea OPRIȚĂ

Istoric al religiilor și medievalist, publicist și prozator, Ioan Petru Culianu a avut parte de o viață dinamică, pe parcursul căreia cercetarea savantă s-a îmbinat cu riscuri asumate politic și înfruntate cu o temeritate ce e posibil să-i fi adus dramatica moarte prematură. S-a născut la 5 ianuarie 1950, în Iași. Studiile universitare și le-a făcut la București, unde a absolvit secția de română-italiană a Facultății de Limbi Romanice, Clasice și Orientale. Plecat cu o bursă în Italia, la cursurile de vară din Perugia, refuză în 1972 să se întoarcă în țară și cere azil politic. În următorii patru ani va studia la Università Catolica del Sacro Cuore din Milano, specializându-se în istoria creștinismului timpuriu și în dualismul religios. În 1976 se stabilește în Olanda, la Groningen; soluție totuși provizorie, deoarece peste alți zece ani îl vom găsi în Statele Unite, ca profesor la Divinity School, o instituție aparținătoare Universității din Chicago. Ajuns astfel în preajma lui Mircea Eliade, va transforma relația discipol-maestru într-o veritabilă prietenie. După un doctorat obținut la Sorbona cu o teză despre principalele mituri ale dualismelor din Occident, debutează editorial în 1978 cu monografia *Mircea Eliade,* publicată la Assisi. Acesteia i-au urmat studii de specialitate, apărute tot în edituri italiene (*Religione e potere, I miti dei dualismi occidentali*), din Franța (*Flammarion, Payot, Plon: Eros et magie à la Renaissance. 1484, Expériences de l'extase, Les Gnoses dualistes d'Occident. Histoire et mythe*), sau în SUA (*Out of this World. Otherworldly Journeys from Gilgamesh to Albert Einstein, The Tree of Gnosis. Gnostic Mythology from Early Christianity to Modern Nihilism*). Un *Dicționar al religiilor,* publicat la Paris în 1990, este lucrat în colaborare cu Eliade. Studiile de istorie a religiilor i s-au publicat și în limba română, postum: *Eros și magie în Renaștere, Călătorii în lumea de dincolo, Gnozele dualiste ale Occidentului, Experiențe ale extazului, Religie și putere, Cult, magie, erezii* și altele.

O carieră științifică de o asemenea amplitudine și în plină afirmare internațională s-a curmat prin crimă, la 21 mai 1991, când I.P. Culianu a fost împușcat în plină zi, într-o toaletă a campusului Universității din Chicago. Poliția americană n-a reușit să descopere ucigașul, ceea ce lasă în continuare asasinatul acoperit de mister. Între mobilurile formulate de comentatorii dramaticei întâmplări, cea mai mare probabilitate ar avea-o implicarea politică a scriitorului, cunoscut pentru virulentele sale intervenții critice la adresa regimului din România, în special în 1989 și imediat după revoluția pe care o considera, de fapt, lovitură de stat cu sprijinul KGB. Fusese amenințat cu moartea în mai multe rânduri, iar adepții versiunii lichidării pe motive politice au convingerea că moartea lui Culianu se datorează Securității românești supraviețuitoare, aflată în strânsă legătură cu elementele din America ale „Gărzii de fier" legionare.

Ioan Petru Culianu s-a manifestat și ca un autor de proză, în special de povestiri. Primele proze scurte sunt cele din volumul *La collezione di smeraldi,* publicat la Milano în 1989; celelalte fac sumarul unor culegeri postume, apărute în Editurile Nemira și Polirom: *Pergamentul diafan* (1994), *Arta fugii (*2002), *Jocul de smarald* (2005). Între acestea se află și romanul *Hesperus* (1992), pentru care Mircea Eliade concepuse o caldă prezentare menită să lege figura cercetătorului raporturilor dintre imaginație și magie în Renaștere de cea a prozatorului interesat de teme și subiecte SF.

Caracterizările făcute de Eliade acestui roman nu lasă loc de îndoială asupra naturii sale SF: „operă științifico-fantastică", incursiune într-o lume paralelă, personaje ale viitorului „nu excesiv de îndepărtat", tehnologie futuristă, modificări esențiale suferite de experiența temporală a personajelor. Acestora li se adaugă alte elemente din repertoriul genului, astronave și călătorii interplanetare, computere imbatabile, clone, mutanți. Manipularea umană a viitorului include și apocalipsa atomică, iar expediția cosmică *Hesperus-1* are un dublu rol – de declanșator al catastrofei planificate și de asigurare a unei șanse regenerative. „Creierul" și „inima" acestei aventuri spațiale, Horton și Craig, acționează ca niște „zei ai răzbunării", având misiunea să distrugă „putreziciunea, corupția, neputința" rasei umane, cu alte cuvinte, de a declanșa de la distanță un potop de ape fierbinți asupra Pământului suprapopulat și lipsit de perspectivă. Ei execută un plan de asanare fizică și morală a planetei, din apocalipsă urmând să scape abia puțini aleși, după care ar începe întemeierea unei veritabile Civilizații. Pentru un asemenea obiectiv supraviețuitorii au timp destul, întrucât tind să devină nemuritori. Cealaltă soluție de supraviețuire se experimentează în Hyperboreea, cu subteranele ei blindate, locuite de „oameni străvezii, fără vârstă", trecuți de 6.000 de ani. În ascunzătoarea lor bine păzită, aceștia așteaptă ziua când vor putea părăsi refugiul, ca să iasă din nou la suprafața Pământului. Au înalți funcționari ai Securității (McKellog și Vasiliev), dar nici măcar ei nu sunt altceva decât niște executanți ai ordinelor date de adevărații decidenți, computerele.

Cele două sisteme sunt în rivalitate, chiar și după Marea Catastrofă care a eliminat o bună parte dintre zecile de miliarde de locuitori ai Terrei. Propaganda Hyperboreei folosește sloganuri din repertoriul străvechi al conflictelor politice: „Horton și clica lui" ar intenționa să construiască o civilizație perfectă, paradis bazat pe stagnare, populat cu o rasă de „nemuritori improductivi", incapabili de vreun efort fizic sau de concentrare. În consecință, reapare un fel de război rece purtat cu arme ale viitorului ultratehnicizat (dezintegratoare, ziduri electromagnetice impenetrabile etc.), care ar putea fi decis de o forță misterioasă, dezvoltată de Horton în spațiul cosmic, și care sfidează legile universului fizic: Arta Transformării.

La hesperieni, visul a dispărut, odată cu distrugerea pe cale chimică a agresivității și a suferințelor de orice fel. Conviețuirea pretinde respectarea Libertății fără efort, ca formă de manifestare teoretizată și promovată de pionierii Civilizației hesperiene. Marcate de propria lor eternitate, cuplurile se despart după două sute de ani și se recombină, mai ales dacă și-au îndeplinit sarcina de a produce două progenituri (evident, nu pe cale sexuală, ci prin gestație extrauterină). Zborurile deasupra zonelor „necunoscute" ale planetei sunt considerate anormale și se practică, totuși, în regim de control computerizat. Natura sălbatică a produs specii noi de plante și de animale, dar mai e cutreierată de grupuri de supraviețuitori umani căzuți într-o condiție primitivă.

Personajele romanului își descoperă, uneori cu surprindere, natura de clonă, de multiplă și continuă reprezentare a unui ins adevărat, dar și o disponibilitate de a face jocuri duble, ascunse, de a spiona în favoarea celeilalte tabere. Ceea ce induce, firește, dramatism în relațiile lumii postumane construite de I.P. Culianu, dar și o rezolvare comodă („de tip tradițional", cum observa Eliade) a narațiunii.

Cele două căi de construcție a viitorului propuse în romanul lui Culianu sunt, însă, ambele, soluții ale unei dileme. Perfecțiunea hesperiană extinsă pe milenii de monotonie sfârșește prin a produce greață, ca „forma cea mai grosolană a paradisului". Calea hyperboreeană, în schimb, care continuă vechi suspiciuni și temeri, incapabilă să construiască un destin cu adevărat nou omenirii sale supraviețuitoare, nu pare nici ea profitabilă pentru un viitor al inteligenței umane pe Pământ. Iar asta, în ciuda faptului că Hyperboreea conservă în subteranele ei „ființe în mișcare, imperfecte, pline de virtualități care ar fi putut fi încă exploatate".

În consecință, autorul caută o altă rezolvare, menită să aducă motivele SF la întâlnire cu tehnicile pe care cercetătorul religiilor le cunoaște din experiența sa academică. Arta Transformării ar fi misterul prin care inteligența umană fabrică realități, și nu invers. Revelându-l hyperboreenilor, Horton nu cere pedepsirea vechilor vinovății, ci oferă libertatea refugiului în vis: „Iată, sunteți aici multe inteligențe prin care lumea a venit la ființă. Dar locul vostru nu e neapărat aici. Fiecare din voi are putința de a cunoaște fericirea, trăind veșnic în interiorul visului său cel mai intim. Această nouă posibilitate eu o numesc libertate adevărată, prin contrast cu «Libertatea fără efort». Au fost numeroase inteligențe capabile de a se închide în propriul lor vis. Poate că, de fapt, lumea însăși nu e decât visul unei astfel de inteligențe. Oricum ar fi, ea mai are o altă funcție, dintru începuturi: aceea de a-i adăposti pe cei zbuciumați, pe cei alungați afară din propriile lor vise de către forțe întunecate. Lumea este locul de adunare al celor care nu pot să-și suporte visul. Este patria solitudinii colective a celor asediați de coșmaruri. Este un refugiu al inteligențelor nefericite, în contrast cu esența lor cea mai intimă."

Asemenea interferențe ale ascensiunii extatice în teritoriul realității mai pragmatice explorate de SF trimit gândul spre „dianetica" lui L. Ron Hubbard, contestată vehement ca știință, dar capabilă să se instaleze în centrul religiei scientologice, pe care a fundamentat-o același ex-sefist american. Prin finalul său, romanul *Hesperus* proiectează o lumină mitologică asupra viitorului eșuat ca utopie a tehnologiilor fabuloase și invitat astfel să se reorienteze spre valori morale indispensabile.

Însă nu procesul mental al unei persoane, din cvadrilioanele existente în galaxie, contează esențialmente, ci adeverirea faptului că, până la urmă, în creația SF filonul uman are pondere (e foarte prezent, carevasăzică), este important (nefiind doar un compus secundar prescris), și – *last but not least* – rezistă mai bine la trecerea timpului.

Dar trebuie să observăm că, dintre manifestările SF, aspectul este mai expresiv în literatură, în principal pentru că aici raportul tehnologie versus umanitate în mixul creației ne apare mai explicit-decelabil, dar și din cauza faptului că în creația cinematografică (m-am oprit la această alternativă în cadrul genului SF) omenescul este folosit adesea ca ingredient implicit, de rețetă.

Revistuire nesistematică. Probabil că o minte ambițioasă, ori una exersată binișor în studii exegetice, ar putea identifica, clasifica și urmări diversele categorii (ori nuanțe) ale afectelor umane ce îmbracă, sau chiar „motorizează", multe dintre scrierile SF. Cum eu nu sunt suficient de cerebral pentru o astfel de aventură a cunoașterii, voi completa ideea doar prin punctarea câtorva titluri și nume ale genului care mi-au marcat aleator memoria și sentimentele.

• *Mâna stângă a întunericului* – romanul Ursulei K. LeGuin nu ne povestește atât despre conflictul dintre civilizații (deși componenta antropologică și politică este pregnantă), cât despre prietenie și sacrificiu: cu greu să nu simți manifestările fruste de uman, cu greu să nu te impresioneze întrețeserile relațiilor, când covârșitoare/complexe, când filigranice.

• *Cei dintr-o lacrimă* – Alexandru Ungureanu, *Almanahul Anticipația 1984.* Avem aici o dramă delicată: eroul, doborât de un virus necunoscut pe o planetă străină, află că pentru a se vindeca trebuie să se îndrăgostească de… o floare, o floare numită Legeea. Un parcurs dificil, dar bine scris: învingându-și până la urmă rațiunea și resentimentele, personajul reușește cumva acest tur de forță, iar floarea-femeie îl vindecă, apoi se usucă și moare. Cu un final pe măsură: bărbatul este într-atât marcat de experiență, de conexiunea aceasta cu un alt regn, încât nu se mai simte în stare să revină în civilizația umană.

• *Marți oamenii sunt sparți, miercuri oamenii sunt cercuri,* de Philip Jose Farmer – din nou despre iubire, într-o lume cu discriminări... crono-spațiale.

• *Flori pentru Algernon* de Daniel Keyes – piesa este așa de clasică în umanitatea ei, încât nu mai am nimic de spus.

• *Frazbile și granchioase,* Lewiss Padgett, *Almanahul Anticipația 1989* – de o cu totul altă factură este umanul de aici, revelând mai degrabă drama conflictului/asimilării la întâlnirea unei umanități avansate (sau evoluate altfel).

De fapt, am putea enumera mulți autori de SF (deopotrivă români și străini), care, având ei înșiși o sensibilitate deosebită, ori posedând o aderență deosebită la aspecte de *feeling,* ne-au lăsat reușite notabile în privința revelării și exploatării filonului uman.

→

GO-ul, dincolo de joc

Valoarea educativă și terapeutică a GO-ului (IV)

Yasutoshi YASUDA, 9 dan

Insula Nokonoshima (2) Câteva luni mai târziu, am revizitat Himawari-no-sato. De data asta ni s-a dat o sală, nu locul de luat cafeaua, și am încercat să jucăm GO-captură unii cu alții. După o vreme, dl Sakiyama a adus un tânăr pe care mi l-a prezentat ca fiind arma lor secretă. Numele lui era Tsuru și era cam de o vârstă cu mine. Când am ajuns aproape, Tsuru nu a privit spre mine, ceea ce se întâmpla totdeauna când întâlnea un străin. Când i-am vorbit, s-a îndepărtat repede. Dar părea interesat de GO și am observat că privea cu atenție cum joc. L-am luat de braț și l-am așezat pe un scaun în fața mea, pentru a juca. În timpul partidei, Tsuru nu a ridicat niciodată ochii. M-am aplecat pentru a-i vedea fața, dar el și-a întors-o în altă parte.

Era un tip foarte sfios, dar când a început să joace, nu numai că juca bine, dar era atât de bun că niciunul dintre instructorii de la Himawari-no-sato nu-l putea învinge. După ce l-am bătut pe umăr și i-am spus că era grozav, el și-a ridicat pentru prima oară ochii și mi-a zâmbit larg. Desigur, cei din jur au fost uimiți, deoarece Tsuru nu zâmbea niciodată înainte de a cunoaște pe cineva foarte bine. Mai târziu, am învățat ceva foarte important de la el.

În cursul celei de a treia vizite la Himawari-no-sato, Tsuru juca GO cu altcineva și eu la fel. La un moment dat, am observat că el încerca să-mi transmită ceva, privindu-mă fix. La vremea aceea devenise cu adevărat un jucător foarte bun, de departe cel mai puternic de acolo. Când m-am uitat la tabla de joc, era rândul lui să mute. Putea să captureze piesele adversarului cu mutarea următoare, dar mi-a trimis un mesaj tăcut: „să capturez?" N-am spus nimic, dar i-am făcut un semn afirmativ din ochi, iar el a capturat. Am repetat același lucru de trei ori. A patra oară, Tsuru nu a mai capturat, deși știa că poate s-o facă. În schimb, a pus o piesă într-un loc unde adversarul putea s-o captureze. Acesta a și capturat-o, era pentru prima dată când reușea, după care a alergat jur-împrejurul camerei cu mare bucurie. Văzând bucuria adversarului, Tsuru a zâmbit. Figura lui arăta că este foarte fericit.

Pe vremea aceea, mă tot gândeam ce înseamnă compasiunea pentru cei din jur. Nu eram sigur ce înțeles are acest concept. Până atunci, discutasem despre compasiune cu învățătorii din școli și grădinițe, dar nu ajunsesem la o concluzie anume. După aceea, cuvintele „compasiune pentru cei din jur" nu mi-au ieșit din minte. Acum, ceea ce Tsuru făcuse pentru oponentul său și cuvântul „compasiune" se legaseră în mintea mea.

Toți cei care lucrează în educație spun că grija pentru ceilalți este foarte importantă, că noi dorim să creștem copiii în așa fel încât să se gândească la ceilalți, dar ce este compasiunea? Înseamnă compasiunea a fi bun cu cei aflați în dificultate? În unele situații, acest lucru poate fi interpretat ca obligație față de alte persoane. Cu alte cuvinte, dacă simțim că este o povară să arătăm grija pentru o persoană, trebuie să ducem la capăt acea povară numai pentru a o ajuta?

Faptele lui Tsuru dăduseră un răspuns acelor întrebări. Ne simțim fericiți atunci când îi vedem pe alții fericiți. Văzându-le fericirea, le-o împărtășim. Asta e – împărtășirea fericirii! De atunci, ori de câte ori vorbesc despre compasiune, spun povestea lui Tsuru, și totdeauna întâlnesc oameni care sunt de acord cu mine.

Folosim cuvinte precum „trup normal" sau „cu dizabilități". Avem milă de cei cu dizabilități și atunci simțim nevoia să încercăm să facem ceva pentru ei. Persoanele cu dizabilități nu doresc însă simpatie. Dimpotrivă, ei chiar pot găsi încercarea noastră complet inutilă. Chiar dacă mergem acasă la ei, ca voluntari în echipe de ajutor, nu este mai mult vorba despre satisfacția proprie, atunci când ne gândim că noi suntem mai capabili decât ei?

Tsuru l-a lăsat pe adversar să-i captureze piese și, văzând bucuria acestuia, s-a bucurat și el. Nu era vorba despre atitudinea superioară a unui jucător mai bun sau să-l lase pe adversar să câștige. Compasiunea pe care Tsuru o arătase era cu mult mai înaltă decât a noastră. Am văzut lucruri similare și în alte aziluri. Este atunci corect să-i numim „handicapați" pe acești oameni care sunt, spiritual vorbind, mai sus decât noi?

Persoanele din asemenea aziluri nu sunt în stare să facă anumite lucruri. Dar ei posedă din plin cele mai valoroase trăsături umane, cum ar fi bunătatea și grija pentru ceilalți. Eu însumi am fost schimbat de ei. Am făcut o fotografie, pentru a fi mai conștient de această schimbare. Colegii mei remarcaseră că nu m-au văzut niciodată zâmbind. În această fotografie, însă, făcută pe când jucam GO cu cei din azil, aveam un zâmbet de toată frumusețea. Nu știam că sunt în stare de un asemenea zâmbet. Rolul meu era să dau piese jucătorilor. Fiecare dintre ei venea în față, pentru a plasa o piesă pe tablă, cu un asemenea zâmbet pe chip că, atunci când le înmânam piesa, căldura inimilor lor probabil mi se transmitea și mie. Bucuria lor mă umplea de energie și îndepărta din mintea mea orice gând negativ.

M-am gândit că ar fi o bună idee dacă cei din azil ar putea să împărtășească din căldura inimilor și din considerația pentru alții cu copiii din școli și grădinițe. Simțeam că copiii au nevoie să trăiască aceste lucruri atunci când sunt mici, când mințile lor sunt curate încă.

În cele din urmă, o întâlnire de GO a avut loc între cei mai mari dintre copiii din grădinița Noko și rezidenții de la Himawari-no-sato. Au jucat unii cu alții GO-captură. Ca de obicei, Tsuru a pus o piesă în așa fel încât cel cu care juca s-o captureze. Sesizând posibilitatea de a captura, copilul a dat un tur de cameră, cu mare bucurie, și, văzând asta, Tsuru a fost și el fericit.

La început, totuși, întâlnirea de GO nu a decurs atât de simplu. Erau șaizeci de participanți de la Himawari-no-sato și numai șase copii. Atunci când au intrat în sala de cafea, copiii erau tensionați. Unii dintre cei din azil stăteau pe podea, alții gemeau, iar un copil a început să plângă. Eram derutat, dar am simțit că trebuie să fac lucrurile să meargă mai departe. I-am separat în mai multe grupuri și i-am dus în camere diferite.

Imediat, copiii au îndrăgit jocul și au început râsetele și zgomotul. Copiii erau suficient de sensibili pentru a sesiza că acei oameni, deși „cu dizabilități", aveam inimi curate și calde. După joc, copiii și rezidenții s-au întreținut vorbind unii cu alții, iar asta ne-a uimit pe toți. În timp ce treceau ani buni până să salute o persoană, rezidenții azilului conversau fericiți cu copiii după numai o partidă de GO. GO-ul a prilejuit și stabilirea de prietenii între ei.

Un an mai târziu, a avut loc o altă întâlnire între cele două grupuri. Copiii de acum, din clasele superioare ale grădiniței, vizitau pentru prima dată Himawari-no-sato. Ca și cu un an în urmă, copiii erau încordați. La Himawari-no-sato erau câțiva rezidenți cu probleme mintale serioase, iar printre ei era o femeie tânără, în scaun cu rotile. Se uita lung în sus, cu o privire lipsită de orice expresie. Una dintre fetițele de la grădiniță s-a dus spre ea și a făcut-o să ia o piesă neagră. Apoi fetița a sprijinit mâna femeii și a ajutat-o să pună piesa pe tablă. După aceea, fetița a jucat o piesă albă. Din nou, ea a ajutat-o pe femeie să joace o piesă neagră, în timp ce-i explica ce înseamnă să înconjuri o piesă. Aceste lucruri s-au repetat de mai multe ori. „Zâmbește!", a exclamat deodată fetița. Femeia care de obicei nu avea nicio expresie pe față chiar zâmbea. Mi-au dat lacrimile. Fetița tocmai voia să joace GO cu femeia, la fel cum ai juca cu orice altă persoană, iar atunci când simțămintele fetiței s-au transmis femeii, aceasta i-a răspuns cu cel mai bun zâmbet de care era în stare. A fost un moment memorabil.

Apropierea este importantă pentru oameni. Asta nu înseamnă neapărat apropiere fizică, ci în primul rând apropierea inimilor. Fetița de cinci ani ne-a arătat că ceea ce noi, adulții, trebuie să facem nu este doar să repetăm sloganuri sau teorii, cum ar fi „grija trebuie educată" sau „cultivați o gândire pozitivă". Mai bine am face creând un context în care oamenii să poată interacționa unii cu alții. Este dificil de spus în cuvinte tot ce am simțit atunci, dar a fost începutul înțelegerii că interacțiunea și comunicarea sprijinite prin GO pot fi mult mai puternice decât am crezut la început.

(Fragmente din cartea *GO as Communication. The Educational and Therapeutic Value of the Game of GO*, de Yasutoshi Yasuda 9 dan, Tosho-bunka, 2000, traducere în engleză de Yoshimi Nakao pentru Editura Slate and Shell, Richmond VA, 2002; informații din GO-ul românesc se pot găsi pe site-ul Federației Române de GO, www.frgo.ro)

Să risc, totuși, o trecere în revistă? Mihail Grămescu, Cristian Tudor Popescu, Constantin Cozmiuc,... Nee! Sunt ei, autorii, mulți și prea nealiniați pentru tentativa mea de enumerare.

Nerostul exemplificării. De altfel, e deopotrivă cadcă și nedreaptă încercarea mea de a spicui dintre scrierile SF. Nu știu dacă poate fi vorba de o *cvasi-totalitate* (îndoielnic, dacă plecăm de la rădăcinile pulp-fiction) sau măcar de o *majoritate* (semnificativă), dar vom observa că multe dintre titlurile notabile au pe undeva un filon esențial de afecte umane. Până și personajele lui Isaac Asimov (precum demodatul croitor Joseph Schwartz din *O piatră pe cer*) ne prezintă o umanitate deosebită. O umanitate care fie constituie intriga, conflictul, cheia-de-boltă a întregii construcții speculative/ficționale, fie alcătuiește materialul cu care autorul îmbracă aventura anticipației.

Bine-bine! Dar dacă așa par să stea lucrurile, dacă recunoaștem că suntem atât de sensibiluși (de inimoși), atunci de ce nu ne restrângem resemnați la *main-stream*-ul plin de cărți/filme romantice ori de drame? (Și eventual notăm, fără patimă, că unora chiar li s-a întâmplat aceasta.)

Dar nu, nu este vorba doar de emoție, de a consuma (și empatiza cu) trăirile personajelor. Și, re-pusă astfel problema, ne revenim: ceea ce ne atrage este acea confruntare dintre umanitatea *așa-cum-o-știm-noi* și instanțierile ei revelate/posibile în situații extreme, adică ceea ce (cred eu că) distinge SF-ul de alte genuri literare/artistice.

De altfel, reiterând paralela cu „sora ei mai *pop-art*", vom observa cum aspectul aceasta – al îngemănării dintre afect și aventura științifico-fantastică – e foarte evident în filme. Și astfel îmi amintesc de o altă parte a propriei revelații: încercând odinioară să-mi lămuresc motivul care mă aducea în fața ecranului TV la filmul serial *Star Trek*, aflam că nu epicul aventurii propriu-zise mă atrăgea, ci provocările pe care situația intergalactică le aducea stirpei umane, aspect reliefat mai limpede în seria *Deep Space Nine*. (De-ar fi să cedez iarăși ispitei de a exemplifica, la capitolul filme aș nominaliza *Omul bicentenar, Wall-E, Gravity, Oblivion, Eu, robotul, Gattaca, Contact, Planeta maimuțelor* (1968), *E.T., Avatar*, ... – și ar urma atât de multe titluri încât evidența s-ar impune. Iar teza mea ar beveni banală, cum probabil că-i șade cel mai bine.

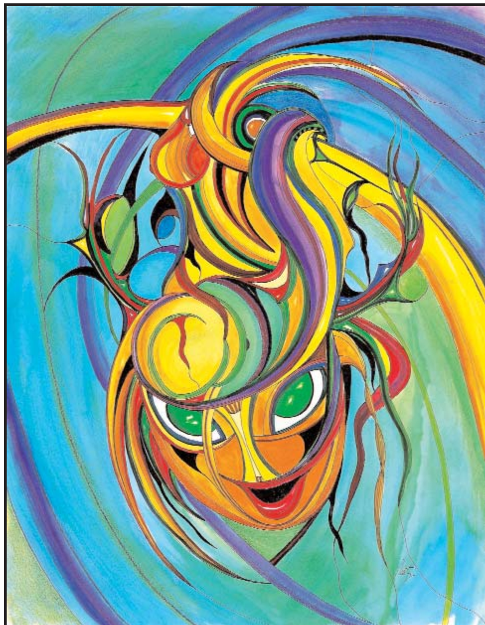
Ars longa...

Inginerul îndrăgostit de culoare

Paul Antonescu s-a născut în 1951, în Bucureşti. A avut, încă din copilărie, două pasiuni egale ca intensitate, care i-au marcat diferite etape din viaţă: electronica şi pictura.

La început, electronica a câştigat „bătălia" cu pictura: după absolvirea cu rezultate excepţionale a Liceului „Sf. Sava" din Bucureşti, a devenit student al Institutului Politehnic Bucureşti, Facultatea de Electronică şi Telecomunicaţii. S-a remarcat şi în timpul studiior universitare, pe care le-a finalizat cu brio, în 1975, fiind repartizat la Fabrica de Echipamente Periferice (unde am fost colegi), o unitate industrială modernă, care se construia chiar atunci.

Şi aici, Paul Antonescu a reuşit să impresioneze cu solidele sale cunoştinte în domeniul electronicii, proiectând şi realizând, împreună cu echipa sa, primul cititor de bandă perforată românesc.

O altă reuşită tehnică de mare valoare a fost construirea unui dispozitiv electronic performant pentru industria textilă, folosind componente fabricate exclusiv în România.

Cu toate aceste rezultate profesionale de excepţie, în 1980 pleacă din ţară, pe de o parte, din cauza presiunilor politice la care era supus (la fel cum fusese şi tatăl său, care petrecuse ani grei la Canal), pe de altă parte, din motive personale, familiale.

Se stabileşte în Elveţia, unde trăieşte următorii 20 de ani, lucrând ca inginer proiectant şi apoi ca inginer de sistem la mari companii (Rodata AG, Honeywell Bull). Îşi continuă perfecţionarea profesională şi absolvă cursuri de management, fiind promovat director pentru servicii informatice şi educaţie la Oracle.

Rămâne aceeaşi fire rebelă, chiar dacă trecuse de prima tinereţe, aşa că începe drumul de reîntoarcere la pictură. Urmează cursuri serale de artă la Beaux Art în Geneva şi, la 50 de ani, abandonează o carieră strălucită, de 26 de ani, în informatică, pentru a se consacra, în totalitate, picturii.

În 2001, se mută în Franţa, pe Coasta de Azur, lângă Nisa, în „satul pictorilor", Saint Paul de Vence, unde pictează în propriul său atelier, deţinând şi o galerie de artă.

După decembrie 1989, îşi redobândeşte cetăţenia română, revine în vizită acasă şi, în 2007, expune la Bucureşti, la Galeria Artelor de la Cercul Militar Naţional.

Iubeşte călătoriile, valorile culturale ale diferitelor civilizaţii ale lumii şi, poate de aceea, a trăit câte o treime din viaţă în 3 ţări diferite, vorbind curent 6 limbi.

Într-un stil fovist unic, lumea imaginară a lui Paul Antonescu se desfăşoară fără limite. Culorile erup din convenţional prinzând forme şi reliefuri captivante. Misterul domneşte, ca un paznic neînduplecat şi intransigent.

În lumea imaginată de pictor, cea a „monştrilor gentili", apar de multe ori femei idealizate şi simbolizate, zeiţe cu forme încântătoare, sirene care te duc acolo unde culoarea ascunde durerea şi luminează umbra de cealaltă parte a oglinzii.

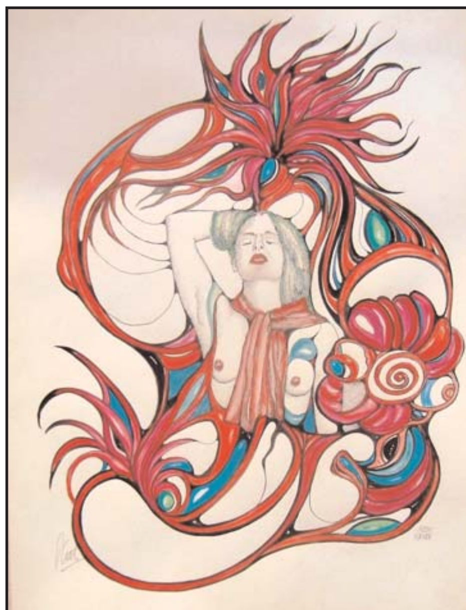
Forţa şi influenţa culorilor asupra spiritului sunt preocuparea centrală în munca artistului. Studiază energia cromatică într-un context ezoterist, urmărind rezonanţa dintre culorile unui tablou şi stările sufleteşti ale privitorului, reflectate în aura sa energetică. Crezul său este că stările de sănătate fizică, de bucurie, de mulţumire, corespund culorilor vii şi pure, celor din curcubeu, neamestecate, şi care sunt dătătoare de energie pozitivă. În contrast, culorile cenuşii, întunecate sunt neutre, dacă nu chiar absorbante de energie. Pentru ca energia cromatică să ajungă la privitor, artistul stimulează imaginaţia acestuia prin creaturi magice şi forme ideale, aproape normalizate, trăitoare într-o lume imaginară, luminoasă, fluidă, fără distorsiuni liniare. Foloseşte o tehnică originală, lucrând în straturi suprapuse de culori primare pure, pentru a nu pierde nimic din energia acestora.

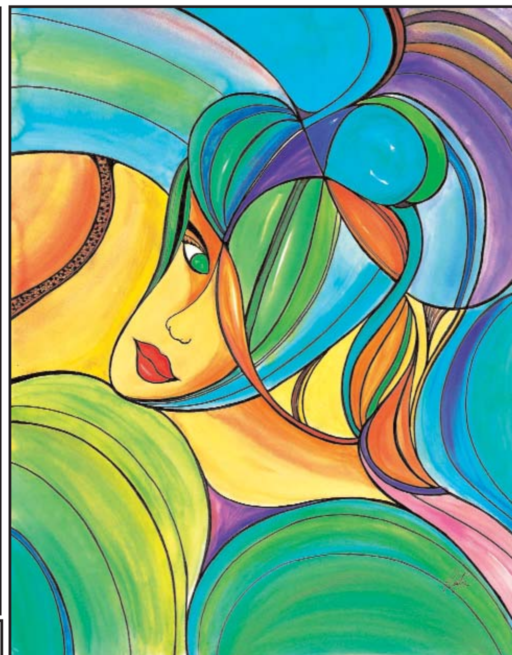
Este autorul cărţii *Gentle Monsters – Painting and Reflections,* în care descrie crezul, tehnica şi moţivatia creatiei sale.

A avut numeroase expoziţii individuale în Elveţia, Franţa, Monaco, Italia, SUA, care s-au bucurat de aprecieri de specialitate favorabile.

Portofoliul său complet, intitulat *Forţa culorilor,* poate fi admirat pe site-ul http://www.paulantonescu.com/ şi include picturi acrilice pe pânză şi lemn, acuarele, desene, rame, basoreliefuri. Încă nu este expus în galeria virtuală cel mai nou gen de lucrări ale sale: sculpturi făcute din bucăţi de lemn aduse de mare pe plajă, uscate, colorate şi împodobite cu bijuterii, care sunt foarte apreciate de iubitorii de artă plastică din Franţa.

(Marilena Bara)

Număr ilustrat cu lucrări de Paul Antonescu.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Theodor CODREANU – scriitor, Huşi
- Gabriela CĂLUŢIU SONNENBERG – scriitor, Spania
- Dragoş VAIDA – prof. univ., Bucureşti
- Constanţa VAIDA HALIŢĂ – arhitect, Bucureşti
- Dan ANGHELESCU – scriitor, Bucureşti
- Marilena BARA – publicist, Bucureşti
- Ion PĂTRAŞCU – diplomat, Bucureşti
- Aurel V. DAVID – prof. univ., Bucureşti
- Lucian COSTACHE – profesor, Piteşti
- Olimpia POPESCU – profesor, Ploieşti
- Florea FIRAN – scriitor, Craiova
- Ion C. ŞTEFAN – scriitor, Bucureşti
- Aureliu GOCI – scriitor, Bucureşti
- Mihai GOLESCU – ziarist, Piteşti
- Paula ROMANESCU – scriitor, Bucureşti
- Nicolae MELINESCU – publicist, Bucureşti
- Elis RÂPEANU – scriitor, Bucureşti
- Dan D. FARCAŞ – scriitor, Bucureşti
- Mircea BĂDUŢ – scriitor, Râmnicu Vâlcea
- Mircea OPRIŢĂ – scriitor, Cluj-Napoca
- Yasutoshi YASUDA, 9 dan – jucător de GO, Japonia